



**Marte Pettersen Bjørnebek**

---

**«Telefonen er jo livet til ungdommene»**

**Ansatte på barnevernsinstitusjon sine erfaringer med barn og unges bruk  
av sosiale medier og mobil som kan medføre risiko**

**Masteroppgave i barnevern  
OsloMet – storbyuniversitetet  
Fakultet for samfunnsvitenskap**

## Sammendrag

Masteroppgaven undersøker og drøfter omkring ansatte på barnevernsinstitusjon sine erfaringer med kommunikasjon via mobil og sosiale medier som kan medføre risiko for ungdommer som bor på barnevernsinstitusjon. Oppgaven legger fokus på hvordan de ansatte håndterer situasjoner som innebærer risiko på sosiale medier. Videre analyserer jeg hvordan makt og omsorg fremkommer i de ansattes fortellinger, og hva de ansatte anser som risiko for ungdommene.

Oppgavens problemstilling er:

*Hvordan håndterer ansatte på barnevernsinstitusjon ungdommenes bruk av sosiale medier og mobil som de oppfatter kan medføre risiko?*

Med følgende analytiske spørsmål:

- *Hvordan viser makt seg i de ansattes fortellinger om ungdommenes bruk av sosiale medier som de oppfatter medføre risiko?*
- *Hvordan viser omsorg seg i de ansattes fortellinger ungdommenes bruk av sosiale medier som de oppfatter kan medføre risiko?*
- *Hva anser de ansatte som risiko på sosiale medier for ungdommene?*

Hovedmålet med undersøkelsen er å utforske potensiell risiko på sosiale medier og mobil for ungdommer som bor på barnevernsinstitusjon, samt hvordan ansatte kan håndtere dette, innenfor rammene de jobber i. Hva er deres muligheter og begrensninger her?

Som teorigrunnlag har jeg utforsket og anvendt perspektiver på begrepene: omsorg, makt og risiko. Jeg har anvendt en kvalitativ metode med semi-strukturerte intervjuer. Det empiriske materialet består av individuelle intervjuer med seks informanter, som er ansatt i ulike barnevernsinstitusjoner i Norge. Analysen av datamaterialet viser at det de ansatte opplever risiko på sosiale medier som vanskelig å håndtere, og at det digitale rommet byr på utfordringer når det gjelder innsikt og innhold. Det viser seg også at spenningsforholdet mellom makt og omsorg, og at rollen den ansatte innehar er tvetydig. Dette byr på utfordrende vurderinger og avgjørelser. Jeg opplever dog at de ansatte er bevisste og reflekterte i sin rolle og er opptatt av å gi god omsorg til ungdommene.

OsloMet – storbyuniversitetet , Fakultet for samfunnsvitenskap  
Oslo 2021

## Abstract

The focal unit of the thesis concerns social workers in child welfare institutions experiences with digital communication and social media that may pose a risk to adolescents living in the institutions. I explore how the social workers handle situations where risk on social media occurs. Furthermore, I analyze how power and care appear in the social workers narratives, and what they consider as social media risks to adolescents.

The main research- question is:

*How do employees at child welfare institutions handle young people's use of social media and mobile that they perceive to pose a risk?*

With the following analytical questions:

- *How does power manifest itself in social workers' stories about young people's use of social media that they perceive to pose a risk?*
- *How does care show up in the social workers' stories of the young people's use of social media that they perceive may entail risk?*
- *What do social workers consider to be the risk on social media for young people?*

The main goal of the study is to explore what may be risks on social media and in digital communication, and how the social workers can handle this, within the framework of their work. What are their opportunities and limitations?

As theoretical framework, I have explored perspectives on the concepts: care, power and risk. My approach is a qualitative and based on semi-structured interviews. The empirical material consists of individual interviews with six informants. All informants work in child welfare institutions in Norway. The analysis of the data material communicates that the employees perceive risk on social media as difficult to handle. In addition that the digital space offers challenges in terms of insight and content. My findings communicate a tension between power and care. The role of the social workers, is ambiguous, offering challenging assessments and decisions. However, the social workers are conscious and reflective in their role and are concerned with providing good care for the adolescents.

OsloMet – storbyuniversitetet , Fakultet for samfunnsvitenskap  
Oslo 2021

## Forord

I arbeidet med denne masteroppgaven og masterstudiet har jeg tilegnet meg ny og viktig innsikt i det sosialfaglige feltet, og spesielt barnevernsfeltet. Jeg har utforsket en del av livet til de ansatte på barnevernsinstitusjon, som har gitt meg ny innsikt i deres arbeid, med spesielt fokus på deres muligheter og begrensinger. Samtidig har jeg fått utforske en del av den digitale sfæren, sosiale medier og mulige risikoer som kan oppstå. Feltene er meget spennende, komplekse og problemstillingene er mange. Det føles godt å avslutte masterprosjektet, og jeg ser frem til å ta med meg kunnskapen videre i arbeidslivet.

Jeg vil takke alle informantene som har delt av sine erfaringer med iver og engasjement. Videre vil jeg takke medstudenter og venner for støtte og forståelse over både gode og frustrerende perioder i prosessen. Jeg vil også takke min veileder Marit Haldar som har bidratt med kloke og høyst nødvendige tilbakemeldinger hele veien. Takk til venner og familie som har lest korrektur og kommet med innspill. Og til slutt, takk til min aller beste samboer for støtte, tålmodighet og oppmuntring underveis. Det har vært avgjørende.

Oslo 14.mai 2021

Marte Pettersen Bjørnebek

# Innholdsfortegnelse

<b>Sammendrag</b> .....	<b>ii</b>
<b>Abstract</b> .....	<b>iii</b>
<b>Forord</b> .....	<b>iv</b>
<b>1. Innledning</b> .....	<b>1</b>
1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling – et medieblikk.....	2
1.2 Presentasjon av problemstilling .....	4
1.3 Begrepsavklaringer.....	5
1.3.1 Sosiale medier .....	5
1.3.2 Spesifikke «apper» og uttrykk .....	5
1.3.3 Miljøterapi.....	5
1.4 Avgrensninger.....	6
1.5 Oppgavens oppbygning.....	7
<b>2. Bakgrunn og tidligere forskning</b> .....	<b>7</b>
2.1 Barn og medier .....	7
2.2 Barnevernsinstitusjon og ungdommene som bor der.....	10
2.4 Rettighetsforskriften.....	12
2.5 Foreliggende forskning på feltet.....	14
<b>3. Teoretiske forståelsesrammer</b> .....	<b>16</b>
3.1 Omsorg.....	16
3.2 Makt .....	20
<b>4. Metode</b> .....	<b>25</b>
4.1 Vitenskapsteoretisk forankring .....	25
4.2 Kvalitativ metode og det semi-strukturerte intervjuet .....	26
4.3 Egen forskerposisjon.....	27
4.4 Rekruttering og utvalg .....	29
4.5 Gjennomføring av intervjuer og transkribering .....	30
4.6 Forskningsetiske overveielser.....	32
4.7 Tematisk analyse.....	32
4.8 Koding og analyse: fremkomne temaer .....	34
4.9 Styrker og svakheter.....	35
<b>5. Analyse</b> .....	<b>37</b>
5.1 Makt .....	37
5.1.1 «Offermakt» (og samtidig eksperter?) .....	38
5.1.2 Telefonmakt .....	43
5.1.3 Makten i det strukturelle og profesjonelle .....	45
5.2 Omsorg.....	46

5.2.1 Telefonomsorg .....	47
5.2.2 Språklig omsorg .....	49
5.2.3 Nærhetsomsorg .....	52
5.3 Risiko .....	54
5.3.1 Seksuell risiko og rus som risiko – en sammenligning .....	54
5.3.2 Selvskading og selvmord .....	58
5.3.3 Smitteeffekt og påvirkning som risiko .....	60
<b>6. Drøfting av funn .....</b>	<b>63</b>
6.1 «Moderne risikoer».....	63
6.2 Muligheter og begrensinger i rollen som ansatt på barnevernsinstitusjon .....	66
6.3 «Offermakten» og makt i telefonen .....	69
<b>7. Avsluttende betraktninger .....</b>	<b>72</b>
7.1 Videre forskning.....	72
<b>8. Litteraturliste .....</b>	<b>73</b>
<b>9. Vedlegg.....</b>	<b>77</b>
9.1 Informasjons og samtykke-skjema .....	77
9.2 Intervjuguide .....	80
9.3 NSD godkjenning .....	82

## 1. Innledning

Barnevernsinstitusjoner, slik vi kjenner dem i dag, vokste frem på 1950-tallet. Virket til institusjonen beveget seg vekk fra et såkalt «oppbevarings»-perspektiv til å sikre kvalitet gjennom omsorg og behandling med søkelys på det indre livet i institusjonene (Tjelflaat, 2003). Ved en institusjonsplassering overtar barnevernet omsorgsansvaret ved at barna tas ut av hjemmet og plasseres på institusjon. Barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. I tillegg skal barnevernet bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår (Barnevernloven, 1992, §1-1). Til tross for at opphold på barnevernsinstitusjon i utgangspunktet er tiltenkt å være et kortvarig tiltak, bor en stor andel av barna der i lang tid. Dette gjør at institusjonen blir en viktig oppvekst-arena for mange barn og unge (Tjelflaat, 2003).

Som ungdom flest, anvender også ungdom på institusjon sosiale medier gjennom store deler av hverdagen. I Medietilsynets undersøkelse fra 2018 svarer nesten alle barn at de har tilgang til smarttelefon. 79% av dem sier at de bruker telefonen til være på sosiale medier hver dag (Bergsjø, Malmedal & Windvik, 2018 s.19). En av informantene i oppgaven sa dette om å skulle begrense ungdom i bruk av mobiltelefon;

*Telefonen er jo livet til ungdommene. 90% av livet til ungdommene foregår jo på sosiale medier, foregår på telefon. Så det er jo på en måte som at du tar nesten bort foten deres da...hvis du tenker sånn da...du fjerner noe som på mange måter er trygghet og den eneste måten å kommunisere med venner på. (Informant 1)*

Sosiale medier og mobilbruk har, i tillegg til å skape kontakt, sett ut til å skape et nytt rom for risiko, en slags moderne risiko i det digitale rom. Å kunne sikre god helse og utvikling ved nødvendig hjelp og omsorg i et så stort, uoversiktlig og flerdimensjonalt «rom», skaper kanskje andre typer utfordringer enn i den fysiske verden. Det har lenge vært rettet søkelys mot å beskytte barn på nett. “Keeping children safe online has been the subject of intensive policy debate ever since the mid-1990`s when the internet first became an important public communications medium” (O’Neill, Staksrud & Mc Laughlin, 2013 s. 11). Det å beskytte barna på nett er kanskje ikke lenger en like bærekraftig debatt. De voksne har begrenset innsyn i barnas bruk og atferd på nett, ei heller kan medie-tjenestene sikre trygghet for barna på nett til enhver tid. Samtidig er det barn og unge selv som bruker mest tid på sosiale medier,

og store deler av det sosiale livet deres foregår på nett. Er barna kanskje ikke lenger en sårbar part som må beskyttes, men ekspertene selv (Björktomta & Hansen, 2018)? Hvordan skal ansatte på barnevernsinstitusjon da jobbe med å håndtere risiko eller skadelige situasjoner for barn og unge på sosiale medier?

«Sosialt arbeid er en av få profesjoner der utøverne skal utøve samfunnsmessig styring og kontroll samtidig som de skal utøve medmenneskelig solidaritet, slik en gjør i barnevernet og sosialtjenesten», skriver (Levin, 2004 s. 10). Levin (2004) skriver at det sosialfaglige feltet innebærer flere spenningsfelt, hvor et av disse er kontroll og hjelp. «På den ene siden skal institusjonspersonalet respektere ungdommenes valg, på den andre siden må de kontrollere ungdommene, blant annet for at de ikke skal kunne skade seg selv og andre» (Tjelflaat, 2003 s. 199). Det store, lukkede «digitale rommet» er meget uoversiktlig, og miljøpersonalet har ikke lovfestet grunnlag for å kunne se inn i dette rommet ungdommene tilnærmet lever i, selv med mulig mistanke om risiko. Rollen den ansatte på barnevernsinstitusjon operer i, åpner dermed for både muligheter og begrensninger i arbeidet med å håndtere ungdommenes risiko på sosiale medier. Jeg ønsker å undersøke hvordan ansatte på barnevernsinstitusjon håndterer, veileder og hjelper i situasjoner der barn og ungdom møter risiko på sosiale medier. Videre hva de ansatte selv anser som risiko for ungdommene og hvordan makt og omsorg viser seg i informantenes fortellinger om ungdommene og risiko på nett.

## 1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling – et medieblikk

Interessen min for oppgavens tematikk har hovedsakelig sitt opphav fra saker som har kommet frem i media. I 2019 avdekket NRK for eksempel et stort lukket Instagram-nettverk. I den omfattende reportasjen fra oktober 2019 «Det skjulte nettverket», kan vi lese innsideinformasjon om en verden få kjenner til. I nettverket fantes over 500 norske kontoer, hvor fellestrekk for de unge jentene var at de slet med depresjoner, spiseforstyrrelser, selvskading og/eller selvmordstanker. Nettverket består av hemmelige Instagram-kontoer der jentene møter hverandre med forståelse, trøster hverandre og deler sine tyngste tanker, samtidig som de deler metoder de bruker for å skade seg selv eller selvmordsforsøk. Dette oppstår gjennom et «hemmelig språk» bestående av symboler og «emojier» med en gitt betydning innenfor nettverket (Moland & Solvang, 2019). «De som var tynneste og selvskadet mest, var de med høyest status», forteller en av jentene i nettverket til NRK (Helljesen & Edvardsen, 2019). NRK skriver at minst 15 norske jenter som var en del av nettverket har tatt livet sitt i løpet av



få år. Etter undersøkelser fant NRK ut at alle jentene er en del av hjelpeapparatet, derav i psykiatrien eller i barnevernet, samt at de ofte ikke kjente hverandre utenfor det digitale nettverket. NRK skriver også at flere av jentene ble introdusert for nettverket mens de var under offentlig omsorg, via tips fra jenter de møter på eksempelvis barnevernsinstitusjoner eller på psykiatriske avdelinger (Moland & Solvang, 2019). Ungdommene i nettverket hadde, i følge NRK, liten eller ingen tillit til helsevesenet. De hadde samtidig en innforstått taushetsplikt i nettverket som gjaldt å ikke melde fra til voksne. Smitte-effekten ser ut til å være stor ved at det innad i nettverket for eksempel skapes «trender» innen selvskading. «Når en jente forsøker å ta sitt eget liv, utøser det en slags dominoeffekt i miljøet. Flere jenter forsøker det samme, og metodene som brukes kopieres også» (Moland & Solvang, 2019).

Jeg ble interessert de dramatiske skjebnene som finnes i slike nettverk, og hvordan det på best mulig måte kan fanges opp av miljøpersonell på institusjon. Videre retter jeg fokus mot hvordan institusjons-ansatte kan verne om- og bistå ungdommene med støtte og veiledning i sårbare situasjoner på sosiale medier. Saken indikerer at noen barn og unge under offentlig omsorg er utsatt for denne type risiko, og ansatte på barnevernsinstitusjon er dermed ansvarlige for å, om ikke kunne fange opp dette, håndtere problematikken. A-magasinet skriver også en sak i 2020, om et voksende Snapchat-miljø med «vloggere». Disse deler innhold om livet under offentlig omsorg, blant annet i barnevernsinstitusjon og i fosterhjem. De har fulgt 32 Snapchat-profiler daglig i to måneder og hadde samtaler med noen av profilene. Avsnittsleder i Oslo politidistrikt, Anne Katrin Storsveen sier her: «Ansatte ved institusjonene er ofte ikke klar over hva som blir lagt ut på Snapchat» (Aasheim, Lunde, & Ringnes, 2020). De unge vloggerne deler alt fra at de ruser seg og rømmer fra institusjoner til at de har sex og skader seg selv. Ungdommene forteller om et dramatisk-søkende miljø der et stort antall seere er et fokus og mål. Enkelte nevner en stor påvirkningskraft blant ungdom på institusjon (Aasheim et al., 2020). Synne Engh-Hellesvik, fagdirektør i Bufdir (Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet) uttaler seg om saken og utfordringene ansatte på institusjoner står overfor. «Det er vanskeligere å oppdage faresignaler nå enn det var før. Og teknologien er i rivende utvikling. Rettighetsforskriften er helt tydelig på at de ansatte ikke kan kontrollere barnas kommunikasjon» (Lunde & Aasheim, 2020).

I sakene over uttaler politi, psykologer, fagpersoner, ledere i organisasjoner og andre seg om barna og de ansatte på institusjon. Jeg ønsket, med denne oppgaven, å utforske hvordan miljøpersonalet erfarer ungdommens bruk av sosiale medier og mobil, og eventuelle risikoer

der, i jobbhverdagen på barnevernsinstitusjon. Hva sier de selv? Og hva er deres muligheter og begrensninger i slikt arbeid?

«Det sies at du ikke tror det før du ser det. Ved omsorgssvikt, mishandling og seksuelle overgrep er det nær motsatt; man må tro at barn kan utsettes for slikt, før man kan oppdage det» (Kvello, 2015 s. 51). Dette gjør seg nok gyldig også ved risiko på nett, da de overnevnte risikoene også finnes der. Samtidig har vi kanskje enda mindre kunnskap om nettopp risiko-områder på nett og omfanget av dette, som gjør det desto vanskeligere «å tro på det, før man ser det». Et uoversiktlig, digitalt rom, hvor risiko også finnes, ble utgangspunktet for temaet i min oppgave. Viktigheten av å nettopp ikke lukke øyne og ører for det som kan virke umulig å få innblikk i, står sentralt. Et snevert og konkret aspekt av dette blir i denne oppgaven dermed belyst med utgangspunkt i problemstillingen min som i neste del blir presentert.

## 1.2 Presentasjon av problemstilling

Problemstillingen i oppgaven er: *Hvordan håndterer ansatte på barnevernsinstitusjon ungdommenes bruk av sosiale medier og mobil som de oppfatter kan medføre risiko?*

Videre har jeg kommet frem til noen analytiske spørsmål:

- *Hvordan viser makt seg i de ansattes fortellinger om ungdommenes bruk av sosiale medier som de oppfatter medføre risiko?*
- *Hvordan viser omsorg seg i de ansattes fortellinger ungdommenes bruk av sosiale medier som de oppfatter kan medføre risiko?*
- *Hva anser de ansatte som risiko på sosiale medier for ungdommene?*

Denne problemstillingen, med tilhørende analytiske spørsmål er et resultat av en abduktiv tilnærming der jeg har vekslet mellom en teoridrevet (deduktiv) og en empiridrevet (induktiv) tilnærming (Anker, 2020). Å analysere risiko var forutbestemt fra min problemstilling. Makt og omsorg var perspektiver jeg ble interessert i, da det fremkom i mitt datamateriale. Det ble tydelig for meg at spenningsforholdet mellom makt og omsorg, som alltid vil være sentralt barnevernfaglig og sosialt arbeid også kom tydelig frem gjennom samtaler om risiko på sosiale medier. Det analytiske spørsmålet om risiko var dermed noe jeg allerede hadde klart for meg før analysen, mens makt og omsorgsperspektivene ble tydelig gjennom analysen.

## 1.3 Begrepsavklaringer

### 1.3.1 Sosiale medier

Sosiale medier er et forholdsvis nytt begrep, og ble først brukt i norske medier i 2006 (Aalen, 2015). En enkel definisjon finner vi hos Edda Stang; «Sosiale medier er et samlebegrep for plattformer på internett med mulighet for sosial interaksjon. Det kan være å skape og dele innhold, som tekst, bilder, video og lenker» (Stang, 2018 s. 4). Stang (2018) påpeker at sosiale medier og dets utvikling bidrar til en differensiert og endret offentlighet når det gjelder temaer folk er opptatt av og yrer, måten en uttrykker seg på og ved at deltakere i offentlighet utgjør en stor variasjon. I denne oppgaven anvendes «sosiale medier» som er samlebetegnelse for alle digitale plattformer med mulighet for sosial interaksjon. Enkelte applikasjoner gjør seg spesielt gjeldende i diskusjon omkring ungdommer på institusjon og sosiale medier, som følger under.

### 1.3.2 Spesifikke «apper» og uttrykk

Ulike typer sosiale medier blir referert til i denne oppgaven. De mest brukte blant ungdommene er appene TikTok, Snapchat og Instagram. Her kan, som Stang (2018) sin definisjon tar for seg, brukerne av mediene dele både bilder, videoer, like og kommentere bilder og videoer og kommunisere med hverandre gjennom chat-funksjoner. De ulike appene inneholder mange av de samme funksjonene. «Vlogging» er et fenomen som beskrives i intervjuene senere i oppgaven, som betyr video-blogging. Her deler ungdommene ulike ting fra livet i videoformat, gjennom offentlige eller private profiler på de ulike sosiale mediene. «Live» er også et begrep som blir brukt, som en slags forkortelse, som henviser til at ungdommene har en direkte-sending på sosiale medier. Videre har «institusjons-vlog» sett ut til å bli et fenomen, der video-bloggingene omhandler institusjonslivet til ungdommene.

### 1.3.3 Miljøterapi

Miljøterapi har gjennom historien utviklet seg til å innebære mange ulike teoretiske retninger og er dermed et slags samlebegrep for ulike typer miljøterapeutisk arbeid. Det vil si at man innenfor et felt kan arbeide etter ulike miljøterapeutiske ideer. Lillevik og Øien (2015) presenterer likevel grunnleggende forutsetninger for miljøterapi. Arbeidet må begrunnes faglig, være planlagt, nyttiggjøre seg av samhandling i samspill med omgivelsene, bidra til fysisk, psykisk, sosial og åndelig vekst og bygge på et humanistisk ideal som preges av omsorg, anerkjennelse og respekt for menneskets egenverd og integritet. Videre understreker

Lillevik og Øien (2015) overordnet at miljøterapi kan forstås som en behandlingsform der miljøterapeuten, i «her og nå»- situasjonen, tar utgangspunkt i det som skjer i samspill med bruker, gjennom systematisk, tilrettelagt og planlagt arbeid. I arbeidet på barnevernsinstitusjoner er miljøterapi sentralt, men det er mye som spiller inn på hvordan det miljøterapeutiske arbeidet praktiseres. Som for eksempel den ansattes faglige og personlige kompetanse, brukergruppen og enkeltbrukere, personalgrupper, turnusordninger, systemer for rapportering, interne regler, tid, trygghet og trivsel (Lillevik & Øien, 2015). Miljøterapi ligger til grunn for arbeid som utspiller seg på barnevernsinstitusjon og elementer av miljøterapien vil vise seg i analysen i denne oppgaven. Jeg skal ikke drøfte begrepet videre, men mener det er viktig å si noe om rammene miljøpersonalet på barnevernsinstitusjon jobber innenfor, samt faktorene som spiller inn på deres arbeid.

#### 1.4 Avgrensninger

I startfasen i arbeidet med denne oppgaven var det klart for meg at jeg ønsket å se på risiko på sosiale medier knyttet til barn og unge på barnevernsinstitusjon. Jeg søkte etter litteratur om temaet og fant mye litteratur som søkte å forklare ungdommers atferd på internett og eventuelle risikoer de møter. Jeg oppdaget etterhvert at jeg ønsket å intervju ansatte på institusjon. Dermed gikk tematikken bort fra et brukerperspektiv, ved å se på ungdommers atferd knyttet til sosiale medier og risiko, over til et håndterings-perspektiv ved å se på hvordan ansatte håndterer problematikken. Oppgaven er dermed begrenset til å si noe om ansattes *erfaringer* med risiko på sosiale medier og mobilbruk hos ungdommene som bor på institusjon. Likevel sier jeg noe om hvordan de unge bruker sosiale medier og mobil, da det er sentralt for å forstå hvordan risiko kan utspille seg.

I stedet for miljøterapi, ønsker jeg å legge vekt på begrepene omsorg og makt i barnevernsinstitusjon. Ved bruk av disse vil jeg si noe om mulighetene og begrensingene de ansatte har til å jobbe med ungdommenes problemer på sosiale medier. I tillegg presenterer jeg, i neste kapittel, lovverk som sier noe om rammene det miljøterapeutiske arbeidet foregår innenfor. Makt og omsorg er begreper valgt med omhu, der jeg i stedet kunne ha valgt begreper som hjelp og kontroll eller tvang. Sammenlignet med tvang, kan makt i større grad fremkalle aspekter i datamaterialet. I tillegg opplever jeg omsorg som mer beskrivende for arbeidet miljøterapeutene gjør i mitt materiale. Jeg fokuserer på risiko, med en grunnleggende forståelse om at sosiale medier innebærer alt, både det gode og vonde. I analysen vil det vise seg flere positive sider med ungdommenes bruk av sosiale medier og mobil, men jeg går ikke

i dybden på dette. Risiko er det sentrale for å besvare problemstillingen. Jeg bruker hovedsakelig ungdom som beskrivelse av barn og unge, da de fleste som bor på institusjon er ungdommer (alderen 13-18 år). For å referere til ansatte på barnevernsinstitusjon veksler jeg mellom å bruke; ansatt, miljøpersonell og miljøterapeuter.

## 1.5 Oppgavens oppbygning

Jeg har delt inn oppgaven i seks kapitler: 1- innledning, 2- bakgrunn og foreliggende forskning, 3- teoretiske forståelsesrammer, 4 – metode, 5- analyse og 6 – drøfting. Til slutt presenteres litteraturlisten og vedlegg. I innledning over har jeg presentert bakgrunn for valg av tema, presentasjon av problemstilling, begrepsavklaringer og avgrensning av oppgaven. I kapittel 2 presenterer jeg foreliggende forskning på feltet, og sier noe om barn og medier, barnevernsinstitusjon, rollen til miljøpersonalet på barnevernsinstitusjon og lovverk som en slags kontekst for oppgaven. I teoridelen har jeg valgt å utforske begrepene omsorg, risiko og makt. Omsorgsbegrepet presenteres ved bruk av spesielt Kari Wærness og Cecilie Neumann sin litteratur om omsorg. Risikobegrepet søkes å forstås ut i fra Ulrich Beck og *risikosamfunnet*, og når det gjelder makt ser jeg på Michel Foucault sine maktanalyser. Både Foucault og Beck beskriver en nyere modernitet som kan være nyttig for å forstå et «moderne» fenomen som risiko på sosiale medier. I metodekapittelet beskriver jeg valgt metode, intervju- og transkriberings-prosessen, utvalg, analysemåte og styrker og svakheter ved undersøkelsen min. I analysekapittelet presenterer jeg mine funn, og i siste kapittel drøfter jeg funnene mine i lys av teoriene om makt, omsorg og risiko, før mine avsluttende betraktninger.

## 2. Bakgrunn og tidligere forskning

Her skal jeg presentere bakgrunn for oppgaven ved forståelser om barn og media, om barnevernsinstitusjoner, den ansattes rolle på institusjon og lovverk, for til slutt å se på foreliggende forskning på feltet.

### 2.1 Barn og medier

“Over the past decade social media has evolved from being an esoteric jumble of technologies to a set of sites and services that are of contemporary culture” skriver Danah Boyd I 2014 (Boyd, 2014 s. 6). Ungdommer bruker sosiale medier til å sosialisere, sladre, dele informasjon og «henge sammen». Sosiale medier ble kjent og populært tidlig på 2000-tallet. Boyd (2014)

skriver at sosiale medier innebærer sider eller applikasjoner der det foregår deling av video, blogger og «mikroblogging», chatting eller hvor man kan dele og skape eget innhold, og som hovedsakelig innebærer sosial interaksjon over nett. Tidlig i sosiale mediers levetid var fokuset på å ha kontakt med egne venner, og sider som Myspace startet videre ideen om å bli venn med venners venner gjennom nett. Sider og blogger som var inndelt i ulike temaer var tidlig populært, hvor man kunne møte andre med like interesser eller som var engasjert i de samme saker som en selv. Da de fleste fikk tilgang til datamaskiner og internett, vokste Facebook og Twitter seg store, og det ble tilgjengelig for alle å delta i sosiale medier. Dermed ble det integrert i hverdagslivet (Boyd, 2014). “Rather than being seen as a subcultural practice, participating in social media became normative” (Boyd, 2014 s. 7). Som Boyd skriver, i 2014, har mange av de aktuelle mediene hun referer til gått ut på dato, bare gjennom hennes arbeid med boken, men de sentrale egenskapene til sosiale medier vil være aktuelt uansett plattform. I tiden jeg har arbeidet med denne oppgaven har for eksempel Clubhouse blitt lansert, og allerede vokst seg stort som et sosialt medium. Poenget er at måten det brukes på, og hvordan det påvirker ungdommers liv vil være preget av mye av det samme som tidligere. Boyd (2014) understreker blant annet tilgjengeligheten mellom landegrenser, og at hele verden blir samlet gjennom sosiale medier som noe som kommer til å bli værende.

Den sosiale *delingskulturen* er i dag det som preger barn og unges bruk av internett mest. Internett bestående av innhold og underholdning har alltid vært til stede, og innholdsproduksjonen har de seneste årene økt kraftig i form av at hvem som helst kan skape innhold og bli sett, hørt og mulig populær gjennom å skape innhold. Tidligere var underholdningen og innholdet av mer passiv karakter, mens det nå har fått en interaktiv karakter i stor grad. «...internett er ikke bare et sted for informasjon, men også for *relasjon*» (Staksrud, 2013b s. 29). Mediene er dermed ikke bare noe vi får noe av, men som vi selv bidrar med å skape innhold til (Staksrud, 2013b). Medietilsynet informerer om at halvparten av norske niåringer er på sosiale medier, etter en undersøkelse i 2020. Blant 9-18 åringer er ni av ti på sosiale medier. Videre er Snapchat mest populært, etterfulgt av TikTok og Instagram, hvor de aktivitetene som utøves mest på sosiale medier er å «like» noe, dele videoer og å lage videoer (Medietilsynet, 2020).

EU Kids Online-undersøkelsen er en omfattende undersøkelse hvor hovedmålet er: «...å kartlegge internett-tilgang, praksis, ferdigheter og aktuelle risikoer og muligheter for bruk av internett blant europeiske barn» (Smahel et al., 2020 s. 9, egen oversettelse). I den nyeste

undersøkelsen (fra 2017-2019) deltok 19 europeiske land, inkludert Norge. Fra forrige undersøkelse, i 2010, fant de store endringer i det digitale landskapet. Blant annet ved nye tjenester og digitale møteplasser for barn, som TikTok og Instagram, samt at bruken av internett i tidligere alder har økt (Smahel et al., 2020). Den norske undersøkelsen, som ble foretatt i 2018, har resultert i en rapport gitt ut ved UiO. Utvalget besto av barn fra 9-17 år, samt en av deres foreldre eller foresatte. EU Kids Online har definert noen risikoområder: mobbing, hatytringer, seksuelle meldinger, seksuelle bilder/pornografi, møter med nettkontakter og skadelig innhold (herunder selvskadning eller selvmord, samt pro-anoreksi e.l.) (Staksrud & Ólafsson, 2019). Jeg ønsker å presentere noen sentrale funn fra den nyeste norske undersøkelsen.

### *Bruk og trygghet*

Resultatene fra undersøkelsen viser at jenter bruker mer tid på internett enn gutter, og flere jenter rapporterer at de er pålogget «hele tiden». 96% av barna har egen mobiltelefon med tilgang til nett, og den viktigste grunnen til bruk er kommunikasjon med venner og familie, etterfulgt av å høre på musikk og deretter se videoer (Staksrud & Ólafsson, 2019). Åtte av ti barn har egen profil på sosiale medier, nettsted eller spillside. 92% oppgir at de føler seg trygge på nett, noe som er en høyere andel enn de som følger seg trygge i hjemmet (86%). Følelsen av trygghet for barna er dermed høy. 29% oppgir at det er lettere å være seg selv på nettet enn ansikt til ansikt. Flere av barna oppgir at de kunne hatt nytte av råd om internettbruk; 45% oppgir at de kunne hatt nytte av råd om hvordan man hjelper andre som blir mobbet på nett og 29% oppgir at de kunne hatt nytte av råd om deling av nakenbilder (Staksrud & Ólafsson, 2019).

### *Risiko*

Fra undersøkelsen i 2010 har andelen av barn som har opplevd noe som har plaget eller opprørt dem via nett vært stabil, en av fire opplever dette. 5% oppgir negative erfaringer regelmessig, mens 17% oppgir at de har hatt det få ganger. Jenter i eldre alder (undersøkelsen inkluderer barn opptil 17 år), skiller seg signifikant ut som gruppen der flest har blitt behandlet sårende eller på en ekkel måte. 32% har opplevd å få seksuelle meldinger i løpet av det siste året, en økning på hele 20% fra 2010. Seksuelle meldinger øker kraftig med alderen. Hele 77% har blitt bedt om seksuelle meldinger når de ikke har ønsket dette selv. 32% har sett netttinnhold eller diskusjoner angående måter å være veldig tynn, for eksempel pro anoreksi-innhold. Ett av tre barn har sett netttinnhold der folk diskuterer erfaringer med å bruke narkotika og 26% har vært inne på nettsteder hvor man diskuterer måter å begå selvmord på. Siden 2010 finner undersøkelsen en stigende trend på fire områder. Flere enn i 2010 oppgir at

de har erfaringer med nettsider der man diskuterer selvskading, slankesider, bruk av narkotika og der man ser selvmords-relatert innhold (Staksrud & Ólafsson, 2019).

## 2.2 Barnevernsinstitusjon og ungdommene som bor der

Det finnes ulike typer barnevernsinstitusjoner i Norge. I *Lov om barnevernstjenester* kapittel fem om institusjoner står det: «Barne-, ungdoms- og familieetaten har ansvaret for etablering og drift av institusjoner, eventuelt med tilknyttede spesialisttjenester for omsorg og behandling av barn. Ansvaret gjelder institusjoner som hører under denne loven» (Barnevernloven, 1992, §5-1). Plasseringer av barn til institusjon er lovfestet i §4-4, om frivillig plassering ved oppfylte vilkår, §4-6 om midlertidige vedtak i akutt situasjoner (akuttplasseringer) og §4-12, samt §4-24 om henholdsvis omsorgsovertakelse og tvangsplassering (Barnevernloven, 1992).

Barnevernsinstitusjoner i dag kan dermed være både akutt-institusjoner, omsorgsinstitusjoner, atferdsinstitusjoner eller en blanding av disse. Bufdir deler opp i institusjoner for ungdom, institusjoner for ungdom med alvorlige atferdsvansker, akutt- og utredningsinstitusjoner, rusplassering og enetiltak i institusjon. Enetiltak innebærer at barnet bor alene på institusjonen, begrunnet i ivaretagelse av barnet, ansatte eller andre. Institusjonene er både private og kommunale (Bufdir, 2015). I barnevernsinstitusjoner er den aller største andelen av barna mellom 13-18 år da institusjonstilbudet er rettet mot disse. De yngre barna ønskes å plasseres i enten fosterhjem eller beredskapshjem (Backe-Hansen et al, 2017). Ved utgangen av 2019 var det 1078 barn i barnevernsinstitusjoner i Norge (SSB 2020). Det er klart flest 16- og 17-åringer av ungdommene på institusjon. I perioden fra 2004-2018 var det flere gutter enn jenter. Til tross for at institusjonene helst skal være tiltak med kortere varighet, ender mange av ungdommene opp med å bo i institusjon i store deler av ungdomslivet. Dermed er barnevernsinstitusjoner viktige oppvekstarenaer for en del ungdommer (Tjelflaat, 2003).

Hernæs (2020) deler resultater fra prosjektet *Barn, unge og familier i barnevernet – En longitudinell registerstudie*, hvor han påpeker det spesielt er mange, sammenlignet med ungdom som ikke bor på institusjon eller er i kontakt med barnevernet, som bruker mer av ulike helsetjenester, som fastlege og BUP. Tallene i rapporten viser at det er store helseutfordringer hos ungdommene som bor på institusjon (Hernæs, 2020). Kayed et al. (2015) skriver at de fleste barn på institusjoner i Norge har svært sammensatt problematikk og



en meget belastet bakgrunn. Ungdommene har dårligere psykisk helse enn befolkningen for øvrig. Hele 76% har en DSM IV diagnose på psykisk lidelse. I samme rapport fremkommer det at 79% av ungdommene på institusjon hadde opplevd potensielt traumatiserende hendelser (Kayed et al., 2015).

### 2.3 Ansatte på barnevernsinstitusjon – den tvetydige rollen

Som ansatt på barnevernsinstitusjon innehar man et omsorgsansvar, uten å være forelder. «Den institusjonelle omsorgsutøvelsen vil imidlertid representere en avgrenset oppgave for barnevernsinstitusjonen, fordi det er den daglige omsorgen og ikke foreldreansvaret som overtas» (Tjelflaat, 2003 s. 194). Profesjonalitet inn i en omsorgsrolle står også sentralt for miljøpersonalet på barnevernsinstitusjon. «De ansatte, stort sett representert ved sosialarbeidere, defineres som profesjonelle omsorgs-ytere, det vil si at deres innsats i stor grad bygger på profesjonalitet» (Tjelflaat, 2003 s. 194). Det synes også å være uklart hvilke deler av foreldreskapet som skal eller kan utøves i institusjonene, skriver Tjelflaat (2003) videre. Sannsynligvis kan de to overnevnte rollene har ulik tilgang til å hjelpe barnet med dets problemer. Å bli utsatt for risiko på nett er et tema ungdommer hovedsakelig ikke snakker om med foreldre, men helst med venner (Staksrud & Ólafsson, 2019). Som ansatt på institusjon, skal relasjoner og tilknytning til barna dannes, opprettholdes og pleies, for deretter å kunne utvikle en posisjon der de har tilgang til å hjelpe barna. Det å få tilgang til å kunne hjelpe dem i den digitale verden krever sannsynligvis dermed mye arbeid. Det er også er meget individavhengig hvem barn ønsker å snakke om problemer med, og hvordan de ønsker å snakke om det. Spørsmål om hvor nære relasjoner som kan utvikles mellom ansatte og ungdommene er også drøftet i forskning (Tjelflaat, 2003). Backe- Hansen spør om det bør utvikles relasjoner som er tilsvarende «biologiske» relasjoner, samt om relasjonell involvering kan læres (Tjelflaat, 2003 s. 195). Relasjonene ungdom inngår i mens de bor på barneverninstitusjon vil nok være en av de avgjørende faktorene som spiller inn på hvordan en kan arbeide med problemer gjeldende internett-risiko.

I samsvar med barnas relasjoner på institusjon er privatliv, sett opp mot innsyn/tilgang eller kontroll, et av de vanskelige etiske dilemmaene man møter i arbeid med barn og risiko på sosiale medier. «Retten til et privatliv blir sett på som en innlysende rettighet i en ungdoms liv, ...og noe som foreldre skal respektere i deres omsorgsutøvelse» (Sinclair, 1988, i Tjelflaat, 2003 s. 198). Dette gjelder selvsagt også andre omsorgspersoner. Samtidig er det slik at flere studier viser at det å praktisere retten til privatliv kan være vanskelig i

barnevernsinstitusjonene (Tjelflaat, 2003). Backe- Hansen beskriver at: «På den ene siden skal institusjonspersonalet respektere ungdommenes valg, på den andre siden må de kontrollere ungdommene, blant annet for at de ikke skal kunne skade seg selv og andre» (Tjelflaat, 2003 s. 199).

## 2.4 Rettighetsforskriften

«Barn har, i kraft av å være mennesker og i kraft av å være barn, iboende, grunnleggende rettigheter, og man finner disse nedfelt både i vår egen nasjonale sektorlovgivning, i konvensjonsbestemmelser og i bestemmelser i Grunnloven(...)» (Landmark, 2020 s. 53). Hun mener dermed at rettighetene er knyttet til barnet selv. Landmark (2020) skriver at man møter en oppfatning blant miljøterapeuter og miljøarbeidere i barnevernsinstitusjoner om at barn og unges rettigheter fremst er forankret i *Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barnevernsinstitusjon* (rettighetsforskriften). Hun mener at man ofte kan høre begrepet «tvangsforskriften» om denne forskriften, med en oppfatning om av forskriften kun handler om tvang overfor barn og unge. Rettighetsforskriften kan heller sees på som «...et bindeledd mellom de overordnede og grunnleggende linjene og den praktiske hverdagen i institusjonen». Samtidig sikrer den dessuten «...legalitet der det vurderes som nødvendig å gripe inn i begrensinger og utøvelse av tvang overfor barn og de unge» (Landmark, 2020 s. 54).

Rettighetsforskriften skal altså sikre rettigheter og forsvarlig bruk av tvang under opphold på barnevernsinstitusjoner. «En forskrift er en rettslig bindende regulering som har hjemmel i lov, og som i forvaltningsloven §2 defineres som *et vedtak som gjelder rettigheter eller plikter til et ubestemt antall eller en ubestemt krets av personer*» (Landmark, 2020 s. 54). Forskriften har sin hjemmel i barnevernloven §5-9, og gjelder for barn og unge som har institusjonstiltak etter barnevernlovens bestemmelser. Den er delt inn i seks ulike deler, hvor de tre første delene gjelder alle barn og unge som bor på institusjon. I del fire gjelder særlige bestemmelser for barn og unge med tiltak etter barnevernloven §4-24 og 4-26 (Landmark, 2020). Disse paragrafene henviser til plasseringer under tvang, og er knyttet til barn og unge med «alvorlige atferdsvansker». Formålet med rettighetsforskriften beskrives i første ledd:

Formålet med denne forskriften er å sikre at institusjonen gir beboere forsvarlig omsorg og behandling. Institusjonens ansvar for å gi forsvarlig omsorg innebærer blant annet å gi beboerne vern og beskyttelse, tydelige rammer for å sikre trygghet og god utvikling, oppfølging av skole- og opplæringstilbud og fritidsaktiviteter, stabil og god voksenkontakt, opplevelse av mestring og å bli

sett og hørt, samt å lære beboerne respekt og toleranse. Hva som er å anse som forsvarlig omsorg vil blant annet avhenge av beboerens alder og modenhet og formålet med plasseringen. Formålet er videre å sikre at beboerne blir behandlet hensynsfullt og med respekt for den enkeltes integritet, og at rettsikkerheten til beboerne blir ivaretatt. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører beboeren (Rettighetsforskriften, 2011, §1).

I kapittel to finner vi §11 knyttet til elektroniske kommunikasjonsmidler. Dette er relevant for oppgavens tematikk hvor elektroniske kommunikasjonsmidler blant annet gjelder mobiltelefon og PC. §11 sier at de unge skal kunne benytte elektroniske kommunikasjonsmidler fritt, samtidig som det er mulighet for begrensning av bruk i enkelttilfeller:

Beboeren skal fritt kunne benytte elektroniske kommunikasjonsmidler under institusjonsoppholdet. Institusjonen kan likevel begrense og i enkelttilfeller nekte bruken i kraft av sitt ansvar for å gi forsvarlig omsorg for den enkelte og sitt ansvar for driften, herunder hensynet til trygghet og trivsel for alle på institusjonen (Rettighetsforskriften, 2011, §11).

Begrensning skal altså være knyttet til forsvarlig drift, omsorg og hensyn til trygghet og trivsel.

I kapittel fire finner vi særlige bestemmelser for barn plassert etter §4-24 og §4-26, om elektroniske kommunikasjonsmidler. Disse gjelder altså for barn og unge som gjerne bor på atferds-institusjoner. Paragraf §24 om elektroniske hjelpemidler åpner for større begrensning og inngripen i de unges bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler, og markerer forskjeller mellom omsorgs- og atferds-institusjoner. I første ledd finner vi:

Institusjonen kan nekte beboeren å bruke elektroniske kommunikasjonsmidler dersom det er nødvendig av hensyn til behandlingsopplegget eller formålet med plasseringen. Institusjonen kan inndra det elektroniske kommunikasjonsmiddelet dersom beboeren ikke retter seg etter institusjonen avgjørelse om å nekte bruk. Vedtaket kan treffes for inntil fire uke fra inntak og deretter for maksimum 14 dager av gangen. Vedtaket skal ikke opprettholdes lenger enn nødvendig. Institusjonen må fortløpende vurdere om vedtaket skal opprettholdes (Rettighetsforskriften, 2011, §24).

Her utvides altså muligheten til å begrense bruk av elektroniske hjelpemidler i forhold til i §11, hvor hensynet til drift, omsorg, trygghet og trivsel står sentralt. Den åpner for mulighet til å nekte bruken av elektroniske kommunikasjonsmidler ved hensyn til behandlingsopplegg eller formål med plassering, og dermed inndragelse av kommunikasjonsmiddelet om den unge ikke retter seg etter avgjørelsen. Paragrafen som gjelder ved atferds-plassering åpner også for et lengre vedtak, enn det som er mulig om den unge er plassert etter en omsorgs-paragraf.

I andre ledd står det:

Bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler kan ikke nektes dersom det vil være urimelig overfor beboeren i det enkelte tilfellet (Rettighetsforskriften, 2011, §24).

«Besøk, samvær, kontakt via mobiltelefon eller andre former for kontakt er viktige elementer i et barn og en ungdoms tilværelse» (Landmark, 2020 s. 63). I §10 i rettighetsforskriften heter det:

Beboeren skal fritt kunne motta besøk og ha det samvær med andre som hun/han ønsker under institusjonsoppholdet, med mindre noe annet følger av fylkesnemndas eller barneverntjenestens vedtak. Institusjonen kan ikke begrense samvær som følger av fylkesnemndas eller barneverntjenestens vedtak. Institusjonen kan likevel begrense annet samvær og besøk i kraft av sitt ansvar for å gi forsvarlig omsorg for den enkelte. Institusjonen kan også fastsette regler ut fra institusjonens ansvar for driften, herunder hensynet til trygghet og trivsel for alle på institusjonen.

Institusjonen skal legge forholdene til rette slik av det kan gjennomføres gode samvær og besøk for den enkelte beboer (Rettighetsforskriften, 2011, §10).

Artikkel 16 i Barnekonvensjonen beskytter blant annet mot inngripen i privatliv, familieliv og kontakt:

1. Ingen barn skal utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, sin familie, sitt hjem eller sin korrespondanse, eller for ulovlige angrep mot sin ære eller sitt omdømme.
2. Barnet har rett til lovens beskyttelse mot slik innblanding eller slike angrep. (Høstmælingen, Kjørholt & Sandberg, 2016)

Sosiale medier bringer en utfordring knyttet til miljøterapeutenes mulighet til å sikre god omsorg og grenser for de unge knyttet til kontakt med for eksempel venner og familie. Institusjonspersonalet har ikke oversikt over den elektriske kommunikasjonen, og det kan være utfordrende spesielt med tanke på at relasjonene barna har kan knyttes til vonde følelser, i tillegg til det trygge og gode (Landmark, 2020).

## 2.5 Foreliggende forskning på feltet

Det viser seg at risiko på sosiale knyttet til ungdom på barnevernsinstitusjon ikke har blitt forsket på spesifikt etter mine søk og gjennomgang av litteratur. Likevel foreligge det mye forskning om barn og medier, og risiko på sosiale medier og internett ved for eksempel (Vissenberg og d'Haenens, 2020). Forskning om risiko på nett har gjerne vært knyttet til tidsbruk, spillavhengighet, selvbilde og psykisk helse, nettmobbing og seksuell atferd. Det er

også mye foreliggende forskning knyttet til forholdet mellom makt/kontroll/tvang og omsorg/hjelp i barnevernsinstitusjon (Jensen, 2016; Neumann, 2018; Reime, 2017).

Aamodt og Mossige (2014) har dog skrevet en rapport svært nærliggende mitt tema som handler om kontakt på sosiale medier mellom foreldre og barn under offentlig omsorg. Her påpeker forfatterne at temaet i rapporten har vært svært lite belyst i forskning tidligere og understreker behovet for mer kunnskap. Rapporten går inn på sosiale mediers muligheter og utfordringer knyttet til kontakt mellom barn under offentlig omsorg og foreldrene deres. Den drøfter videre lovverk, retningslinjer og rammer, betydningen kontakten har for barna, foreldrene, fosterforeldrene, miljøpersonalet og saksbehandlere i barnevernstjenesten og hvordan de overnevnte forholder seg muligheter og begrensninger kontakten på sosiale medier gir. Gjennom kvalitative intervjuer finner de tre sentrale funn. For det første gir sosiale medier foreldre en anledning til å utøve et gjennomgående press overfor barnet, som fører til uro hos barnet samt vansker med å knytte kontakt med nye omsorgspersoner. Videre fant de at kontakt gjennom sosiale medier kan være et gode ved at hverdagen blir mer håndterlig for barn på institusjon eller fosterhjem, og tilpasningen til det nye hjemmet blir enklere. Til slutt fant de at samarbeid med foreldre er helt avgjørende for beskytte og skjerme barna i situasjoner der det er nødvendig. De beskriver at det i praksis ikke er mulig å regulere eller kontrollere den kontakten barn og foreldre har gjennom sosiale medier (hverken for miljøpersonalet, barnevernstjenesten eller fosterforeldre, som gjør at samarbeid med foreldre blir svært viktig (Aamodt & Mossige, 2014).

Kojan, Marthinsen og Clifford (2014) utforsker i sin artikkel *Barnevern og sosiale nettsamfunn – en utforskende analyse*, om virtuelle kommunikasjonsformer kan virke inn på barnevernets oppgaver, spesielt rammene for kommunikasjon, relasjonen mellom hjelper og bruker og barn under plassering. De ser også på hvordan sosiale nettsamfunn virker inn på unges sosiale problemer. I studien fant de blant annet at sosiale problemer hos barn og unge kommer til uttrykk på en mer introvert måte, og at de ikke lenger er like synlige. Kontaktkontroll mellom for eksempel biologiske foreldre svekkes, i likhet med Aamodt og Mossiges (2014) sine funn. Videre utfordres beslutningsprosessen i barnevernet da informasjon kan innhentes gjennom sosiale medier, og derav blir personvern og troverdighet en utfordring. De fant av barnevernsarbeidere ikke bør unngå å forholde seg til sosiale nettsamfunn, men heller øke kunnskap og bevissthet, da de voksne gjerne underkjente betydningen sosiale nettsamfunn har for barnas liv. De mener det er en forutsetning å inneha

teknologisk kunnskap for forståelse og kommunikasjon med barn og ungdom (Kojan et al., 2014).

Edda Stang (2018) har forsket på barnevern og sosiale medier knyttet til offentlig debatt. I artikkelen *Barnevern på sosiale medier – offentlig deltakelse og utøvelse av medborgerskap* ser Stang (2016) på hvordan ytringer i sosiale medier om barnevernet gir muligheter for deltakelse og åpner for medborgerskap (Stang, 2016). Det er interessant å se hvordan ungdommene som bor på institusjon, i dag, også bruker sosiale medier for å ytre meninger om barnevernet gjennom for eksempel «institusjons-vlogger», som viser seg i det empiriske materialet i denne oppgaven.

Internasjonalt har gjerne forskning på barn og risiko på sosiale medier sitt utspring fra EU Kids Online undersøkelsene (Smahel mfl., 2020). Elisabeth Staksrud har forsket mye på digital risiko, digital resiliens og barnas rettigheter i det digitale, med søkelys på barnas bruk av internett. I sin e-bok *Children in the Online World: Risk, Regulation, Rights* (2013) introduserer hun begrepene: “online risk” og “online resilience”. Hun drøfter begrepene fra ulike perspektiver og understreker at «online risk» og hva dette innebærer konstrueres gjennom offentlige diskurser og er preget av komplekse og kulturelle rammer (Staksrud, 2013a). Willoughby (2019) har skrevet om risiko knyttet til barn og unges bruk av sosiale medier og implikasjoner i sosialt arbeid, gjennom en litteraturstudie. Rosenberg, Ophir & Billig (2021) har utforsket terapeutiske relasjoner mellom omsorgsutøver og ungdom ved risiko på sosiale medier. Björktomta & Hansen (2018) har skrevet om barnevernstjenester og sosiale medier med søkelys på barndom og digitale samfunn. Boken *Social Media and Social Work: Implications and Opportunities for Practice* tar opp mange ulike aspekter med sosiale medier og sosialt arbeid (Megele & Buzzi, 2020).

### **3. Teoretiske forståelsesrammer**

#### **3.1 Omsorg**

Omsorg defineres som en av barnevernsinstitusjoners grunnleggende oppgaver. Fenomenet omsorg fikk særlig i vesten, stor forsknings-interesse mot slutten av 1970-tallet (Wærness, 1999). Omsorgsbegrepet danner et slags utgangspunkt for utredning og tiltak, samtidig som at det er et faglig redskap i institusjonsarbeidet hvor målet er å «reparere» skader og fremme god psykososial utvikling hos ungdommene (Tjelflaat, 2003). Ifølge Tjelflaat (2003) representerer

også begrepet «en juridisk «knagg» som legitimerer inngripen fra barnevernets side (Tjelflaat, 2003 s. 192). «Når sosiologer og andre snakker om omsorg og omsorgsutøvelse, er det i forbindelse med at omsorg er noe som gis og mottas i en relasjon mellom minst to mennesker i en profesjonell sammenheng. Omsorg er altså noe grunnleggende relasjonelt» (Neumann, 2018 s.186). Videre påpeker Neumann at: «Den enkleste definisjonen av omsorg er at omsorg handler om å ta vare på og bry seg om en annen» (Neumann, 2018 s. 186).

Begrepet er dog ikke enkelt å forholde seg til, og kan fremstå diffust og lite entydig i litteratur om institusjonsarbeid. Tjelflaat (2003) skriver om begreper generelt, at de ofte kan fremstå som tvetydige, med en konstruksjonistisk karakter og dermed åpne for fortolkning i stor grad, noe hun mener også gjelder for omsorgsbegrepet. «Omsorgsbegrepet i seg selv synes derfor å inneha en pragmatisk rolle som begrep i institusjonskonteksten» (Tjelflaat, 2003 s. 193). Med denne tvetydigheten menes at omsorg både innebærer et fysisk og et følelsesmessig aspekt, for eksempel i form av en seng, mat og tak over hodet, samtidig med nærhet, beskyttelse og trøst. Kari Wærness skiller, i boken *Blir omsorgen borte?*, mellom omsorgsarbeid og personlig tjenesteyting (Wærness, 1999). Forskjellen mellom de to situasjonene handler om forskjellen mellom mottaker og giver knyttet til deres status. Personlig tjenesteyting handler om å gjøre noe, for eksempel å lage mat, for noen som likeså godt kunne gjort det selv, mens omsorgsarbeid knyttes til å hjelpe de som ikke er selv-hjulpne, som en syk og hjelpetrengende bestemor. Godt omsorgsarbeid beskriver Wærness (1999) som det å styrke mottakerens evne til selvhjelpenhet. Wærness (1999) understreker at distinksjonen personlig tjenesteyting og omsorgsarbeid kan være uklar i flere sammenhenger. Det synes å virke som at barnevernsinstitusjon ideelt sett skal være tilnærmet et hjem. Både omsorgsarbeid og personlig tjenesteyting kan dermed gjøre seg synlig på institusjon. Ved middagslaging kan det for eksempel forventes at barna/ungdommene hjelper til, eller kanskje enkelte ganger lager middag til personalet. Samtidig er omsorgsarbeidet sentralt, da ungdommene ofte til en viss grad er avhengig av å motta omsorg i form av støtte, følelsesregulering, veiledning og annen hjelp.

### *Omsorgsrasjonalitet*

Begrepet omsorgsrasjonalitet ble til etter et seminar der Kari Wærness presenterte en studie av norske hjemmehjelpere, der hun opplevde at hjemmehjelperne ble tolket som «dumme». Wærness (1999) ble opptatt av en teoretisering av omsorgsarbeidet, og ønsket med begrepet omsorgsrasjonalitet å advare mot «vitenskapelig arroganse» på omsorgsområdet. Det Herbert

Blumer (1969) kalte «sensitizing concepts». Omsorgsrasjonalitet baserer seg på en grunnleggende tenkemåte som er kontekstuell og beskrivende, heller enn formell, da siktemålet i omsorgsarbeidet er å løse hverdagslige og konkrete problemer.

«Omsorgsrasjonaliteten tilsier at personlig kjennskap og en viss evne til innlevelse i den enkeltes situasjon er viktige forutsetninger for konkret utøvelse av god omsorg (...)» (Wærness, 1999 s. 56). Omsorgsrasjonaliteten forutsetter dermed omsorgsarbeidere som er bevisste og medfølende aktører. Omsorgsrasjonalitet regner med at klientrollen innebærer usikkerhet, angst og ambivalens og forutsetter dermed ikke at klientene må opptre som rasjonelle aktører (Wærness, 1999 s.56).

### *God omsorg*

Annemarie Mol (2008) har studert relasjoner mellom diabetespasienter og helsepersonell i Nederland. Til tross for at hun i all hovedsak har utforsket samarbeidet og samspillet mellom voksne mennesker i forbindelse med kronisk sykdom, mener Neumann (2018) at Mol (2008) har identifisert viktige elementer i omsorg som kan overføres til for eksempel arbeid på barnevernsinstitusjon. «God omsorg er noe praktisk som utøves i samarbeid med den som skal motta omsorg, og viktige verdier i dette arbeidet anerkjennelse, likeverd og sensitivitet» (Neumann, 2018 s. 188). Neumann (2018) påpeker at god omsorg i sosiologisk sammenheng må innebære at en utforsker omsorgsrelasjonen og situasjonen omsorgen blir gitt og mottatt i (s. 188). Knyttet til barnevernsarbeid er refleksjoner rundt hvordan man yter omsorgen viktig, i følge Neumann (2018). Hun understreker at måten en yter omsorg på, samt hvilke rammebetingelser omsorgen ytes under er nødvendig å reflektere over for å øke forståelsen av god omsorg og hvordan yte denne. «...politiske føringer, lovverket, institusjonelle utforminger av kontorer og institusjoner, organisering av arbeidsoppgaver og enkeltpersonens forståelse av seg selv, sitt mandat og sin faglighet i konkrete møter med sine klienter» beskriver Neumann som omsorgsarbeidets kontekster. Kontekstene og omsorgsarbeidets innhold står i et evig spenningsforhold (Neumann, 2018 s. 188).

### *Anerkjennelse*

Anerkjennelse er en del av den gode omsorgen. «Anerkjennelse handler om å vise at en ser den andre, og vil i praksis være et spørsmål om hvordan en legger forholdene til rette for gode samtaler og god samhandling», skriver (Neumann, 2018 s. 189). Røkenes og Hanssen (2006) skriver om en anerkjennende væremåte, som innebærer å bekrefte, respektere, akseptere og validere den andres selvopplevelse. For å kunne legge til rette for en trygg og god samtale er



dette nødvendig. Opplevelsen av anerkjennelse blir viktig for mennesker gjennom verdien vi tillegger å bli vurdert av andre. Gjennom barndom og utvikling skal man få bekreftelse og avvisning på ulike handlingsmønstre og atferd for å regulere seg. Gjennom regulering som ikke fremmer trygghet kan selvopplevelsen blir skjør. Dermed hevder Rogers (1957) at man i en profesjonell relasjon må møte sin klient med «...ubetinget aksept for at klienten skal føle seg bekreftet og anerkjent» (Rogers, 1957, i Røkenes & Hanssen, 2006 s. 168). Røkenes og Hanssen (2006) presenterer hva er anerkjennende holdning må innebære: å stadfeste og bekrefte den andres selvopplevelser, formidling av at spesielle kvaliteter ved den andres opplevelser kan deles, respekt for andres egenart og toleranse, samt at bekreftelse og anerkjennelsen må være autentisk ved at omsorgspersonen har evne til både nærhet og distanse (Røkenes & Hanssen, 2006 s. 168). Det handler om å kunne se personen i situasjonen, og hvilken situasjon personen står i her og nå. Viktig er nettopp hva den situasjonen betyr for den man skal være anerkjennende ovenfor. Forståelse, aksept og ydmykhet er sentralt for å oppnå en anerkjennende relasjon (Neumann 2018).

Neumann (2018) er opptatt av at makt og omsorg må forstås i sammenheng i det sosialfaglige arbeidet:

Det sosiologiske bidraget til å forstå utøvelse av omsorg i en profesjonell kontekst er her at omsorg ikke kan forstås uten at en samtidig reflekterer over hvordan makten er innskrevet i og virker sammen med omsorgsutøverens posisjon (summen av de institusjonelle rammebetingelsene, en egen faglighet og person), og hvordan dette kommer til uttrykk og håndteres i konkrete møter med klienter...En enklere måte å si dette på er at sosialarbeideren har kontor, mens klienten ikke har det. (Neumann, 2018 s. 190)

Ungdommene på institusjon er kanskje først og fremst mottakere av omsorg, samtidig er de ikke alltid hjelpetrengende, men kompetente brukere mobil og sosiale medier (Reime, 2017). Jeg skal i analysen se hvordan de ansatte har en omsorgsrasjonalitet og er bevisste sitt omsorgsansvar. Den gode omsorgen kan bare utspille seg innen visse rammer i institusjonen, og det viser seg at rammene begrenser omsorgsutøvelsen, som Neumann (2018) beskriver, og at det ikke alltid er enkelt å utøve den omsorgen de ansatte ønsker. I analysen ser jeg også hvordan de ansatte bruker omsorgsansvaret som en juridisk knagg for å legitimere inngripen. Videre skal jeg analysere hvordan de ansatte hjelper ungdom til selvhjulpenhet gjennom en anerkjennende relasjon.

## 3.2 Makt

Makt i barnevernsfeltet er ofte knyttet opp mot tvangs-begrepet. Lillevik (2020) skriver at en i det barnevernsfaglige arbeidet kan dra nytte av å se på hvordan vold, makt og tvang står i forhold til hverandre. Makt, tvang og vold forbindes gjerne med ufrihet og umyndiggjøring. Galtung (1969) skrev om strukturell vold som «...makt og tvang som undertrykker menneskets frihet gjennom blant annet politiske eller sosiale strukturer» (Lillevik, 2020 s. 133). Barnevernet (herunder barnevernsinstitusjoner) har en formell makt til å utøve tvang i gitte situasjoner, og om denne makten utøves i barnevernsinstitusjoner og fører til innskrenkning av friheten til ungdommen, vil det falle under Galtung (1969) sin definisjon av strukturell vold. Lillevik (2020) argumenterer for at alle former for makt i barnevernsinstitusjoner er en slags tvang og kan oppleves krenkende, og at refleksjoner rundt bruk av makt er viktig i det miljøterapeutiske arbeidet (Lillevik, 2020). Maktstrukturer er dog grunnleggende i samfunnet, og noe som ofte må være til stede for fremdrift eller utvikling (Lillevik, 2020). Det vil kanskje være nyttig å skille mellom makt, tvang og volds-begrepene. Maktbegrepet og dets kanskje mest klassiske definisjon finner en hos sosiologen Max Weber. «Makt betegner enhver sjans til å gjennomføre sin vilje innenfor en sosial relasjon, også på tross av motstand, uavhengig hva denne sjansen beror på» (Weber, 1960, i Skau, 2003 s. 44). Det er vanlig å forstå makten i en relasjon som et asymmetrisk forhold, som Olsen (2018) skriver: «Har vi kontroll over interesser som andre har, da er det tale om en asymmetri som betyr at vi er i besittelse av noe andre har interesse av eller behov for» (Olsen, 2018 s.109). Jeg har dog valgt å se på Foucault (1976, 1999) sine maktanalyser, da makten i datainnsamlingen min fremkommer i mange ulike former og i ulike situasjoner, ikke bare i en asymmetrisk relasjon hvor miljøterapeuten er makt-innehaveren og ungdommen maktesløs. Foucault hevder at makten er «overalt» (Engelstad, 1999).

Michel Foucault er kjent for en noe oppsiktsvekkende og overaskende analyse om hvordan makt og individ henger sammen, ved at individet gjør seg selv om til et objekt for kunnskap. Han kan sies å være en maktteoretiker uten en teori om makt, og han poengterer selv at hans verk er konkrete analyser som aldri handler om makten i seg selv eller kun om makten (Engelstad, 1999). Aakvaag (2008) skriver at Foucault snur opplysningsmyten på hodet, da han hevder moderniteten består av mindre frihet og mer makt, og ikke mindre makt og mer frihet. Dette gjør at han blir sett på som postmodernist, med en antimoderne holdning som ikke deler det svært optimistiske eller positive modernitetssynet (Aakvaag, 2008 s.303).

Aakvaag (2008) skriver om utgangspunktet for Foucaults maktanalyser: «Den tradisjonelle sosiale orden har blitt brutt sammen, og en moderne orden har blitt etablert på ruinene av den gamle. Hva binder dette nye samfunnet sammen?» (Aakvaag, 2008 s. 313). Med de to nøkkelbegrepene «biomakt» og «panoptisk disiplinering» svarer Foucault på spørsmålet, på bakgrunn av at han mente at integrasjonsformene i det gamle europeiske føydalsamfunnet ikke var tilstrekkelig. Disse var sosial kontroll i form av lokalsamfunn bundet sammen av gjensidige avhengighetsrelasjoner og lojalitet. Den andre integrasjonsformen var knyttet til det Habermas kalte den «representative» offentligheten og deres makt, som kongen og fyrsten (Aakvaag, 2008). Foucault var opptatt av to grunner til disse ikke lenger var tilstrekkelige: befolkningsvekst (som førte til nomader og «stedløse» mennesker) og fremvekst av samfunnets produktivkrefter ved industrialisering og spesialisert arbeidsdeling. Dermed trengte samfunnet, ifølge Foucault mer kontroll og koordinering (Aakvaag, 2008). I boken *Overvåkning og straff* (1999), skriver Foucault om den panoptiske disiplineringen, inspirert av fengselet. I fengselet blir hver innsatt overvåket til enhver tid, samtidig som de sitter isolert i hver sin celle. Gjennom etableringen av moderne institusjoner har, ifølge Foucault, «et fint fengselsaktig nett» av overvåkning og kontroll blitt dannet i mangel på den tradisjonelle sosiale orden. Den sosiale orden er nå gjenopprettet gjennom dette «fengselsaktige nettet» i skolen, sykehus, militærleiren, psykiatriske avdeling og de fleste andre institusjoner i samfunnet. Foucault mener at det stadig og til enhver tid foregår en disiplinering av kroppen ved at institusjonene isolerer individer fysisk fra hverandre. Panoptiske institusjoner har bygget opp et system med sanksjoner. For at disiplineringen skal skje må effektive sanksjoner for avvikende atferd straffes. Sanksjoner kan være tilsnakk, kontinuerlig overvåkning, eksaminering osv. (Aakvaag, 2008).

Biomakten introduseres i boken *Viljen til viten* (1999). Biomakt kan defineres som «...den moderne statens regulering av den befolkningen som befinner seg på dens territorium» (Aakvaag, 2008 s. 318). Der den panoptiske disiplinermakten begrenser sitt virke til det lokale, er biomakten nasjonalt (eller globalt) anliggende. Muligheten staten søker, for å skape orden nasjonalt avhenger av to ting: kunnskap om befolkningen og makt for å kunne iverksette de tiltak den finner nødvendig. Staten får dette gjennom den allerede etablerte panoptiske disiplinen i institusjonene i samfunnet, som har dannet et potensial for overvåkning og disiplinering. Dermed utøves biomakten via profesjoner og vitens-skapere, som leger, sosialarbeidere, fysioterapeuter, sykepleiere, sosiologer og psykologer (Aakvaag, 2008 s. 318). Gjennom sine profesjoner og dermed tilgang til de ulike institusjonene, allerede

med en panoptisk disiplin, produserer profesjonsarbeiderne kunnskap om befolkningens feil og mangler. Et eksempel kan illustrere hvordan staten fanger opp denne kunnskapen og danner løsningsforslag. En lege som jobber på sykehuset kommer frem til at befolkningen spiser for mye sukker, deretter får staten vite om denne kunnskapen, som fører til at de utvikler et forslag om å spre informasjon om overvekt og helseskader ved for høyt inntak av sukker i de institusjonene befolkningen befinner seg, for eksempel på skolen eller på jobben. Dermed er biomakten et styringskretsløp i omspill, med den panoptiske disiplinen og dets maktutøvelse og kunnskapsproduksjon som utgangspunkt (Aakvaag, 2008).

Med dette mener Foucault at makten er overalt, og ikke begrenset til noen maktinnehavere:

Makten er allestedsværende: slett ikke fordi den skulle ha det privilegium å samle alt under sin uovervinnelige enhet, men fordi den oppstår i hvert øyeblikk, i ethvert punkt eller snarere i enhver relasjon mellom et punkt og et annet. Makten er overalt. Dette skyldes ikke at den omfatter alt, det skyldes at den kommer alle steder fra (Engelstad, 1999 s. 88)

Gitt dette kan det bli vanskelig å forstå makten i samfunnet, og hans makteori kan synes ganske diffus. Da trekker Foucault inn koblingen mellom makt og kunnskap. Kunnskap og makt er tydeligere i noen relasjoner enn i andre, og de relasjonene der dette er tydelig, er knyttet til bestemte institusjoner, hvor det foreligger bestemte forhold, hvor dirskurser reproduseres (Engelstad, 1999). På sykehuset er for eksempel makten overalt: «(...) i den enkelte undersøkelsessituasjon, i systematisering av observasjoner om kunnskap, i isolasjonen og objektiveringen av individet, selv i den arkitektoniske utformingen av institusjonsbygningene. Alt skaper kunnskapsrelaterte, asymmetriske relasjoner mellom stadig skiftende grupper av mennesker» (Engelstad, 1999 s. 89). Det blir da tydelig at makten virker i og gjennom kunnskapen som produseres og reproduseres innenfor de ulike institusjonene.

Den moderne makten hos Foucault er dog ikke en undertrykkende makt som kun setter begrensninger. Makten er heller ikke noe en har, men en praktisk utøvelse. Gjennom sin frase «power is productive», henviser Foucault til at den utøvde moderne makten er «...kritisk og oppmuntrende da den søker å pleie, kultivere og stimulere spesielle evner hos innbyggerne» (Mik-Meyer & Villadsen, 2013 s. 11, egen oversettelse). Makten er produktiv ved at den oppmuntrer individer til å gjøre seg om til bestemte typer subjekter. Makten i relasjonen mellom ansatt på barnevernsinstitusjon og ungdom viser seg å ikke bare være asymmetrisk hvor den ansatte sitter med makten. At makten ligger overalt kommer frem i mitt materiale, da for eksempel telefonen har en slags makt. Jeg skal i analysen se hvordan ungdommene,

med sin «plass» i en slags panoptisk institusjon, blir et «offer» og bruker makten sin fra en offerposisjon for å ivareta sine interesser. I analysen ser vi også at makten dermed ikke er begrenset til kun noen maktinnehavere, samtidig som en forståelse hos informantene er at de bør ha kontroll og anvender sanksjoner på ungdommene i ulike former. Jeg skal også se på hvordan kunnskap er makt, og at mangel på kunnskap fører til en følelse av avmakt. Makten er videre produktiv, ved at den er nødvendig for fremgang og fungering av hele barneverninstitusjonen, gjennom et samspill mellom ungdommer og ansatte.

### 3.3 Risiko

Risikobegrepet har sitt opphav fra det italienske «risico» som betyr «det som skjærer», og som er knyttet til klipper og farlige ting sjøfarere møter på havet. Ordet har en dobbelt mening, ved at den som tar en risiko, også får en sjanse (Aakvaag, 2008 s. 320). Risiko i barnevernsfeltet er kanskje særlig knyttet opp mot risikofaktorer og risikovurderinger i og av barnets oppvekstsituasjon, men også der «(...)hvor risikoen allerede har manifestert seg om en svekkelse av barnets omsorgssituasjon, at barnet allerede er usatt for en belastende situasjon» (Kjær, 2019 s. 131). I miljøterapeuts arbeid på institusjon er risiko kanskje knyttet mest opp mot «risikofaktorer» som kan føre til skade for ungdommen. Kvello (2015) er opptatt av risikofaktorer som en «(...) fellesbetegnelse på forhold som øker faren for at personer utvikler psykiske og/eller sosiale vansker (Kvello, 2015 s. 246). Der den barnevernfaglige forståelsen av risiko kanskje blir mangelfull er ved det sosialkonstruksjonistiske aspektet. Dermed kan det være interessant å se på hvordan risikoer skapes av kulturelle og sosiale prosesser, og hvordan risikotyper blir definert. For å gjøre dette har jeg valgt å se på risikobegrepet hos Ulrich Beck for å se på begrepet fra et større perspektiv, med et samtididiagnostisk og sosiologisk blikk.

Staksrud (2013) i sin bok, *Children in the Online world: Risk, Regulation, Rights*, skriver om risiko-begrepet og hvorfor det er viktig å studere og forstå risiko ved å henvise til Beck:

(...) even the definition of risk includes the management of it; “a systematic way of dealing with hazards and insecurities induced and introduced by modernization itself”. Or put it another way: “Risk does not mean catastrophe. Risk means the anticipation of catastrophe. Risks exist in a permanent state if virtuality and become topical only to the extent that they are anticipated. Risks are not “real”, they are “becoming real” (Beck, 2006, i Staksrud, 2013a s. 42).

Beck (1992) mener at vi har beveget oss over i det postmoderne samfunn og at risiko, tradisjonelt, er noe helt annet enn risiko nå. Moderniteten, i mangel på å modernisere det tradisjonelle føydalsamfunnet, har begynt å modernisere seg selv og industrisamfunnet begynner også å bli historie (Aakvaag, 2008). I industrisamfunnet var farer som sult og fattigdom sentrale, mens de nye risikoene i vestlige samfunn for eksempel handler om klimaendringer, teknologi, høye selvmordsrater, globale finanskriser, livsstilssykdommer og miljøgifter. Moderne risikoer, ifølge Beck, er altså menneskeskapt og et resultat av inngripen mennesket har gjort i naturen, i motsetning til industrisamfunnet og tidligere epoker der risikoen lå i naturens inngripen ovenfor mennesker (Aakvaag, 2008). Moderne risikoer har også et globalt og verdensomfattende omfang. Til slutt, er også de nye risikoene gjerne usynlige for det blotte øyet (for eksempel klimaendringer). Vi har blitt tvunget til å forholde oss til uforutsette bivirkninger av industrialiseringen. Beck mener det gir grunnlag for å snakke om et helt nytt type samfunn, som på et vis er drevet av risikoer vi selv har skapt.

Risikosamfunnet har en paranoid atmosfære ved at vi heller ikke vet konsekvensene av de mulige risikoene, men at vi likevel lever for å gjenkjenne og forebygge dem. Som Aakvaag (2008) skriver er alt potensielt farlig og vi har byttet ut industrisamfunnets «jeg er sulten», med «jeg har angst». Risikosamfunnet bryter altså med fremtidsoptimismen, spesielt med troen på at vi kan kontrollere fremtiden til det fulle, da de nye risikoene er for komplekse. Dette gjelder blant annet teknologiske innovasjoner som kunstig intelligens, og kan dermed knyttes opp mot utviklingen av sosiale medier og dets potensielle risikoer. Utviklingen av de komplekse nye «prosessene» gjør at vi blir tvunget til å handle uten komplett informasjon eller nok kunnskap om kausale faktorer. Handlingen innebærer dermed en risiko; mulighet og fare. Beck (2007) i sin siste bok om *Verdensrisikosamfunnet* skriver: «på leting etter den tapte sikkerhet», som kjennetegner den nye modernitetens tenkemåte ved at vi må håndtere de aktuelle problemene vi står ovenfor, samtidig med å forebygge farene som kan oppstå i fremtiden» (Aakvaag, 2008 s. 268). Beck skriver at produktiv kreftene har mistet sin uskyld. «De nye risikoer er primært et produkt av vitenskap og teknologi og det er den teknisk-vitenskapelige utvikling som umuliggjør industrisamfunnets fortsettelse (...) Den nye produksjonen av risikoer overskygger nå gevinsten ved det teknisk-økonomiske fremskritt og unntakstilstanden eller bivirkningene truer med å bli rådende normaltillstand» (Beck, 1997 s. 7). Med dette er Beck opptatt av at risikoene vi mener finnes i det postmoderne samfunnet, er preget av et hysteri, på bakgrunn av at vi har en slags null-toleranse for farer og risiko.

Dermed blir jakten på å forebygge risikoer vi ikke sikkert at er risikoer, kanskje mer farlig enn selve «risikoene».

Risiko på sosiale medier er en moderne risiko, med Becks forståelse, menneskeskapt og delvis ukontrollerbar (Aakvaag, 2008). I analysen skal jeg utforske hvordan de ansatte forstår risiko på sosiale medier med en mulig paranoid tilnærming som er vanskelig å kontrollere, ha kunnskap om, oppdage og dermed at løsninger er vanskelige å finne. Risikoene de ansatte oppfatter som risiko på sosiale medier, er gjerne risikoer som allerede er definert i barnevernsfaget, som Kvello (2015) omtaler som risikofaktorer. Jeg skal i analysen se hva de ansatte oppfatter som risiko på sosiale medier, og i drøftingen se på hvordan forståelsen av risiko på sosiale medier er dannet. Videre skal jeg se om risiko på sosiale medier og bekymring rundt dette skaper en risiko i seg selv, som Beck (1992) mener risikosamfunnet kjennetegnes av. Ved den konstante søken etter farer, og ved en slags visjon i det moderne samfunnet om at det gjerne skal være risikofritt, skapes egne risikoer som skal forebygges uten at det kanskje er en nødvendig bekymring. Risikoene kan vise seg å både være en mulighet og en fare.

## 4. Metode

### 4.1 Vitenskapsteoretisk forankring

Problemstillingen min er utforskende, og søker å øke forståelsen av et fenomen, nærmere bestemt de ansattes håndtering og forståelse rundt risiko på sosiale medier og mobilbruk. Dermed er en hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming nyttig. Hermeneutikk er det greske ordet for fortolkningslære som både handler om fortolkning og forståelse, og er en metodisk fremgangsmåte. Hermeneutikken handler om å forstå mennesker og deres handlinger, innenfor en kontekst (Anker, 2020). Fortolkningen jeg gjør i analysen handler om å pendle mellom del og helhet (mellom å forstå menneskets handlinger og uttrykk og konteksten, og dermed menneskets handlinger og uttrykk i konteksten). Dette kalles den hermeneutiske sirkel. Det fenomenologiske kommer inn, gjennom de subjektive opplevelsene til informantene i oppgaven. Fenomenologien sikter å gripe subjektive erfaringer, at virkeligheten er slik folk oppfatter den (Anker, 2020). Jeg skal beskrive oppfattelsen til informantene mine av risiko, og deres måter å jobbe på. Med en hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming må jeg legge mine erfaringer og meninger i bakgrunn,

informantenes erfaringer i forgrunn og søke å forstå og fortolke deres fortellinger gjennom å pendle mellom del og helhet (mennesket og kontekst).

#### 4.2 Kvalitativ metode og det semi-strukturerte intervjuet

«Kvalitative metoder er forskningsstrategier for beskrivelse og analyse av karaktertrekk og egenskaper eller kvaliteter ved de fenomenene som skal studeres. (...) De kvalitative metodene kan bidra til å representere mangfold og nyanser» (Malterud, 2011 s. 26). Dalen (2011) beskriver målet med kvalitative studier, hvor hun påpeker at målet er å utvikle en forståelse av et fenomen, knyttet til mennesker i deres sosiale virkelighet (Dalen, 2013). I min oppgave ønsket jeg å se på erfaringene ansatte på barnevernsinstitusjon hadde knyttet til risiko på sosiale medier, altså erfaringene i deres egne sosiale virkelighet. Risiko på sosiale medier er fenomenet jeg ønsket beskrive og analysere egenskaper ved, i konteksten barnevernsinstitusjon. Kvalitativ metode ble raskt, etter tanker om tema og problemstilling min foretrukne vei til målet, da ansattes subjektive erfaringer er hovedrollen i analysen. Den kvalitative metoden, herunder semi-strukturerte intervjuer åpner for å utforske nyanser og mangfold, som Malterud (2011) beskriver. Kvalitative metoder egner seg godt til å utforske felter der det foreligger lite kunnskapsgrunnlag eller tidligere forskning, og for forskning som søker å sette nye spørsmål på dagsorden, eller ved spørsmål/problemer der vi ikke har oversikt over svaralternativene. Dermed kan metodene skape nye beskrivelser, begreper eller teoretiske modeller (Malterud, 2011). Forskning om ansattes håndtering av risiko på sosiale medier eller tilnærmede problemstillinger var nærmest fraværende i mine søk etter litteratur. Dermed, i tråd med Malterud (2011) sine beskrivelser, vil min problemstilling, være et nytt spørsmål, med uoversiktlige svaralternativer og lite kunnskapsgrunnlag. Kanskje kan problemstillingen gjennom med kvalitative metoden være med på å skape nye beskrivelser av fenomenet.

«Den kvalitative forskningstradisjonen støtter seg til teorier fra postmodernisme og sosial konstruksjonisme, der forskeren anses som en aktiv deltaker i en kunnskapsutvikling som aldri kan bli fullstendig, men som handler mer om nye spørsmål enn om universelle sannheter» (Malterud, 2011 s. 26). Kvalitativ metode, spesielt med få informanter er ikke ment for å være generaliserbart, men å utforske subjektive forståelser. Det er dermed ikke hensiktsmessig å strebe etter generalisering i resultatene og heller anerkjenne forskningen som subjektive erfaringer drøftet opp mot teoretiske forståelser. Tjora (2018) presiserer at vi, i



stedet for å tenke at våre metoder gjør oss sikre i at kunnskapen vi produserer innebærer at vi har forstått fenomener eller ulike forhold på rett måte, heller skal tenke at metodene gjør oss i stand til å utforske temaer på en nyansert måte. Videre med en respekt for involverte i prosjektet og som gir muligheter for kritikk og vurdering av prosjektet (Tjora, 2018). Tjora (2018), sier dog at vi skal publisere og gjennomføre forskning med en viss selvtillit, men være åpen for både kritikk og anerkjennelse.

Kvalitative metoder omfatter «..et bredt spekter av strategier for systematisk innsamling, organisering og tolkning av tekstlig materiale fra samtale, observasjon eller skriftlig kildemateriale» (Malterud, 2011 s. 26). Det skilles ofte mellom åpne og strukturerte former for intervju. Den åpne tilnærmingen er, ifølge Dalen (2013), svært krevende da det forutsetter at informantene er svært villige til å dele og snakke. Det strukturerte intervjuet baserer seg på forhåndsbestemte spørsmål. Jeg valgte å bruke semi-strukturert intervju, som er en vanlig form for studenter. Samtalen i disse intervjuene er fokusert rundt noen temaer som er forhåndsbestemte og åpner for underspørsmål eller tilleggsspørsmål for å følge opp informantens fortellinger (Dalen, 2013). Jeg startet med å skrive en detaljert intervjuguide med mange spørsmål (mer strukturert), som gjennom refleksjon og veiledning endte opp med en redusering av spørsmål, heller med fokus på noen overordnede temaer hvor underspørsmålene ble tilpasset informantens fortellinger og uttalelser i løpet av intervjuet. Spørsmålene var åpne og jeg prøvde å legge opp til frie fortellinger, refleksjoner og assosiasjoner (Magnusson & Marecek, 2015).

#### 4.3 Egen forskerposisjon

«Moderne vitenskapsteori avviser forestillingen om den nøytrale forskeren som ikke øver noen form for innflytelse på kunnskapsutviklingen» (Malterud, 2011 s. 37). Både forskerens ståsted faglige interesser og personlige erfaring har betydning hvilken problemstilling som velges et prosjekt. Det har også betydning for hvilket perspektiv som skal velges, hvilke metoder og utvalg som anses relevante, samt hvilke resultater som besvarer de viktigste spørsmålene. Til slutt avgjør det også hvordan konklusjonene formidles og hva som vektlegges (Malterud, 2011, s. 37). Hele prosessen i et forskingsprosjekt påvirkes altså av egen forskerposisjon og forståelse. Med det etablert påpeker Malterud (2011) at det er hvordan forskeren påvirker prosessen som er interessant.

Dalen (2011) henviser til Gallagher (1992) sin forståelse av forforståelse. Han sier at forskeren ikke bare skal passivt motta det som blir fortalt i et intervju, men at å lytte og å motta er skapende prosesser (Dalen, 2013 s.16). Min egen forforståelse er preget av ulike faktorer. Jeg jobber selv som miljøterapeut (dog ikke i barnevernsfeltet), og har der tilegnet meg kunnskap og en forståelse av hvordan strukturelle rammer setter muligheter og begrensinger for det miljøterapeutiske arbeidet. Da min interesse for temaet startet med saker jeg hadde lest i mediene, ble forforståelsen min preget av et kanskje noe media-fokusert bilde. Det kan være en ulempe da mediehusene hovedsakelig skriver for å vekke oppmerksomhet og få lesertall. Likevel så jeg på kjernen i sakene som interessante. I intervjuene opplevde jeg at min posisjon som miljøarbeider og med en del kunnskap om barnevernsfeltet, som utdannet barnevernspedagog, gjorde at jeg følte og opplevde at informantene følte av vi ikke var så langt fra hverandre når det gjelder forståelse av arbeidsoppgaver, deres rolle og fagfelt. Holstein og Gubrium (1995) påpeker at data blir produsert som et resultat av interaksjonen mellom forsker og informanter, og dermed ikke er upåvirket av forskeren, men at forskeren blir en del av studien. Det er dermed viktig å være bevisst på egen forforståelse.

For å bukte med at forforståelsen går utover kvaliteten på oppgaven, var jeg under intervjuene åpen og nysgjerrig i form av å blant annet stille litt «dumme» og åpenbare spørsmål for å få informantene til å sette ord på sine subjektive erfaringer. Jeg forsøkte å unngå at mine antakelser skulle prege deres svar, i den grad jeg var kapabel til. Jeg hadde ikke gjort mye forarbeid når det gjaldt å sette meg inn i barnevernsinstitusjoners organisering eller begrepsbruk. Det gjorde at jeg lærte mye i intervjuene. Det kunne vært en fordel å ha gjort dette forarbeidet, spesielt før første intervju, da min forståelse økte fra dette. Eksempelvis, som et resultat av refleksjon rundt egen forforståelse, introduserte jeg mine forståelser av risiko på sosiale medier under intervjuene, og ønsket i utgangspunktet å drøfte disse med informantene. I samråd med veileder forsto jeg at jeg måtte spørre informantene hva de forsto som risiko, fremfor å pålegge de typer av risiko jeg allerede hadde definert ut fra litteratur. Malterud (2011) skriver at «Tolkning er en sentral aktivitet i den kvalitative forskningsprosessen. Forskeren skal i sitt materiale og se etter mønstre, og de mønstrene vi er finner av avhengig av hvilke mønstre vi har evne til å lese å gjenkjenne» (Malterud, 2011s. 39). Synet jeg har på barn og ungdom generelt, samt «barn under barnevernet», risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer, omsorg og en god oppvekst, er preget av min utdanning som barnevernspedagog, noe som blir vanskelig å komme utenom. Jeg har prøvd å være åpen for nye tilnærminger, nyanser og forståelser gjennom hele prosessen. Det gjorde jeg ved å lese

bredt på feltet, under utvikling av intervjuguide og planlegging, samt under intervjuene mine, ved å være så nysgjerrig som mulig. Rammebetingelsene jeg har som forsker og som jeg selv har definert for prosjektet, setter ulike begrensninger og betingelser for informasjonen jeg har mulighet til å innhente. Noen begrensninger må nødvendigvis settes, men gjennom refleksjon rundt nettopp dette, samt et ønske om å utforske fremfor å forklare, forsøkte jeg å etterstrebe en god forskerrolle ved å la informantenes erfaringer spille hovedrollen gjennom hele prosessen.

#### 4.4 Rekruttering og utvalg

Rekrutteringen av informanter ble gjort gjennom en gruppe på Facebook og gjennom bekjente. Til min overraskelse var det enkelt å finne de første informantene, men etter de fire første stoppet prosessen opp. I utgangspunktet ønsket jeg åtte til ti informanter, noe jeg raskt så at kom til å ta for lang tid å gjennomføre, både ved rekurrering, gjennomføring av intervjuene og transkribering. Dalen (2015) påpeker at antallet informanter kan vurderes ut ifra gjennomføringen og bearbeidingen av intervjuene, derav tid, samtidig som den innsamlede dataen bør være av en kvalitet som kan gi godt grunnlag for tolkning og analyse. Jeg endte med seks informanter, hvor de siste ble funnet gjennom venner og bekjente. Informantene leste et innlegg/liten tekst om temaet, en foreløpig tittel/problemstilling og hva det innebar for de å delta som informant.

Jeg valgte å sette få krav til hvem informantene skulle være. Hverken erfaring, type institusjon (akutt, omsorg, atferd), stillingsprosent, utdanning, alder eller sted var kriterier. Jeg satte heller ikke krav til forkunnskaper eller spesiell interesse, men jeg fikk bekreftet at enkelte synes temaet var spesielt interessant og anerkjente viktigheten i å fokusere på dette. Det kan dermed tenkes at flere av informantene har en viss interesse for temaet som grunnlag for å ønske å stille opp som informant. Det eneste kriteriet var at de jobbet på en barnevernsinstitusjon i Norge. Rekrutteringskriteriene var gjennomtenkt, da jeg ikke ønsket å danne en gruppe med «eksperter» på temaet eller med lang og bred erfaring, men heller en sammensatt gruppe med ulike erfaringer som kunne beskrive en slag bredde i deres opplevelser. Det gjorde dog at jeg underveis i intervjuene fikk forståelse for en betydelig forskjell mellom omsorgs-, atferd- og akutt-institusjon, blant annet ved at ansatte på akutt-institusjon logisk nok har kort tid til å danne relasjon og arbeide med problematikken hos ungdommene, sammenlignet med de førstnevnte institusjonstypene. Likevel så jeg at alle

informantene hadde relevante erfaringer, selv de som ikke trodde de hadde «så mye å komme med». Jeg kunne ha spesifisert utvalget mer, men jeg er usikker på betydningen dette ville hatt for å belyse denne problemstilling. Samtidig er tidsaspektet og mine muligheter til å rekruttere informanter en del av denne beslutningsprosessen. En avgrensning kunne vært interessant for videre forskning, for eksempel for å se på forskjeller knyttet til temaet mellom eldre og yngre miljøterapeuter eller mellom akutt- og langtidsopphold på institusjon. Utvalget representerer ulike deler av landet, ulike type institusjoner (både omsorgs- atferd- og akuttinstitusjon). Informantene hadde ulik stillingsprosent, alder, kjønn og erfaring. Jeg spurte om hvor lang erfaring de hadde med å jobbe i institusjon, hvor halvparten av informantene hadde kort erfaring (her fra 1-3 år), og halvparten hadde lang erfaring (her over 3 år). Alle var utdannet barnevernspedagoger, og fire av informantene hadde fullført eller pågående videreutdanning, mastergrad eller andre kurs. Informantenes ulikhet gjør utvalget representativt for miljøterapeuter på barnevernsinstitusjon til en viss grad.

#### 4.5 Gjennomføring av intervjuer og transkribering

Alle intervjuene ble gjennomført over nett på Zoom eller Teams. Dette ble gjort av hensyn til smittevern-regler grunnet Covid-19 pandemien. Jeg erfarte at det var enkelt å avtale tidspunkt for intervjuer med informantene, noe som kanskje viser seg på grunn av nettopp dette, da hverken jeg eller informanten måtte møte opp et fysisk sted. Det oppsto visse utfordringer ved dette som omhandler kvaliteten på samtalen, både gjeldende det rent tekniske og det interaksjonelle. Teknisk oppsto det problemer som dårlig lyd, «knoting» med lyd, og dermed forsinkelser og dårlig nettforbindelse som førte til at jeg mistet video-bilde til en informant. Disse utfordringene skapte dog ikke store vansker, da samtalene fortsatt kunne gjennomføres, og det opplevdes ikke som et stort hinder. Når det gjelder dårlig lyd, førte det til et at enkeltord i setninger gikk tapt under transkriberingen, til tross for at det som regel ikke gjorde at det var umulig å forstå meningen med det informanten fortalte. Da video forsvant under ett intervju førte det til tap av å kunne se ansiktsuttrykk, samt at litt av flyten i samtalen forsvant rett etter dette. Flyten kom tilbake, men jeg kan ha mistet noen ansiktsuttrykk eller kroppsspråk som kunne ha fortalt at informanten for eksempel hadde mer å si om spørsmålet eller lignende. Jeg opplevde likevel ikke dette som et hinder for gjennomførelsen, og intervjuet ble av en kvalitet jeg anser som tilstrekkelig.

Under intervjuene opplevde jeg også stor variasjon av hvor villige informantene var til å fortelle om ulike situasjoner på sin institusjon, kanskje grunnet ulik tolkning av taushetsplikten. Dette gjorde at noen intervjuer ga mer «kjøtt på benet» enn andre. Med min manglende erfaring med å lede intervjuer, gjorde det også at jeg ikke klarte å justere på intervjuguiden optimalt ved intervjuer der informanten kanskje holdt tilbake på informasjon. Samtidig klarte jeg å stille spørsmål som til en viss grad tilnærmet deres måte å svare på, og dermed få annen type informasjon som kunne gjøre seg nyttig. Kvale og Brinkmann (2009) hevder at utfordringer med transkripsjon sjeldent blir drøftet i kvalitative studier, og at det å transformere snakket språk til skrevet språk byr på mange utfordringer. Jeg tenkte gjennom hva jeg anså som relevant å transkribere, ved at jeg for eksempel fjernet noen små-ord, uttrykk som «liksom» og «eeeh», eller setninger der informantene begynte på en setning, for så å tenke seg om å si noe annet. Dette ikke hadde betydning for menings-innholdet i fortellingene. Samtidig vil forskjeller på muntlig og skriftlig språk alltid være stor. «...translators are traitors», ifølge Kvale og Brinkmann (2009, s.178). Med dette i bakhodet transkriberte jeg så nær til de verbale utsagnene jeg klarte, men da min hensikt ikke var å studere språklige diskurser eller måten informantene uttrykker seg på, mener jeg transkriberingene står godt til sitt formål (Kvale og Brinkmann 2009). Jeg valgte å transkribere på bokmål, tross ulike dialekter hos informantene, både med hensyn til anonymitet og for å gjøre det enklere for meg selv å formulere forståelige setninger.

Magnusson og Marecek (2015) skriver om opprettelse og opprettholdelse av tone og atmosfære i intervjuet. Jeg opplevde at jeg og informantene var ganske like, med tanke på språk, bakgrunn og fagfelt, som gjorde at tilnærmingen min til informantene kom ganske naturlig. Jeg opplevde dermed at det var enkelt å forstå hverandre, at intervjuene hadde en god flyt, samt at få hensyn måtte tas gjeldende språkbruk eller fremtoning (Magnusson & Marecek, 2015). En utfordring var at for å få informantene til å fortelle om deres opplevelser, er ungdommenes liv utgangspunktet for deres erfaringer. Dermed ble noen deler av intervjuene fokusert mye rundt historier om ungdommene, som ikke sa like mye om temaet i oppgaven, men som ga mer generelle beskrivelser. Dette kan skyldes mine spørsmål, og det at mange av informantene var svært villige til å fortelle mye utover spørsmålet de ble stilt. Jeg fant også ut at et tema i intervjuguiden ikke var hensiktsmessig gjennom de to første intervjuene. Magnusson og Marecek (2015) beskriver at man i de fleste intervjuer finner at noen spørsmål gir uforpliktende eller kjedelige svar. Jeg fant at informantene svarte kort og med en selvfølgelighet her, samtidig som spørsmålet ikke var nyttig for å utforske teamet

videre. Dermed byttet jeg ut spørsmålet med et annet jeg fant mer interessant, inspirert av et tema de første informantene snakket om på eget initiativ (Magnusson & Marecek, 2015).

#### 4.6 Forskningsetiske overveielser

Før intervjuprosessen meldte jeg prosjektet til NSD, da prosjektet var meldepliktig. Jeg fikk etter hvert godkjenning og startet rekrutteringen av informanter. Informasjon jeg samlet inn om informantene mine var kun navn og e-post. Disse holdt jeg adskilt fra lydopptak og transkripsjoner gjennom arbeids-prosessen. Lydopptakene og transkripsjonene inneholder kun et gitt informant-nummer (1,2,3,4,5 og 6). Under transkripsjonene anonymiserte jeg steder informantene snakket om. Det fremkom heller aldri andre personopplysninger, navn eller andre identifiserbare faktorer i informantenes fortellinger. Informantene var forsiktige med å dele sensitiv informasjon om ungdommene de snakket om, som gjorde at de aldri kunne identifiseres. I intervjuprosessen informerte jeg om at informantene ikke måtte svare på spørsmål de ikke ønsket, og at de skulle gi beskjed om dette ble aktuelt. Informantene leste gjennom og skrev under samtykkeskjema, og jeg åpnet for ytterligere spørsmål om deres deltakelse i prosjektet i starten og slutten av intervjuet. Videre informerte jeg om at de kunne ta kontakt om de skulle ha ytterligere spørsmål eller om de ville trekke sitt samtykke.

#### 4.7 Tematisk analyse

Som nevnt innledningsvis har jeg en abduktiv tilnærming i analysen, da jeg har vekslet mellom å drive analysen av empiri og teori (Anker, 2020). Som analyse-verktøy har jeg valgt å bruke tematisk analyse. Tematisk analyse er en noe uspesifisert, men mye brukt verktøy/tilnærming. “Though its theoretical freedom, a thematic analysis provides a flexible and useful research tool, which can potentially provide a rich and detailed, yet complex account of data” (Braun & Clarke, 2006 s. 5). Å kode data tematisk blir sett på som en grunnleggende og nødvendig prosess ved koding av data i kvalitative undersøkelser, tross at tematisk analyse som metode er lite anerkjent. Analysen sees dermed ofte på som er tilnærming eller et verktøy, mens Braun og Clarke argumenterer for at analysen skal ha sin plass som en metode (Braun & Clark, 2006). Jeg tar i min analyse utgangspunkt i Braun og Clarke (2006) sin forståelse av tematisk analyse, og deres seks steg.

Fasene i en tematisk analyse, som med analysemetoder generelt, går over i hverandre og frem og tilbake gjennom analyseprosessen. Skrivning (notater), gjentakende og «aktiv» lesing preger

fase 1 hvor en skal gjøre seg kjent med dataen. Transkribering går under denne fasen, som også gjør forskeren kjent med dataen. Fase 2 handler om å generere koder som er interessante. Braun og Clarke foreslår å kode så mange som mulig potensielle temaer/segmenter i denne fasen (Braun & Clarke, 2006). Fase 3 dreier seg om å søke etter temaer, og dermed sortere kodene i potensielle temaer. Kodene som ikke passer, kan sorteres under «resterende koder» som et tema til eventuell senere bruk. I fase 4 søker en å danne temaer som har «nok» innhold og som vil være betydningsfulle, som da blir tydelige og separate (ikke glir inn i hverandre). Fase 5 skal dermed brukes til å definere og navngi temaene som i fase 4 har blitt sortert og utvalgt gjennom å se på essensen i innholdet i de ulike temaene. I fase 6 skrives rapporten, som i denne oppgaven er kapittel 5, presentasjon av funn, samt videre i kapittel 6; drøfting av funn (Braun & Clarke, 2006).

Fallgruver i tematisk analyse kan være å ikke analysere all dataen, å kun bruke temaene i intervjuguiden som temaer i analysen, samt at temaene i analysen er vage, skli over i hverandre eller ikke er konsise. Videre at temaene og analysen ikke støttes av den faktiske dataen, at det er uoverensstemmelse med teori og funnene i analysen eller at problemstillingen og måten analysen er utført på ikke gir gyldige funn (Braun & Clarke, 2006). For å unngå dette redefinerte jeg temaene flere ganger og gjennomgikk funnene sett opp imot teori og søkte å velge ut sitater fra intervjuene som belyser funnene tilstrekkelig. Prosessen vekslet mellom stegene i tematisk analyse underveis og krevde mange overveielser.

Jeg valgte denne type analyse da den er fleksibel, at trinnene som gjennomføres er forholdsvis åpne og begripelige (fordel ved min manglende erfaring med å analysere data) som samtidig gir en retning, samt at den passer dataen min godt. Braun og Clarke (2006) argumenterer for at tematisk analyse er tilgjengelig for dem som er «nye i sin karriere» som kvalitative forskere, da den krever mindre teknologisk og detaljert teoretisk kunnskap enn andre metoder (Braun & Clarke, 2006). Jeg ønsket å finne ulike faktorer som påvirker måten barnevernsansatte har tilgang til og jobber med risiko på sosiale medier på, samt hva de ser på som risiko og hva som er utfordringene i deres rolle. Intervjuguiden min inneholdt ulike temaer, og dataen fra intervjuene viste seg å inneholde ganske tydelige temaer, med ulik grad av gyldighet. Jeg var heller ikke opptatt av å finne lengre narrativ, så narrativ analyse var utelukket. Diskursanalyse og rolleanalyse var noe nærmere min ønskede tilnærming, men basert på antall intervjuobjekter og hovedfokus på de ansattes erfaringer med problematikken som helhet ble

tematiske analyse vurdert som fordelaktig. Temaene jeg endte opp med i analysen bidrar tilsynelatende med å belyse problemstillingen oversiktlig og hensiktsmessig.

#### 4.8 Koding og analyse: fremkomne temaer

“Coding represents the operation by which data are broken down, conceptualized, and put back together in new ways. It is the central process by which theories are built from data” (Strauss & Corbin, 1990, i Dalen, 2013 s.62). Kodingen handler om å sette merkelapper på hva den innsamlede dataen handler om, for å kunne forstå innholdet på et teoretisk og fortolkende nivå (Dalen, 2013). Dalen (2013) påpeker at det er viktig å bli godt kjent med materialet, og løfte informasjonen et hakk opp fra konkrete ord og uttrykk, fremfor å kategorisere og dermed telle opp hvor ofte uttalelser eller historier fremkommer innenfor kategoriene. Jeg skal på hvordan informantenes utsagn viser seg som ulike former for makt, ulike former for omsorg og hva de forstår og beskriver som risiko for ungdommene. Jeg valgte å bruke mine begreper i de valgte analytiske spørsmålene (makt, omsorg og risiko) i oppdelingen av temaer i analysen, da dette virket ryddig og oversiktlig, samt at analyseprosessen kanskje ble mer interessant enn ved å eksempelvis bruke temaene fra intervjuguiden. Først vil jeg si noe om kodingsprosessen, før jeg presenterer temaene jeg kom frem til i analysen, (hovedtemaer og undertemaer). I neste kapittel skal jeg legge frem funn etter disse, som i Braun og Clarke (2006) sin «mal» er fase 6.

#### **Fase 1: Å bli kjent med materialet og transkriberings-prosessen**

I denne fasen transkriberte jeg intervjuene, prosessen beskrev jeg tidligere i kapittelet. Transkriberingen var veldig nyttig, da jeg allerede her ble kjent med datamateriale og gjorde assosiasjoner knyttet til litteratur jeg hadde lest. Jeg leste intervjuene flere ganger, før jeg begynte kodingen.

#### **Fase 2: Koding av materialet**

Kodingen foregikk ved at jeg printet ut de transkriberte intervjuene og brukte markeringstusjer for å markere eventuelle koder. Jeg så først etter utsagn som virket sentrale, overraskende eller forklarende i henhold til problemstillingen min. Videre så jeg etter makt, omsorg og risiko for så å se etter ulike forståelser innenfor disse temaene.

#### **Fase 3: Søke etter tema**



Hovedtemaene jeg søkte etter var: makt, omsorg og risiko. Deretter delte jeg opp i tre undertemaer under hvert hovedtema. Under makt ble undertemaene: 1. strukturell makt og profesjonsmakt., 2. Avmakt og 3. Ungdommene i makt. Under omsorg ble undertemaene: 1. Tvang som omsorg, 2. Veiledning og åpen dialog og 3. Relasjonsdanning. Under risiko ble undertemaene: 1. Innhold på nett og tidsbruk, 2. Utlevering av andre og seg selv og 3. Rømming, kontakt og negative nettverk (herunder «smitteeffekt»).

#### **Fase 4: Gjennomgang av temaene**

Ved gjennomgang av temaene fant jeg at noen temaer hadde langt flere funn enn andre og at noen av temaene ikke var holdbare. Da startet prosessen med å gå gjennom disse, sortere og definere noen av temaene på nytt. Samtidig gikk mange av kategoriene mine inn i hverandre, og var uklare i sin tittel. Jeg gikk gjennom funn og temaer og redefinerte videre temaene.

#### **Fase 5: Definerer av kategorier**

Jeg endte opp med følgende tre hovedtemaer, med følgende undertemaer:

##### **Hovedtema 1: Makt**

Undertemaer: «Offermakt» (og samtidig eksperter?)

Telefonmakt

Makten i det strukturelle og profesjonelle

##### **Hovedtema 2: Omsorg**

Undertemaer: Telefonomsorg

Språklig omsorg

Nærhetsomsorg

##### **Hovedtema 3: Risiko**

Undertemaer: Rus- og seksuell risiko – til sammenligning

Selvskading og selvmords-risiko

Smitteeffekt og påvirkning

#### **4.9 Styrker og svakheter**

«Ingen kunnskap er allmenngyldig, i den betydning at den gjelder under alle omstendigheter for ethvert formål» (Malterud, 2011 s.21). Malterud (2011) påpeker videre at vitenskapelighet handler om en «...systematisk og selvkritisk håndtering av kunnskap», ikke kan kontrolleres

gjennom enkle prosedyrer eller regnestykker. Dermed er det for forskeren helt nødvendig å gi innsikt i betingelsene kunnskapen er utviklet under til leseren (Malterud, 2011 s.17). Validitet og reliabilitet handler om troverdighet og pålitelighet i forskning og undersøkelser.

“*Validity* refers in ordinary language to the truth, the correctness, and the strength of a statement” (Kvale & Brinkmann, 2009 s. 246). Validering av kunnskapen forutsetter at jeg i oppgaven beskriver mine egne tolkninger i forskningen og i hvilken kontekst eller virkelighet denne kunnskapen har blitt produsert i. Jeg har i metodekapittelet søkt å belyse hvordan jeg har gått frem for innhenting av kunnskap og analyse av den, samt gjennom de første kapitlene hvilken kontekst, forskning og teorigrunnlag jeg legger til grunn og ser resultatene gjennom. Jeg har også vurdert min forskerposisjon og mine forforståelser som gir et bilde av hva jeg som forsker har mulighet til, og ønske om å forstå og si noe om. Gjennom en transparent belysning av dette mener jeg mine funn og resultater er valide innenfor konteksten de er produsert i.

Kvale og Brinkmann (2009) knytter reliabilitet i kvalitativ forskning, blant annet til å si noe om informantene ville ha svart det samme om ulike intervjupersoner hadde intervjuet dem. Dette er vanskelig å si noe om. Likevel taler intervjuene mine for at dette er tilfelle, da informantene ofte fortalte om mye av de samme problemene, samt at de fortalte mye fritt utover mine spørsmål. Jeg opplevde at informantene var mer opptatt av å snakke om temaene de ble spurt om, og at svarene på de mer konkrete spørsmål ikke var like betydelig. Om mange av spørsmålene hadde vært mer avgrenset kunne reliabiliteten kanskje blitt svekket. Reliabilitet er gjerne mer relevant for kvantitative enn kvalitative studier (Malterud, 2011). Resultatene mine kan ikke generaliseres til å gjelde andre institusjoner eller informanter, men informasjonen kan nok være til gjenkjennelse og nyttig til videre refleksjon.

Jeg mener at utvalget av informanter, som en mangfoldig og noe «tilfeldig» gruppe, er en styrke i oppgaven, da deres uttalelser kan si noe om ulike typer institusjoner, fra ansatte med ulik bakgrunn og erfaring. Samtidig kunne aldersgruppen mulig vært mer spredt, da flere av informantene mine representerer en ganske ung gruppe. Perspektiver på sosiale medier fra eldre generasjoner kunne mulig styrket oppgaven. En utfordring har vært å forske på sosiale medier da den teknologiske utviklingen er i stadig utvikling. Dette gjør at foreliggende forskning synes å være noe begrenset, og at aktuelle problemer på feltet kanskje oppstår mens man forsker. Likevel er ikke oppgaven knyttet til en spesifikk applikasjon eller et fenomen

innenfor sosiale medier, men sosiale medier som en helhet og det finnes dermed litteratur som er oppdatert. Det å gjennomføre intervjuer på Zoom og Teams grunnet pandemien bød på svært få utfordringer, og er noe jeg heller så på som en fordel ved at informantene virket mer villig til å stille til intervju og det var en fleksibel løsning, i forhold til analoge intervjuer. Ironisk nok ble kommunikasjon gjennom skjerm en del av min vei i prosessen med å undersøke nettopp kommunikasjonsmiddelet sosiale medier. Jeg tenker at min rolle som miljøterapeut hjalp meg til å forstå noen av de rammene informantene mine jobber innenfor. Samtidig gjorde kanskje det at jeg selv hverken har jobbet på barnevernsinstitusjon eller i barnevernet at jeg tok til meg informasjonen med «friske» øyne, og at jeg var nysgjerrig på å la informantene utdype problemstillinger jeg ikke hadde tenkt mye på fra før. En svakhet i oppgaven er nok min manglende intervjuerfaring. Jeg har sett gjennom mitt arbeid med prosjektet at utvikling av intervjuguide og forberedelser til intervju kunne hatt fordel av høyere kompetanse på å lede intervjuer. Samtidig har min manglende kompetanse ført til at jeg lært mye av prosessen.

## 5. Analyse

I dette kapitlet legger jeg frem funnene mine fra intervjuene gjennom en analyse. I neste kapittel drøfter jeg de mest sentrale funnene. Hovedtemaene er som nevnt: makt, omsorg og risiko med tilhørende undertemaer. Makten og omsorgen som fremkommer i materialet skli over i hverandre, ved for eksempel at makten ansatte utøves over ungdommene begrunnes med omsorg og for at omsorgen skal ivaretas må maktutøvelse til. Samtidig er makten å finne flere steder, nemlig hos ungdommen og i telefonen. Hva de ansatte ser på som risiko på sosiale medier blir til slutt analysert, og risikoene viser seg å ha en slags fellesnevner i å utarte seg fra påvirkningen ungdommene har på hverandre, «negative nettverk» de er/blir en del av og en smitte-effekt.

### 5.1 Makt

Makten som fremkommer i intervjuene er ikke som først antatt, kun makt hvor den ansatte står «øverst» i det asymmetriske makt-forholdet. Dette forholdet snus også andre vei, hvor ungdommen kommer i en maktposisjon overfor personalet blant annet ved sin digitale ekspertise og velvitenhet om egne rettigheter, i tillegg til at den ansatte synes å bli satt i en avmakts-posisjon (uten kontroll) grunnet mangel på oversikt og kunnskap over det digitale rommet og ved rettighetsforskriftens begrensninger. Makten viser seg hovedsakelig tre steder: makten i rollen som profesjonell omsorgsyter, herunder makten i det strukturelle og

institusjonelle, makten hos ungdommen (som offer og ekspert) og makten i ting, nemlig i telefonen. Offermakten og telefonmakten fratrar de ansatte en viss kontroll.

### 5.1.1 «Offermakt» (og samtidig eksperter?)

Offermakten fremkommer i mange av intervjuene blant annet ved beskrivelser om at rollen til den ansatte som profesjonell omsorgsyrer eller miljøterapeut ikke er tilsvarende rollen som forelder. Barnet i denne situasjonen fremstår mer som er offer enn det et barn i en vanlig familiesituasjon ville gjort. Dette betyr også at muligheten den ansatte har til å utøve god omsorg innskrenkes av rettighetsforskriften, eller muligheten til å utføre den i praksis.

*Men det vi ofte ender opp med er at vi skjønner at det ikke har noen effekt å frata en ungdom den telefonen, fordi at utfordringer vil fortsatt være der når de får telefonen tilbake da. Også er det veldig mange institusjons-barn som har flere telefoner, veldig mange ungdommer har en egen telefon som vi når dem på, også har de en rømnings-telefon, også har de en rus-telefon, også har de en telefon som bruker til å nå kjæresten (...) så det blir veldig mye telefoner (...) vi vet jo aldri hvor de telefonen er til enhver tid*  
(Informant 6)

Her forklarer informant 6 at et tiltak om å ta telefonen til ungdommen ofte ikke har noen effekt, og at ungdommene tar kontroll over egen situasjon ved å ha mange ulike telefoner, slik at om de ansatte har «tatt» en telefon, har ungdommene fortsatt andre telefoner å bruke. Dette innskrenker kontrollen og mulighetene rettighetsforskriftens tvangstiltak åpner for.

Ungdommene har en makt i å ivareta egne interesser, og sørger for at de ansatte ikke kan kontrollere de. Dette bunner nok i en forståelse ungdommene har om egen rolle som et offer, i situasjonen og som «den med minst makt» i relasjonen, mellom ungdom og ansatt.

Informantene beskriver videre rettighetsforskriftens begrensninger, ved at makten den ansatte gjerne skulle hatt for å utøve det de ser på som god nok omsorg ikke er tilstede.

*Også det her med at vi (ansatte) ikke har den samme kontrollen som foreldre vil ha da. (...) vi kan ikke kutte internett kl 15 på dagen hvis vi syns ungene har vært mye på internett. De har en rettighet til å det internettet. Det er bare sånn det er, det har ikke vi lov til å gjøre noe med. Og hvis vi syns ungdommen har sittet mye på pcen; okei, greit, vi kan oppfordre (ungdommen) til å være med på aktivitet, men vi kan ikke ta fra dem den pcen, hvis vi syns det er for mye. Det kan man gjøre med egne barn.*  
(Informant 6)

*Men altså, jeg tenker...hadde jeg vært mor til en ungdom, da hadde jeg tatt fra dem telefonen hvis ungdommen min hadde sendt nakenbilder. Også ferdig med det på en måte. Det hadde ikke vært en diskusjon, da hadde ikke ungdommen fått telefonen, ferdig med det. Da hadde det blitt en gammel Nokia. Eller hadde jeg hatt mistanke om at ungdommen min driver med et eller annet, så hadde jeg skulle hatt kode og tilgang på det meste, som mor da. Men den kontrollmuligheten har man ikke på en institusjon.*

(Informant 6)

Informant 6 er forteller om at ungdommenes rolle på institusjon er ulik enn i et vanlig hjem, og at en i rollen som miljøterapeut ikke har den samme makten, eller kontrollen som foreldre vil ha overfor sitt barn. Det synes at informantene ønsker at de skulle hatt den samme makten foreldre har, kanskje for å gjøre institusjonslivet mer normalt. Det virker som de anerkjenner ungdommene som ungdommer, som ikke alltid vet sitt eget beste. Informant 4 forteller om det samme.

*Jeg syns akkurat det var veldig vanskelig, for på en måte...hadde du ikke vært i...ikke på en institusjon...hadde det vært mine barn, så hadde jeg jo bare sagt; «Ja, du kan jo bare prøve deg» også tatt telefonen...at: «Nei, det er ikke snakk om». Men her så har de jo rettigheter og de har sine muligheter, og på omsorg så har du ikke så mange...du må på en måte prøve litt sånn: «Ja, jeg håper du tar gode valg». Også var det situasjoner der du egentlig hadde lyst til å bare utøve tvang, men så var det ikke innafor. Det er vanskelig på mange måter, fordi jeg vet jo barn og ungdom, når de vokser opp i et vanlig hus, utsettes for tvang uten at vi kaller det det. Sant: «Nå skal du legge deg», «Nå skal du ta bort telefonen, nettbrettet». Det er jo en del av oppveksten. Men for disse (ungdommene) var det så sykt stor barriere for å kunne gjøre det. Så du fikk liksom ikke hatt en sånn «omsorgs-tvang».. selv om kanskje mange av de hadde hatt behov for det.*

(Informant 4)

Barrieren informanter 4 beskriver illustrerer ungdommenes rolle som et offer i sin situasjon. Kanskje er ungdom som ikke bor på institusjon tilskrevet en større robusthet som ikke tilsier at deres omsorgspersoner må være like hensynfulle eller påpasselige, som med disse ungdommene.

Det kan se ut som at ungdommene sikrer seg det de selv ønsker gjennom en slags offerrolle, som at de selv må ta saken i egne hender for å ivareta sine egne interesser. Dette beskrives blant annet gjennom eksempler der ungdommene bruker smuthullene i rettighetsforskriften til sin fordel.

*Men å inndra telefonen for en lengre periode...de (ungdommene) kommer til å gjøre alt de kan for å få den tilbake. Og ikke så mye for å oppføre seg eller vise at de klarer seg uten, det er en som truer og sloss...telefonen er...Også er det veldig vanskelig å inndra telefonene og, for veldig mange gjemmer den i trusa, i Bhen, og da har vi tapt (...) Så det er litt vanskelig å jobbe med det, rett og slett med bruk av tvang da*

(Informant 6)

*Og vi kan ikke ta ifra de telefonen (fysisk), eller vi kan...hvis telefonen ligger et sted og de ikke holder den fysisk eller sånn, så kan vi ta den. Og det vet ungdommen veldig godt, så gjerne da, så går de med den i bhèn eller i bukselomma hele tida, også er de livredde for å la den ligge på lading fordi at kan vi ta telefonen deres, så ja.*

(Informant 2)

*På en måte så kunne jeg ønske at vi hadde bedre tid til å jobbe med på en måte... å jobbe med hennes (ungdommens) oppfatning av hva som er greit og ikke greit på internett, liksom endringsarbeid der, framfor det å ta telefonen. For hun (en ungdom) var en som visste om at vi ikke bare kunne ta telefonen, så hun hadde jo telefonen med seg over alt, også hvis du hun var på skolen eller hvis vi var i bilen så kunne hun sette den på lading, så hun hadde sikret at hun hadde ladekabel også, også holdt hun hele tiden i det. Så hun hadde jo en stund, hele tiden telefonen allikevel. Og da utsatte hun seg selv for risiko ved å sende bilder, ved å ha kontakt med folk, og når hun var tom for penger.. be om penger og ja. Og uten at vi kunne ta den i fra henne, vi kunne skrive begrensning, men vi kunne ikke utføre det, vi kunne ikke ta den. (...)*

(Informant 2)

For å finne ut hvordan de ansatte mente rettighetsforskriftens paragrafer om elektroniske hjelpemidler var, spurte jeg dem om utøvelse av disse i praksis.

*Vi var jo veldig opptatt av at.. ungdommen skulle få en innføring i den (Rettighetsforskriften) når de kom på institusjonen (...) der jeg jobbet...var det omsorg, det var ikke atferd, så de...de kunne bruke mobilen og gjøre hva de ville så lenge det ikke gikk utover andre, og hvis det gjorde det så var det bare at vi kunne ta telefonen eller slå av nettet og sånt, i så så lang tid. (...) De visste hva slags rettigheter de hadde for å si det sånn. Så det var veldig sånn: «Nei, du kan ikke gjøre noe med det, hvis ikke jeg vil». Så på en måte så er det jo veldig fint at de var så klar over rettighetene sine, men så var det sikkert litt sånn usikkert i hvor stor grad vi kunne gjøre noe, for å på en måte minske den her bruken av mobil på natt spesielt da.*

(Informant 4)

Ungdommene beskrives her som å være eksperter på egne rettigheter, som er veldig viktig for at rettighetene deres nettopp skal ivaretas. Ungdommene står opp for seg selv i utsagnene, men det fører samtidig til at personalet mulig blir maktesløse og det virker som de kunne ønske at de kunne gjøre mer for ungdommene (gjennom tvang). Ungdommene beskrives samtidig som å være de som har best kontroll på sosiale medier og mobilbruk.

*Også er det jo det at det kommer flere og flere tjenester, og man har ikke sjans til å henge med på det. Litt fordi at jeg er jo ikke interessert i å ha det på min telefon heller, for å bli kjent med det. Jeg er ikke interessert i å ha alle de nye appene, og fylle min egen telefon...jeg vil ikke eksponere meg på alt selv på en måte. Og da klarer man ikke å henge med på alt som kommer. Sånn sett ligger dem (ungdommene) alltid er hakk foran oss da.*

(Informant 6)

*Jeg er jo ganske ung så jeg har jo tenkt at jeg har ganske god kontroll på «some», sånn teknologisk sett, så bli man jo en av de bedre man er i den aldersgruppa her, kontra de som er litt opp i årene. Men altså man detter fort ut av det, kontra da jeg var i tenårene selv. Det kommer nye strømmetjenester (sosiale medier?) hele tiden som jeg ikke er noe interessert i å være en del av. Det gjør jo at jeg mister kompetansen på det,*

*jeg og (...) Jeg klarer ikke henge med på det selv på en måte, så jeg føler jo at...man blir jo noen steg etter enn hva ungdommene blir.*

(Informant 6)

*Og de viktigste samarbeidspartnerne vi har er jo ungdommene selv og det er de som vet det beste og meste som skjer på internett. Det er jo de som sånn sett har den største oversikten*

(Informant 1)

Informant 6 beskriver at ungdommene kunnskaper om sosiale medier fører til at de «ligger foran» og de ansatte «ligger bak». Det fremkommer hos mange av informantene at ungdommenes kompetanse på medier overstyrer kontrollmuligheten til de ansatte. Informant 1 derimot virker som å se på at ungdommenes kunnskap fordrer mer samarbeid mellom ansatt og ungdom.

Offermakten kommer også til syne gjennom strukturelle rammer, som for eksempel Fylkesmannens kontrollmandat. Det kan virke som, gjennom informantenes fortellinger, at ungdommenes posisjon som «allerede et offer» i den situasjonen de befinner seg i, kan overstyre de ansattes vurderinger av situasjoner og deres beslutningsmakt gjeldende hva de mener er best for barna. Informant 6 forteller om at mor og barnevernstjeneste var enige i en beslutning, mens Fylkesmannen var opptatt av rettigheten til ungdommen til å ha telefon.

*(...) Og det har en mor lov til å bestemme på en måte. Også flyttet hun inn på institusjon, og hun var jo frivillig plassert, så da har jo moren en del ting hun for lov til å si, så hun fikk ikke telefon. Men vi opplevde en krevende unge, med at hun var intens på oss, men det var ingen avstikking, ingen rus, ingen sånne ting, for hun hadde jo ikke noe kontakt med omverdenen. Men på tilsyn av Fylkesmannen da, så får jo Fylkesmannen tak på at den ungdommen ikke har telefon. Og da blir det et dilemma. Da er det sånn...vi kan argumentere med at ungdommen er frivillig plassert, og mor ønsker ikke at barnet skal ha telefon fordi at. Men da er Fylkesmannen veldig tydelig på at vi er en institusjon, vi må sikre at ungdommens rettigheter er ivaretatt, og så lenge ungdommen bor på institusjon, så har den rett til å ha telefon. Så da må vi skaffe telefon til den ungdommen. Så det er et sånt dilemma, at rettighetene deres for å ha den telefonen, de er veldig sterke.*

(Informant 6)

*Men så husker jeg det var en ungdom som hadde klart å komme seg inn på personalnettet, så da måtte vi slå av det og det var jo litt kjipt for meg som nattevakt og bare sitte å se i veggen liksom. Men da fikk de jo fikset det og, at det ikke gikk an å gjøre det. Nei, det så det var jo 4G og noen igjen der fikk jo kontakt med sine foreldre og fikk de til å kjøpe mer 4G til de (ungdommene). Og det går jo imot det vi prøver å få til. Så noen av de som lå oppe hele natta og snakket med folk i utlandet også, de fikk 4G av foreldrene. Og det var jo irriterende fordi da måtte man jo inn å ta telefonen eller sånt, hvis det gikk for langt. Så hadde de ikke fått ekstra 4G, så kanskje de hadde valgt å spare det heller, de når de skulle noe viktig.*

(Informant 4)

*Nå skal jo internettet være av topp kvalitet, hvis ikke klager de til Fylkesmannen med en gang.*

(Informant 6)

Samtidig virker ikke disse utsagnene å handler om en stor risiko for ungdommene, de beskriver heller en slags forståelse hos den ansatte, at det er naturlig at de har den overordnede makten og vet hva som er best for ungdommen, og at det ikke alltid er rom for at de kan utøve den makten de mener er nødvendig.

En mer synlig makt ungdommene sitter med beskrives av informantene ved at ungdommene brukes sosiale medier til å utlevere andre, inkludert personal, blant annet gjennom «institusjons-vlogger».

*(...) Og det er rett og slett fordi hun, ikke bare eksponerer seg selv, men at hun også eksponerer andre. Det kan være oss miljøterapeuter, mens vi har en samtale om tiltaksplan eller behandling eller samtale om andre ungdommer, som er taushetsbelagt da. Eller at det er en utagering med andre ungdommer som blir holdt av politiet som hun filmer og legger ut.*

(Informant 6)

*Også var det en som spesielt som...hun gikk rundt og tok opp og hadde «livestream» mens hun snakket med oss. Og a ble det jo en diskusjon hvorvidt man skulle tillate det, men det var ikke noe sånn som var skrevet ned. Det var mer en drøftesak.*

(Informant 4)

*Han ene som jeg jobbet med, han hadde en egen sånn institusjons-vlog, som han hadde på Snapchat. Og da drev han å filmet meg hele tiden, og da ble jo jeg veldig bevisst på at.. hvis jeg tuller med han og kaller han en drittunge, om han filmer det nå så blir jo jeg plutselig lagt ut med at: «Sånn blir barna på institusjon behandlet i \*by\*». Så det blir jo veldig sånn...de har jo med telefonen på alt, så du vet jo aldri hva de faktisk får med seg og hva som blir sagt og ikke. Men de...legger ofte ut informasjon om andre, om voldtekt.. at den har gjort sånn og den har gjort sånn, også snakker de åpent om det på sin egen vlog og beskylder hverandre for ulike ting.*

(Informant 5)

Ungdommene overskrider grensene til miljøpersonalet ved blant annet å filme taushetsbelagte samtaler. Informant 5 virker å uttrykke en redsel for hvordan hen skal opptre da det «plutselig» kan bli filmet av en ungdom, hvor makten til ungdommen kommer tydelig frem. Videre beskriver flere av informantene en slag makt ungdommene har til å snakke høyt om negative holdninger til barnevernet og miljøpersonalet der.



*Mange bruker jo også Snapchat til disse her vloggene og sånt, og lager egne institusjons-vlogger hvor de legger ut om alt som skjer på institusjonen og fremstiller barnevernet på en negativ måte og for ansatte.*

(Informant 5)

*Det er jo veldig mange institusjons-vlogger eller hva det heter. Som legger ut hele livet sitt på institusjon, og da er det gjerne noen av våre ungdommer som sitter å kikker på det her og liksom tar hele den historien, deres versjon da (...). For de er veldig enig som oftest da, veldig liksom forståelse for at det kan finnes flere versjoner. (...) Veldig mange har jo en sånn pågående kamp mot barnevern og alt som er innenfor barnevernet. Og kan være veldig uenig i veldig mye, fordi at er i en veldig vanskelig situasjon og trenger å ta det ut på noen. Og da er det jo vi som jobber i den bransjen her som får det. Også tror jeg at det her med å skrike høyt på sosiale medier, har blitt den nye måten å kjempe på.*

(Informant 6)

Ungdommene får makt gjennom både å være ekspert på egne rettigheter, ha god kompetanse på sosiale medier (ved blant annet å kunne filme i skjul) og med sin «offerrolle». Kanskje er det som gjør at de nettopp blir eksperter på rettighetsforskriften, og tar sin kunnskap om sosiale medier i bruk til sin fordel, et resultat av nettopp å være et slags offer livssituasjonen sin.

### 5.1.2 Telefonmakt

Telefonen bringer med seg en stadig kontakt med omverdenen gjennom skjerm. Å alltid være tilgjengelig har nesten blitt et premiss for å være ungdom, en skal være tilgjengelig på telefon og dele av livet på telefonen til enhver tid. Slik jeg ser det, representerer telefonen (sosiale medier) en slags makt, ved at den overstyrer kontrollmuligheten til den ansatte. Det å ha for lite kunnskap eller forståelse over hva ungdommene gjør på telefonen blir trukket fram hos flere av informantene med en slags frustrasjon. De beskriver blant annet forskjellen mellom det å kontroll på fysiske situasjoner (man kan se, høre), fremfor å ha kontroll på det som skjer på telefonen.

*(...) det er forskjell på oss som er litt yngre miljøterapeuter og de som er litt eldre. Veldig mange eldre skjønner kanskje ikke så veldig mye hva greier med den mobilen er, skjønner ikke alt som er med «some» og hvor eksponert man faktisk er. Også er det veldig mange som henger seg opp i...de snakker mye om barnevernet før i tida, det vil si før internett, og før smarttelefoner. Det var ofte mye enklere hvis man hadde begrensning på ungdommene, at de var begrenset på institusjonen i en periode, så var det mye lettere å holde dem (ungdommene) inne, for de fikk ikke tak i noen. Og en belønning for en ungdom kunne være å få et kontantkort. Så man hadde mye mer rammer på det før da, det er det veldig mange som snakker om*

(Informant 6)

*Og det er der jeg føler at det blir litt vanskelig med bruk av telefon og, fordi jeg tror at vi har mindre kontroll der enn på fysisk utagering. En fysisk utagering er, det er noen ting som skjer (fysisk) og det er en ting vi kan jobbe med i forkant. Og det handler om helt andre ting enn telefon. Telefon, det er sånn, det er så mye vi ikke kan ha kontroll over da, som gjør at det blir veldig vanskelig.*

(Informant 6)

Informant 6 er opptatt av at det lettere å kontrollere fysiske situasjoner enn situasjoner i det digitale rom på telefon. Jeg spurte informantene om de viste hva ungdommene gjorde på sosiale medier, og om de selv hadde «kompetanse» på sosiale medier. Det å ikke få med seg hva som skjer på telefonene til ungdommene blir beskrevet av flere av informantene, samt at de ønsker å holde seg oppdaterte.

*Så det var jo sikkert veldig mye som skjedde på telefonene som vi ikke fikk med oss, av de tingene jeg fikk med meg så var det jo ting jeg så eller hørte. Og da tenkte jeg jo på alle de gangene jeg ikke har fått med meg noe.*

(Informant 4)

*Altså, av og til så lurer jeg på om jeg er fem hundre år gammel, for jeg klarer jo ikke å følge med. Altså jeg bruker jo disse appene selv sant, Snapchat, Instagram, Facebook, Messenger, WhatsApp, altså alle de bruker jeg jo. Så jeg liker jo å tro at jeg har en form for innsikt sant, altså jeg har brukt sosiale medier siden sosiale medier kom liksom(...) Så jeg liker jo å tro det, men om jeg egentlig har det, det vet jeg jo egentlig ikke, fordi at de bruker det sannsynligvis på en annen måte enn det jeg gjør*

(Informant 3)

*Vi prøver jo å holde oss oppdatert på det (sosiale medier, apper), men det er jo sjukt vanskelig. Det kommer jo apper hver dag i forhold til kommunikasjon. Og mange av de her appene er jo også krypterte, WhatsApp eksempelvis, hvor det ingen andre enn avsender og mottaker da, som har innsyn i de her meldingene. Ikke det at vi ønsker innsyn i det, men det gjør det veldig vanskelig å se omfanget av ting. Så tenker jo jeg også, etter min erfaring at det veldig mye svarte tall her. Det er nok en del ungdommen som er på flere nettsider enn det vi tror dem er på, i form av skadelig bruk sånn sett*

(Informant 1)

Informant 1 understreker at hen ikke ønsker innsyn, men at det kan dermed er så vanskelig å kunne vite noe om risiko på sosiale medier og trekker frem at det nok er «svarte tall» når det gjelder risikoområder på nett.

*Også er det at den telefonen har en større makt enn hva vi har. Vi har veldig mange ungdommer som blir mye roligere når de ikke har telefonene sine, fordi at de ikke får tak i noen andre (ungdommer) og ikke blir påvirket. Så det vi snakker mye om er hvordan vi kan være en erstatte for telefonen...aktiviteter vi kan tilby*

(Informant 6)

Informant 6 beskriver selv at telefonen har en større makt enn miljøpersonalet, og om det å være en erstatter for telefonen. Det synes å være frustrasjon og en slags enighet over at makten i telefonen er stor, med sin uoversiktighet og at det er vanskelig å vite hva som blir gjort på telefonen. Det virker som de ansatte ønsker å hjelpe, men at de ikke får kommet ordentlig «inn» i den digitale sfæren ungdommene befinner seg i.

### 5.1.3 Makten i det strukturelle og profesjonelle

Tross av vi har sett av makten ikke alltid ligger hos miljøpersonalet har de en grunnleggende makt, tilskrevet gjennom rollen som profesjonell omsorgsyrer og i de strukturelle rammene institusjonen er underlagt. Det kommer blant annet til syne gjennom en evalueringsmakt informant 2 beskriver.

*(...) For en del er jo veldig obs på det vi at vi skriver en rapport når de er ferdig (på institusjonen, og at alt som står i den rapporten må være bra. Fordi at de skal få lov til å komme hjem, eller at da skal barnevernet «ha mindre på de». Og det gjør det jo veldig vanskelig å skulle med hvordan de har det. Hvis du bare setter en maske på om at: «Å, alt sammen er superbra. Og jeg har det kjempe flott her», men egentlig så går de å tenker «Å herregud, jeg er livredd, jeg tørr nesten ikke å sove» (...) Men de det er jo det at, da må jo noen fortelle det til oss. Og det er ikke bestandig at de (ungdommene) tørr det.*  
(Informant 2)

Ungdommene er ifølge informant 2 opptatt av de blir vurdert under oppholdet på institusjonen og at en god rapport gir bedre utgangspunkt for dem videre. Dette er sagt i forbindelse med at ungdommene ikke alltid tørr å fortelle hvordan de har det, og heller gjør det gjennom sosiale medier (på vlog). Det hender altså at ungdommene bruker altså vloggingen til å uttrykke følelser om situasjonen sin på institusjon, heller enn å snakke med personalet ansikt til ansikt, da de er redde for at negative følelser de sitter med skal resultere i negative rapporter. Videre beskriver informant 6 om at personalet kan bruke sin makt (som ligger i det å være profesjonell) for å sette grenser.

*Også har vi jo noen sånne hellige øyeblikk hvor ungdommene knuser sin egen telefon. Det er veldig fine øyeblikk, fordi at da for vi jobbet...(det skjer ofte)..da får vi jobbet masse. Og da jobber vi ofte med sånn ting: «Ser du hvor mye roligere du er nå, når du ikke har kontakt med alle på telefonen din?». Også er det gjerne sånn, hvis det er institusjonen som betaler telefonen, så får ikke den ungdommen noen ny telefon sånn umiddelbart, bare fordi hen knuste telefonen sin. Og det kan vi begrunne med omsorgsansvaret.*  
(Informant 6)

Informanten beskriver også at det er enkelte tilfeller hvor makten de har til å ta fra ungdommene telefonen blir brukt for å vise at de bryr seg eller for igjen, å sette grenser.

*Men så er det sånn i enkelte tilfeller, at vi faktisk tar inn telefonen, fordi at...ikke alltid fordi at vi ikke får til å jobbe med det (utfordringen) heller. Men noen ganger for å vise*

*denne ungdommen at det her er fordi vi bryr oss. Også er det noen ganger for oss voksne, en markering på at vi ikke godtar at du (ungdommen) gjør det her.*

(Informant 6)

*Også er det veldig mange ungdommen som sier: «men jeg får den jo tilbake om tre dager uansett». «Ja, det gjør du, men nå ser du hva vi voksne tenker om det. Nå vet du at vi tenker at det her er farlig for deg, det er skadelig for deg, det er derfor vi gjør det». Da hender det at de...hvis de har brukt telefonen til rømming da, så er det ikke sikkert det skjer igjen, fordi da skjønner de at telefonen blir inndratt. Men akkurat det her med å eksponere seg på nett også, det er ikke noe som slutter bare fordi at vi tar inn telefonen, over en kortere periode eller lengre da.*

(Informant 6)

Informantene er også opptatt av at de kan bruke tvang og sier at bruker tvang «ganske ofte», men at det alltid er på bakgrunn av omsorg. Deres bevissthet rundt dette er svært viktig, samtidig som tvangen alltid vil være en slags inngripen i livet til ungdommene.

*Vi er jo pliktig til å forebygge tvang. Men hvis du spør alle jeg jobber med, så er det ikke sånn at vi er negative til bruk av tvang. Det vil det være andre som tar seg av, fordi vi tenker at er en nødvendighet. Selv om vi gjør alt vi kan for å forebygge det, så tenker vi at det er en nødvendighet. Og vi gjør det jo i omsorgs-øyemed. Det er jo for ungdommen og barnet sitt beste, selv om dem ikke alltid tenker det selv. Og det er for å forhindre, rett og slett, skadelig atferd, eller skadelig bruk av sosiale medier, internet*

(Informant 6)

Informant 4 forteller om en hendelse hvor en ungdom chatter med voksne over nett som hadde bedt om nakenbilder og lignende.

*(...)fordi h\*n er jo en mindreårig som snakker med voksne folk, og da var det og der her med... i hvor stor grad skal du la det pågå før du skal sette inn en tvangsbruk da, på at, «Nei, nå kan du ikke, du har jo ikke kunnskapen eller erfaringen til å vite hvor skadelig det kan være». Men det var jo med på en måte lovverket i bakgrunnen i forhold til tvang og sånn her. Og i noen situasjoner måtte vi stoppe de og bruke tvangen da. Bland annet en jente som skulle møte en mann på førti liksom, for hun skulle det og da ble hun stoppet fysisk fra å gå, da hun var på vei til toget liksom. Det ble en litt stor sak.*

(Informant 4)

Informanten forteller at det å stoppe ungdommen fysisk ble en litt stor sak. Dette handler om ungdommens rett til å bevege seg fritt også utenom institusjonen. De hadde fått greie på at hun skulle møte en mann etter chatting over nett, og risikoen på nett ble en reell fare, der de ansatte brukte sin makt for å stoppe hendelsen.

## 5.2 Omsorg

Omsorgen framkommer på ulike måter. Spesielt er spenningsfeltet mellom at telefonbruk både fører til isolasjon og til nærhet/trygghet tydelig. Jeg kom dermed frem til undertemaene:

*telefonomsorg* og *nærhetsomsorg*. Telefonomsorg her handler om omsorg som skjer gjennom telefonen og at forståelse om at telefonen er en trygghet for ungdommene, mens nærhetsomsorg handler om omsorgen som oppstår når telefonen legges til side og det fysiske møtet inntreffer. I tillegg beskriver informantene hvordan de håndterer risiko på sosiale medier gjennom en slags *språklig omsorg*, som også ble et undertema. Når de står ovenfor spesielt vanskelige situasjoner er det språklige, som de fleste av informantene beskriver som veiledning, åpen dialog og støtte, sentralt som verktøy. Omsorgen kommer spesielt til syne i de disse samtalene de beskriver, ved at ungdommene må sees på som likeverdige og med anerkjennelse, hvor for eksempel det å snakke «ovenfra og ned» ikke fungerer. Her er informantene opptatt av omsorg gjennom å vise at de er der, og at de er nysgjerrige på å forstå ungdommens livsverden på sosiale medier.

### 5.2.1 Telefonomsorg

Informant 1 beskriver at telefonen er enormt viktig for ungdommene i form av trygghet og kommunikasjon. Det virker som informanten har en forståelse om at det å ta i fra ungdommen telefonen kan ha stor innvirkning og betydelige konsekvenser.

*Telefonen er jo livet til ungdommene. 90% av livet til ungdommene foregår jo på sosiale medier, foregår på telefon. Så det er jo på en måte at du tar nesten bort foten deres da.. hvis du tenker sånn da...du fjerner noe som på mange måter er trygghet og den eneste måten å kommunisere med venner på.*

(Informant 1)

Å blir fratatt telefonen kan gå utover ungdommens psykiske tilstand, og informanten under beskriver at telefonen er en så stor del av livet til ungdommene at de ikke klarer seg uten.

*(...) jeg har opplevd ungdom som regelrett blir deprimert når man prøver å kontrollere mobilbruken deres, fordi at det er liksom hele livet deres da. Og det er vanskelig fordi det vi ser er jo ofte at de som er mest utsatt for.. la oss si... salg av seksuelle tjenester gjennom mobiltelefon da, er jo ofte de som trenger mest hjelp til å kontrollere det og. Også blir de kjempe deprimert når de ikke har mulighet til å gjøre det de er vant til å gjøre, og det som de vil gjøre på en måte. Og samtidig så ser vi at de tar kjempestor skade av å ha fri flyt ikke sant, og det er vanskelig, rett og slett. Og i enkelte tilfeller, så vil jeg ta det så langt, som (å si) at det er ingen rette svar. (...) Så det er ekstremt utfordrende, og jeg har ikke noen gode svar på hvordan en skal løse det, og man må bare gjøre det som er riktig i øyeblikket. Og spesielt hos oss da, som ikke er noe langtidsopphold.*

(Informant 3)

Det virker å være vanskelig å gi den omsorgen de ansatte ønsker, til ungdommer som er «avhengige» av telefonen sin og bruker den på en måte kan føre til risiko. Sitatet viser at

informanten synes det er vanskelig å skulle ta i fra telefonen til en ungdom, og en slags omsorg viser seg i at forståelsen til den ansatte om hvorfor telefonen er så viktig de ligger til grunn.

*Vi som jobber med dem (ungdommene), driver jo med støttende samtaler hele tiden, men vi vil alltid jobbe med å snu en del av tankene deres og utfordre dem, og det kan være veldig krevende. Å bo på institusjon, og uansett hva du sier eller gjør, så vil alltid noen komme å prøve å endre på deg hele tiden. For at du skal utvikle deg, og det blir dem jo ofte veldig slitne av. Og da er det nok godt å ha noen som kan forstå og lytte. Også er det veldig mange som har et eksponeringsbehov, som har behov og masse masse oppmerksomhet fordi de har fått for lite av det, og som får dekt veldig mye av det sosiale medier.*

(Informant 6)

Informanten forteller om at ungdommene får omsorg gjennom sosiale medier, ved de har venner å snakke med gjennom sosiale medier som forstår og lytter, og at de får dekket et slags oppmerksomhetsbehov. Informantene ser også på sosiale medier som en vei inn til å danne relasjon med ungdommene, og omsorg gjennom telefonen og dets funksjoner kommer til syne gjennom å bruke trender fra sosiale medier i miljøet.

*Men samtidig da, så er jo også sosiale medier en måte for oss, det er jo en ideell måte for oss å danne en relasjon med ungdommene. Eksempelvis det her med å bruke TikTok- dans inn i miljøet, hvor vi står å danser på stua og setter på musikk. Det er jo kjempe gode måter for oss å danne relasjoner på.*

(Informant 1)

*Jeg har jo flere samtaler med hun jenta (ungdom) jeg jobber med om TikTok, og hun sitter og er i hundre hver gang jeg kommer på jobb, for hun skal sitte å se på TikTok i flere timer. Så hun er jo veldig åpen og viser veldig mye av det som skjer på telefonen sin og. Men så merker jeg det jo fort når hun prøver å skjule og når det er ting hun ikke vil at folk skal se.. hva hun snakker om eller høre hva hun snakker om.*

(Informant 5)

*Jeg er jo på TikTok for å holde meg kul og hipp med ungdommene mine, så for min del da å liksom fremdeles kunne få med meg hva de holder på med. (...) og de (ungdommene) bruker jo ord og uttrykk som jeg aldri hadde forstått hvis jeg ikke hadde vært på TikTok liksom*

(Informant 4)

Det ligger en omsorg i det informant 4 forklarer om at hen, gjennom å bruke de mediene ungdommene er på, forstår ungdommene bedre. Informant 2 forteller at kommunikasjon gjennom telefon er enklere en fysisk kommunikasjon for noen ungdommer, samt at telefonen åpner for omsorg gjennom en muliggjøring av kontakt om ungdommene rømmer som ikke hadde vært mulig uten at ungdommene har telefonen.

*(...) vi har jo hatt noen unger som har vært sånn at de vil helst sende tekstmeldinger. Vi har jo jobbtelefoner der du kan motta tekstmeldinger og bildemeldinger og litt sånne ting. Og der har vi hatt en del unger som heller sender tekstmeldinger enn å på en måte...si ifra at nå har de det vanskelig, fordi det er enklere. Det er så mye*

*vanskeligere å skulle gå til en person å si at «hei, jeg har det vanskelig». Så å sende en tekstmelding om at de ikke har det bra, eller at vi gjør en avtale om at hvis de bare sender en blank melding eller en melding med punktum eller noe sånt, så vet vi at liksom, «Okei, her er det ille, her må vi hjelpe». Så, man må...vi bruker de midlene vi har også prøver vi å jobbe rundt de.*

(Informant 2)

Samtidig påpeker flere av informantene at telefonen kan brukes om ungdommene har rømt. De kan enten sjekke deres åpne profilen å se om de finner en lokasjon, eller så har de muligheten til å ringe de og høre om de har det bra.

*Også er det jo og sånn at hvis de driver å rømmer og de har telefonen, da har du mulighet til å ha kontakt med de. For å høre om liksom: «Hei, får du mat? Er du trygg? Trenger du å bli henta?» og hvis det har gått skikkelig lang tid, eller vi er skikkelig redd for at de, om de for eksempel er suicidale eller sånne ting, så kan politiet spore de via telefonen. Du må veie opp risiko og.*

(Informant 2)

Noen av informantene forteller også at venner av ungdommene tar kontakt via telefonen, etter å chattet med ungdommen som bor på institusjonen for å passe på og si ifra til personalet om ungdommen har det tøft.

*Men vi har jo hatt unger som har hatt venninner som har ringt oss og sagt at «Hei, nå har den det veldig vanskelig fordi.. en kjæreste har slått opp eller den har fått en stygge melding fra noen, så kan dere være så snill å se etter henne/han.. og bare passe litt ekstra på i kveld, kanskje gjøre noe gøy?». Så noen ganger så får vi jo hjelp i fra de andre, hvis det noe vi ikke tar opp eller vi kan på en måte betrygge de å si at «Ja, vi har sett at det er noe som foregår, vi tar vare på personen».*

(informant 2)

Telefonen blir dermed en slags omsorgs-kanal ved at både ansatte og ungdommenes venner kan ta kontakt gjennom sosiale medier for å ta vare på ungdommen. Samtidig ligger det omsorg i å ha forståelse for hvor viktig telefonen er for ungdommens trygghetsfølelse og tilfredshet. Det å bruke sosiale medier og mulighetene til å danne relasjon (eksempelvis TikTok-dans) skaper grunnlag for god omsorg.

### 5.2.2 Språklig omsorg

Den språklige omsorgen virker å være det informantene bruker i høyest grad for å forebygge, avdekke eller hjelpe i situasjoner som innebærer risiko på sosiale medier. Veiledning, samtaler og dialog er ord mange av informantene bruker når de beskriver måten de jobber på.

*Og da ender vi ofte opp med at vi veileder masse, vi snakker masse med dem (ungdommene) om mobilbruk, hva man bruker telefonen til, nettvett, det her med å eksponere seg selv på sosiale medier, å snakke med ukjente, å filmer seg selv i en sårbar situasjon og legge det ut, at ting alltid vil finnes på nett...så vi bruker veldig mye tid på veiledning. Ofte fordi vi tenker at det å inndra telefonene løser ingen*

*utfordring uansett. Men så er det jo noen ganger det er såpass ille da, at vi faktisk må ta inn den telefonen.*

(Informant 6)

Informant 1 fortalte om en ungdom som hadde utlevert saken sin på sosiale medier, og forklarte hvordan de jobbet med dette.

*Det er jo i form av samtaler, fordi at...man har jo erfaring med det her kommer jo tilbake og de kan bite dem i rumpa. Det noe med at det man legger ut på sosiale medier, det blir ikke borte, det er der til enhver tid. (...) Så det vi må gjøre er jo å gi inn å veilede, å snakke om det her med nettvett, snakke om de farlige situasjonene man kan oppleve og det miljøet de kan havne innenfor da. Også snakke om de risikofaktorene som ser til den spesifikke ungdommen.*

(Informant 1)

Informant 6 beskriver også den språklige omsorgen ved at den innebærer nysgjerrighet og veiledning.

*Så det er veldig mye snakk om generelt nettvett, og det her med å ikke «ta pekefingeren», ikke være moralpoliti, og fortelle hva man kan gjøre og ikke gjøre og. Også heller jobbe med å være litt nysgjerrig rundt det, få mest mulig informasjon, og veilede på en fin måte. Typ: «Husker du at du sa til meg forrige uke, at du ønsker å fokusere på deg selv fremover og sørge for at du får deg jobb når du blir voksen? Det å legge ut den her type video gjør at du kanskje ikke vil få seg jobb». (...) Også at man forklarer veldig mye der, vi bruker mye tid på det. Og rett og slett veiledning, ikke pekefingeren, men å veilede.*

(Informant 6)

*Det varierer veldig fra ungdom til ungdom. Det her med å snakke veldig generelt om det, er ofte veldig mye enklere enn å snakke direkte til: «Du gjør sånn på sosiale medier, det der må du ikke gjøre». Altså det å komme med pekefingeren og være veldig kritisk, så kommer man ingen vei. Men hvis man snakker generelt om det, og gjerne er litt undrende. Bruker tid på å forstå...: «Hva får du tilbake av å sende dette bildet her til han mannen her som du ikke kjenner?». Altså rett og slett ikke dømmende. For det ligger jo som regel noe bak. Og at man er litt nysgjerrig på det, nysgjerrig på hva det handler om.*

(Informant 6)

Det kommer frem hos flere av informantene at anerkjennelse er en viktig faktor. Som informanten over er nysgjerrighet og det å ikke «ta pekefingeren» en måte å være anerkjennende på, ved å møte ungdommer der den er og sette seg inn i deres situasjon.

Informant 2 og 4 beskriver også en anerkjennende holdning som en nøkkelfaktor i veiledning.

*Jeg tenker det viktigste er det at vi er åpne, og at de (ungdommene) er åpne da, og at vi hører på hverandre. Fordi at hvis vi bare skal fortelle de hva som er bra og hva som er dårlig, så fungerer ikke det. Men vi må være åpen om å høre om: «Hvorfor er telefonen viktig for deg? Hva er det du bruker den til?» også prøve å jobbe med... rundt det her... og være åpen for at: «Okei, de her mannfolkene du driver å sender*



*bilder til, som du får penger for, som du mener også er vennene dine, hvis de er vennene dine, hvordan andre venner...» og kunne snakke åpent om det og ikke bare være sånn: «Nei, han er pedo og han må du holde deg unna. Da må det være sånn: «Okei, men han er en du kan snakke med når du har det vanskelig... okei det kan jeg forstå (...) Vi må ikke være sånn veldig at: «Nei, dette er galt eller de er slemme» Vi må kunne klare å stå i det, at selv om det kanskje er ekkelt å høre om at femti år gamle gubber driver å få bilder av jentunger i dusjen og den type ting. Så må du klare å sitte i den samtalen, for å kunne gjøre noe med det. Eller at de (ungdommene) driver å deler kuttebilder, du er nødt til å tåle og stå i det.*

(Informant 2)

*Det viktigste er jo å ikke lage et tabu-tema rundt det (om selvskading og selvmord på sosiale medier). Det å kunne snakke om det. For eksempel at jeg som miljøterapeut må tørre å ta den tøffe samtalen, fordi det er ikke enkle samtaler det her. Så det handler om å bruke seg selv, inn i de samtalen. Det å tørre å snakke om det, å tørre å lese seg opp på det her. Kontra det at man bare rygger og tenker at: «Nei, det her er ikke noe jeg ønsker fordi at det her er ikke et del av mitt samfunn, det er ikke noe jeg er opptatt av». Men det er jo det ungdommene våre er opptatt av, det er der (på sosiale medier) ungdommene våre er.*

(Informant 1)

*Også må du også klare å respektere at det er deres (ungdommenes) syn for å kunne jobbe endringsmessig med det. Jeg tenker at det er alt for lett å liksom: «Nei, det er feil og vi har rett» Man må være åpen for at det er deres forståelse.*

(Informant 2)

Her setter informant 1 og 2 ord på anerkjennelses grunnmur, å være opptatt av ungdommenes livssituasjon og deres interesser, være åpne og respektere hverandre, samtidig som å tørre å ta en tøff samtale. Informant 2 er også opptatt av viktigheten ved å stå i tøffe situasjoner.

Informant 3 forteller om viktigheten med å bli flinkere på å snakke om sosiale medier med ungdommene.

*Så har ikke vi tilgang til.. altså konkret tilgang til hva de gjør på telefonen sin med mindre de viser oss det. Så det handler bestandig om den her dialogen med ungdommene, og hvis ikke ungdommene selv vil dele, så er det veldig vanskelig. Og da tror jeg jo, det her er jo, altså.. en bedre dialog, at vi som fagpersoner blir flinkere på det med samtaler rundt sosiale medier. For vi kan jo prate med ungdommene, og vi er gode på omsorg sant, men hvordan kan vi på en måte tilnærme oss det de gjør på mobiltelefonen, som er så privat på en måte? (...) Så det å kunne skape en åpenhet da, rundt det man gjør på sosiale medier fordi at vi kan ikke kontrollere det, og vi kan ikke overvåke det på noe vis.*

(Informant 3)

Informant 3 påpeker videre utfordringer med å få til god omsorg og dialog med ungdommer på akutt-institusjon, med mangel på tid som den sentrale faktoren.

*(...) Mange snakker jo om hva som foregår på sosiale medier og ja... «Nå har jeg snakket med den og det var en film ikke sant», «Det var en slosskamp», eller, ja også*

*snakket vi jo mye om de temaene som er aktuelle for ungdommene og ofte så kan man også bruke det negative som skjer i ungdommene sitt liv på sosiale medier til en sann...å bygge en samtale rundt det og få en dialog sant (...) Men det krever ofte at de er hos oss over lengre tid da. Og mange er jo én til to dager også er de ute. (...) altså vi ha jo hatt tilfeller med ungdommer som har vært der veldig lenge, som vi har klart det (å bygge gode relasjoner) med. Men jeg ser jo at det krever mer tid, som for eksempel på en omsorgsinstitusjon.*  
(Informant 3)

Måten de ansatte håndterer risiko på bunner ofte ut i veiledning, det å ha en åpen dialog, altså i samtaler med ungdommene. De beskriver samtalene som selvfølgelige og påpeker viktigheten ved å ikke snakke til ungdommene om risiko på nett, med en «ovenfra og nedholdning», men med anerkjennelse og likeverd som grunnleggende fokus. De uttrykker bekymring rundt å ikke ha kontroll over det digitale rommet og dets risikoer, samt det å ikke ha nok «kompetanse» på å håndtere problematikken, og at veiledning og å dermed la det være opp til ungdommen å ta kloke valg basert på denne veiledning er det «eneste» de kan gjøre.

### 5.2.3 Nærhetsomsorg

Mobilen brukes til kontakt, men også mye til isolasjon. De ansatte er opptatt av at fysisk kontakt og nærheten som oppstår i det å ikke ha telefonen «i mellom seg» i kommunikasjon mellom miljøterapeut og ungdom noen ganger er et premiss for god omsorg.

*Men jeg ser jo, veldig mange som har veldig mye tilgang til telefonen sin, isolerer seg i større grad. Også hvis du tar mobilen fra dem eller har strenge regler på mobilbruk, så tvinger man dem mer til å være sammen med oss da. (...) Det er jo ønskelig, fordi hvis at, de isolerer seg på rommet sitt og kun sitter på mobiltelefonen sin, så begrenser det seg jo hva de får ut av oppholdet (...) Så er det jo sånn at, de skal jo få den omsorgen som vi er pålagt å gi dem. Og den er vanskelig å gi dem hvis de isolerer seg. Så det er jo ikke til å stikke under en stol, at mobilen er jo...det er mye diskusjoner med ungdommene rundt mobilbruk, det er det jo. Men jeg tror nok at dem som ikke har like mye tilgang til telefonen sin, ikke alle, men mange av de er mer søkende opp mot personalet og også andre ungdommer. (...) også er det lettere å ha en samtale gående og snakke med en person som ikke sitter å trykker på telefonen sant, fordi at de følger jo ikke med.*  
(Informant 3)

Et langt sitat fra informant 2 forteller en fin historie om en jente som gikk fra å kommunisere på tekstmeldinger hele tiden, til å få en bedre relasjon med de ansatte gjennom å være tilstede fysisk.

*Vi hadde en jentunge, der det meste foregikk på tekstmeldinger fordi hun ville ikke snakke med de voksne. Og hun snakket ikke med barnevernstjenesten, der foregikk ting på tekstmeldinger. Hun snakket ikke med lærere, miljøarbeidere eller foreldre. Alt sammen foregikk på tekstmeldinger, for hun ville egentlig ikke snakke. Og vi... vi holdt*

*på lenge på den måten, men så stakk hun av da, og ruset seg også. Det var hun som vi begrenset i telefon og pc etterhvert. Og det vi fant ut av, når vi begrenset hun i telefon, da måtte hun snakke med oss. Og da snakket hun faktisk med oss. Og hun var med på kartlegginger som hun hadde nektet hele tiden bestandig før. Og hun var med på aktiviteter. Tidligere så har hun liksom ikke ville vært med ut å spille bowling eller kino eller liksom gjort noe av den type ting. Men nå så har hun ikke den telefonen, så da var hun med på disse tingene. Så da klarte vi jo å etablere den relasjonen og vise hun omsorg og vise hun at: «Hei, vi bryr oss faktisk om deg». Mens når du sender tekstmelding med: «Hei, hvordan går det» og alt det der. Det virket ikke som om at hun klarte å lese at vi faktisk mente det. (...) for vi tenkte jo at den telefonen var så viktig, siden hun bare ville svare gjennom den. «Å den måtte vi jo gjøre alt for at hun skulle ha». For hvis ikke så vil hun ikke snakke med oss i det hele tatt, og liksom, vi vil aldri komme inn på hun. Også visste det seg at når vi faktisk tok den, det var da omsorgen faktisk oppsto mellom oss.*

(Informant 2)

Flere beskriver også en avspenning eller ro ungdommene får etter at telefonen har blitt tatt i fra de, basert på ansattes vurdering om at telefonen kan føre med seg en risiko.

*(...)Men jeg opplever jo det, som, det er jo en konfliktskaper det å ta ifra dem telefonen. Mange blir veldig frustrert, mange krangler på det. Men som regel så går det seg til og det går bedre med tida. Men det er en stor krise for dem i det øyeblikket de ikke får ha den. Og bare det at de ikke får ha den på natta for eksempel, hvis vi tar den fra dem på natta, er jo også kjempe krise. Fordi at dem bruker den jo hele tida, de må være tilgjengelig. Jeg tror mange opplever at dem skuffer folk ved at de ikke er tilgjengelig da. (...) men jeg opplever det som positivt i tilfellene der vi gjør det, der vi tar telefonen, så opplever jeg det som positivt, fordi at det, mange får.. etter å ha gått noen timer uten mobiltelefonen, så får de en annen ro over seg. For da er ikke de negative nettverkene der på et vis.*

(Informant 3)

*Jeg tenker jo det at vi jobber jo innenfor grålinjen i samf. Mye at det som vi gjør hos oss, er jo fordi at vi ser på det som det beste for det barnet, eller den ungdommen da (...) Det er jo ikke sånn at vi tar telefonen for moro skyld. Vi tar den fordi at vi bryr oss, vi tar den fordi at vi ikke ønsker at den ungdommen skal utsette seg for noe på sosiale medier eller andre plasser da. Og jeg tenker jo det at i forhold til det å inndra telefon, så er jo mye av det omsorg. Jeg har ikke opplevd en situasjon hvor vi ikke har gjort det uten omsorg. Enten for den aktuelle ungdommen, eller for andre ungdommer på avdelingen.*

(Informant 1)

*Vi tar jo ikke mobiltelefonen til en ungdom fordi at vi syns det er gøy. Vi tar den fordi at vi opplever at det skal være en del av den omsorgen som vi gir dem. Om de skjønner det eller ikke, så er det bestandig omsorg, den ligger bestandig i bakhodet, og det at vi opplever ofte, som jeg sa, det her med at man får en annen type relasjon hvis at man, ja.. ikke tvinger dem til å prate med oss, men at man.. det blir lettere for dem å ta kontakt da. Rett og slett. Også det med den roen jeg nettopp nevnte også, hos mange er det veldig viktig, de kommer ifra et miljø der de har vært å jaga, gjerne ukesvis, månedsvi, det har vært konflikter, krangler, rus, salg, alt mulig rart. Så kommer de til oss, også tar vi fra dem mobiltelefonen, også ser vi at de bare...altså kroppen bare.. slapper av.*

(Informant 3)

Informant 2 forteller om en situasjon der hun ved hjelp av en god relasjon til ungdommen får til å snakke om risiko på sosiale medier gjennom nærhet, med fysisk tilstedeværelse.

*(...)sånn som hun første jenta jeg snakket om som solgte bilder og alt det, hun fikk jeg veldig god kontakt med og relasjon til. Så hun hadde jeg mye med, for eksempel: vi dro ut på Starbucks også satt vi å drakk kaffe eller sånn, kakao, også satt vi bare å snakket, litt sånn som man gjør med en venninne (...) Og da kunne jeg ta opp litt dette med internett... og hun hadde en oppfatning om at hun skulle reise til \*by\*, fordi at én hun hadde blitt venn med på nettet, som hun aldri hadde møtt noen gang og ikke egentlig visste hvem var, men at han var en så god kompis fordi at de var kompis på nettet. At han da.. hun skulle få lov å bo i en leilighet der, uten at hun trengte å betale noe. Og hvis hun trengte å betale noe så kunne hun jo bare selge noen bilder. Og det var liksom: «Ja.. men hva...liksom, hvorfor er han en kompis når ikke kjenner han, aldri har truffet han? Hva er han liker med deg? Hva er det du liker med han?» Og prøve å liksom få frem den forståelsen om at det er forskjell med å kalle noen kompis som du treffer på nettet versus noen du treffer i det virkelige livet og liksom (...)Men det er liksom.. for å få snakket om disse tingene, så er du nødt til å ha den relasjonen.*  
(Informant 2)

De ansatte viser en forståelse av ungdommenes tilknytning til telefonene sine. Samtidig beskriver de «fine» øyeblikk hvor omsorg i fysisk utspiller seg gjennom nærhet og relasjoner. Det virker å være en grunnleggende tanke hos informantene at nærhet og tilstedeværelse i det fysiske er et premiss for god omsorg. Flere setter pris på øyeblikk der telefonen har blitt lagt til side i kommunikasjonen og relasjonen mellom ansatt og ungdom.

### 5.3 Risiko

Den siste delen av analysen fokuserer på hva informantene ser på som risikoområder på sosiale medier. Risikoene ser ut til å skli over i hverandre, likevel har jeg kategorisert de. Et kjennetegn er at ungdommene oppsøker «negative nettverk» og at uønsket sosial kontakt (fra miljøpersonalets perspektiv) som fører til mer konkrete risikoområder, som seksuell risiko, bruk og salg av rus som risiko eller påvirkning til selvskading og selvmord på nett. Samtidig fant jeg at informantene beskriver en slags smitteeffekt ved at barn som bor på institusjon lett kommer i kontakt med andre barn fra andre institusjoner i området eller i landet generelt. De knytter kontakter og påvirker hverandre til uønskede handlinger og utsetter seg selv og andre for risiko.

#### 5.3.1 Seksuell risiko og rus som risiko – en sammenligning

For å skildre mellom forskjellige spesifikke risikoer informantene har jeg valgt å se på seksuell risiko og rus som risiko sammen. Ulikheten mellom de to typene risiko kommer

tydelig frem og kan mulig si noe om hva som gjør det vanskelig å jobbe med ulike typer risikoer. Informant 6 forteller om at det er vanskelig å vite om ungdommene har en seksuell atferd på nett, og dermed eventuell risiko.

*(...) Men det er sånn...hvor sikker kan vi være på at en jente selger seg selv, altså selger kroppen sin ved bilder på nett eller legger ut nakenbilder. Hvor sikker kan vi være på det? Fordi den ungdommen kommer ikke til å fortelle oss om det...Så det blir jo via via ikkesant, og det å få et hint fra noen andre, om at ungdommen gjør det (selger nakenbilder), det holder jo ikke. Vi må være veldig sånn (...) ja, veldig gyldig mistanke da. (Informant 6)*

*Også kjenner jeg på det at jeg kan bli veldig overrasket over at grensene på nett forflyttes så mye som dem gjør da, veldig mange jenter særlig.. Nå sier jeg ikke at det bare er jenter, det er jo en del gutter og, men av de som jeg har jobbet med er det mest jenter... Som eksponerer seg veldig seksuelt, det er veldig mye nakenbilder og det er mye, og det ser jeg at en del.. at man kanskje blir litt naiv da. For bare noen år tilbake så var jo ikke det så veldig vanlig, for da kunne du ikke ta bilder på telefonen din.. altså.. mens nå jobber jeg med unge som selger nakenbilder, fordi at de tjener godt på det, som legger ut på «snap» for å få bekreftelse, ungdommene legger ut av de ruser seg, så smitteeffekten er ganske stor, og jeg ser at veldig mange blir veldig overrasket over det. Over hvor lite grenser man kan ha da, fordi at den telefonen gjør at man få litt distanse fra hverdagen, og at man gjerne sier og gjør ting man ikke hadde gjort ellers (uten telefon). (Informant 6)*

Informant 6 beskriver en frustrasjon over hvordan man kan vite at en ungdom selger seg selv eller sender nakenbilder på sosiale medier. Informanten spør: «hvor sikker kan vi være på det?». Videre beskriver informant at salg nakenbilder og det man legger ut (her også rus) har forandret seg ved at grenser forflyttes, og at man på nett gjør ting man ikke hadde gjort fysisk.

*(...)Eksempelvis det her med påvirkning i forhold til suicid, påvirkning til selvskading og alt det. Det er jo det jeg tenker som er det største og mest problematiske innenfor some. Rusen klarer vi å jobbe med, her. Det er jo noe som vi har veldig god erfaring med. Men akkurat det her med selvmord og suicid er vanskelig. (Informant 1)*

Her forteller informant at om forskjellen mellom påvirkning til selvskading og selvmord er vanskeligere å jobbe med enn rusbruk og handel som skjer via nett. Informanten understreker at: «Rusen klarer vi å jobbe med». Informanten mener at rus som risiko er noe de ansatte har god erfaring med å håndtere.

Om rus, beskriver informantene også at rusen er mye mer tilgjengelig på nett enn fysisk, og det er nok det som kan øke faren for rus som risiko på sosiale medier, fremfor at rusen skjer i det fysiske. Tilgjengeligheten beskrives blant annet av informantene.

*Ellers så er det jo veldig mye sånne, altså man blir jo helt fascinert av hva som finnes på nett. Nå nylig, så har vi en ungdom som har bestilt rusmidler på nett hjem til institusjonen, altså det er.. Det er jo ingen begrensninger på hva man får til på internett. (...)Jeg klarer ikke å henge med på det selv på en måte, så jeg føler jo at det.. man blir jo noen steg etter enn hva ungdommene blir.*

(Informant 6)

*Jeg har jo hørt om ungdommer som får en meny over narkotika, på Snapchat. «Og hvis det ikke passer innenfor de her 15 tingene, så får vi tak i resten, hva enn du skulle trenge» egentlig*

(Informant 1)

Til sammenligning er påvirkningen ungdommene har på hverandre en faktor som viser seg både i seksuell risiko og rus som risiko på sosiale medier. Flere av informantene beskriver hvordan nettverk og negative miljøer påvirker individene og at ungdommene lett blir dratt med i atferd som innebærer risiko.

*Vi hadde jo en jente som var plassert på en annen institusjon og der var det en annen jente som hadde drevet å hatt sånn sugardaddies. Og hun fikk da, den jenta som skulle komme til oss da, når de var på samme institusjon så introduserte henne (første) henne (andre) for sugardaddies. Hvordan du skulle finne de, og liksom hvordan du skulle gjøre dette. Så når hun kom til oss da, så søkte hun jo etter sånne sugardaddies i området. Så begynte jo hun å skulle prøve å lære det bort til en annen jente som var hos oss.*

(Informant 2)

*\*By\* har jo et veldig, altså det kriminelle ungdomsmiljøet i \*by\* er jo veldig stort. De ungdommene som kommer ifra det miljøet har ofte veldig lik problematikk.. som omhandler både vold, trusler, rus, salg og bruk av narkotika, ikke sant. Ja, også bruker dem jo mobilen og sosiale medier til å opprettholde kontakten med de såkalte negative nettverkene.*

(Informant 3)

*Men akkurat nå er det veldig sånn (...) veldig aktuelt med de telefonene fordi at ungdommene får tak i hverandre selv om vi ikke ønsker at de skal å tak i hverandre. Og de får tak i nettverk som ikke er så heldig for dem, der jeg jobber nå, gjerne rusmiljøet eller kriminelle miljøer da. Så det er jo en greie, at de (ungdommene) har veldig mye kontakt med hverandre og påvirker hverandre veldig.*

(Informant 6)

*(...)hun tok kontakt med andre ungdommer som var plassert på andre institusjoner som var venninnene hennes for å planlegge rømming og rusing. (...) hun yttet av og til at hun ikke hadde lyst til å gjøre noe, men hun ble «hengt med», fordi hun ikke ville være teit.*

(Informant 2)

Det informantene forteller om rus som risiko inneholder ikke like mye frustrasjon over det å ikke ha kontroll som ved seksuell risiko. Om seksuell risiko utdyper ofte informantene mer og beskriver at det er «vanskelige» situasjoner. Dette begrunnes gjerne med at ungdommene selv ikke forstår at dette kan være skadelig for dem.

*Også var det jo veldig mye sånn her...jeg tenker mye på hun 13-åringen som drev...hun var veldig...hva skal jeg kalle det? Seksuelt aktiv på nett, hele tiden var det liksom nakenbilder og jeg hørte liksom at hun snakket seksuelt til andre på telefonene og liksom ja...videoer og sånt her. Det var så vanskelig å få hun til forstå problemet med det, for det var noe hun var vandt til å holde på med, det var ikke noe problem for henne. (...) Og det her med at hun var tretten, hun følte jo selv at hun var voksen nok til å bestemme disse tingene selv og jeg prøvde jo å fortelle hun om det her med seksuell lavalder og at med å dele bilder av seg naken så deler du jo faktisk overgrepsmateriale på mange måter (...) Jeg prøvde virkelig alle vinkler på det her med: «Ja, hva hvis det blir lagret og at det kommer frem? Eller at det kan bli brukt mot deg» Vi snakket faktisk mye om det, men hun så ikke hva problemet var i det hele tatt, og hun forsto ikke hvorfor hun ikke kunne på lov til å gjøre det (...)*

(Informant 4)

*Vi hadde en jentunge der fikk vi snakket en del med henne, fordi hun var så lenge hos oss. Men hun solgte bilder av seg selv og videoer til voksne mannfolk for penger. Og da var det liksom: «Okei, men da må vi ta telefonen for å beskytte henne». Men altså det gjør jo ikke noe med hennes...hun synes jo allikevel at det var greit, så der hadde jeg noen samtaler med henne når jeg kunne, hvor jeg prøvde å forklare henne at... for hun sa jo selv at hun var presset til å sende til nye (personer), så er det sånn: «Ja, men hvis du da sender til noen andre så kan jo de gjøre det samme på nytt igjen. Det er jo ikke bare den ene personen som kan finne på å presse deg».*

(Informant 2)

Informantene sier at oppfatningene jentene hadde var at de synes denne seksuelle atferden var greit å holde på med, og at de ikke så problemet. Begge informantene prøvde å samtale med ungdommene, men det virker som det ikke var til stor nytte. Informant 6 forteller om en jente som hadde en seksualisert atferd på nett som endte med et overgrep de ikke kunne forutse.

*Ja, det var jo en jente jeg jobbet med. Hun sendte veldig mye naken-bilder av seg selv, til ukjente, eldre menn. Og det var litt sånn uten at vi visste det da. Og hun hadde jo mer og mer kontakt med den her mannen, og valgte å møte den her mannen, og ble jo utsatt for et overgrep på det møtet. Uten at vi visste det da. De har jo lov til å gå ut av døra, hvis de ønsker det, og hun mente at hun skulle møte han nede i byen da. Og da er det jo...det vi håndterte det med, er jo klart veldig masse.. Det var jo først da vi skjønnte at det var en risiko for denne jenta her. Det var sånn vi fant ut av det da (denne atferden på nett), for hun fortalte jo alt (om dette møtet).*

(Informant 6)

*Ja, også hadde vi og et par ungdommer hvor det var veldig sånn.. de var veldig i risiko i forhold til misbruk over nett.. voksne folk som chattet med de og skulle få de til å vise seg nakne ogsånn. Og da.. spesielt så husker jeg en, jeg tror hun var sånn tretten år og hun holdt på veldig mye med det her. Og da var det jo veldig vanskelig.. fordi at du skal jo..*

*det er jo en straffbar handling det hun holder på med, fordi hun er jo mindreårig som snakker med voksne folk og, og da var det og der her med.. i hvor stor grad skal du la det pågå før du skal sette inn en tvangsbruk da*  
(Informant 4)

Det virker å være vanskelig å vurdere om seksuell atferd på nett er en reell risiko eller ikke, og at personalet dermed er vanskelig å vurdere når denne atferden bør stoppes for å ikke bli en reell fare for ungdommene. Rus som risiko på nett blir nevnt av alle informantene uten at de egentlig har utdyper særlig eller forteller historier om dette. Noen beskriver at de har god kompetanse med å jobbe med rus som risiko. Kanskje er det lettere å få tak i rus, og å havne innenfor et rus-miljø gjennom sosiale medier og at risikoen dermed oppstår på bakgrunn av tilgjengelig. Samtidig virker det som at når det først har blitt et problem, er det å bruke eller selge rus en handling som skjer i det fysiske, og noe de ansatte har god kompetanse på å håndtere, i motsetning til andre risikoområder, som påvirkning til selvskading og selvmord innad i nettsamfunn eller å selge nakenbilder. Det eneste som fremheves spesielt tilknyttet sosiale medier og risiko med rus, er det at unge deler rus-opplevelser på nett som kan føre til ufarliggjøring og påvirkning slik ungdommene på institusjon får et veldig normalisert forhold til det å bruke eller selge rus, og at sosiale medier dermed gjør det «lettere» å delta i rus-miljøer. Seksuell atferd på nett som risiko derimot beskrives som vanskeligere å få øye på, og vanskeligere å jobbe med om personalet først har fått vite det. Når det gjelder denne type risiko utdyper informantene historiene sine mer, og snakker om mer komplekse prosesser ved at det å vite hvor grensene går er vanskelig, samt at ungdommene ikke alltid forstår at denne type risiko kan være skadelig.

### 5.3.2 Selvskading og selvmord

Risikoen flere av informantene påpeker som mest alvorlig og mest utfordrende å håndtere påvirkning til og utføring av selvskading og selvmord gjennom sosiale medier.

*Jeg vet ikke om du husker på Instagram , så fant de jo et sånt stort nettverk med selvskading og sånn her. Hvor det var veldig mange av våre jenter da, som var med der. Og da var det et egen møte kun hvor vi snakket om det. Men vi hadde ikke fagdag eller noe sånt, og det skulle jeg veldig gjerne ønske at vi fikk. Sånn at vi hadde litt mer tyngde på kunnskapen, når vi gikk inn og kanskje kunne brukt det når vi snakket med ungdommene...for det var litt sånn: «Ja, nå må du legge vekk telefonen», «Ja, hvorfor det?», «Fordi jeg sier det»*  
(Informant 4)

Informant 4 forteller om at hen fikk innsikt i et lukket nettverk en av ungdommene var med i, hvor påvirkning til selvskading og selvmord var sentralt.



*Jeg fikk se på hun ene jenta da, som hadde et sånt nettverk da, eller gruppe med venner da som gjorde det her. Og det var jo veldig støttende, fine kommentarer de sa til hverandre, sånn: «Å nei, det er så dumt at du føler det sånn, du er så fin og flink». Også neste timen så har de selv lagt ut at de har kuttet seg. Det er veldig fint, samtidig som det og var skadelig. Og det synes jeg var veldig vanskelig, når det ble sånn både og. For du har jo lyst til at de skal ha folk rundt seg, som sier fine ting til de og støtter de og er der for de. Men når det da blir det i det ene sekundet og behov for hjelp det andre sekundet så blir det litt sånn.. ja det var ganske vanskelige situasjoner da.*  
(Informant 4)

Informanten snakker om dilemmaet mellom det at jentene får støtte i nettverket samtidig som de blir påvirket til skadelige handlinger. Det er nok ikke ønskelig eller mulig for personalet å ta ungdommene ut av disse nettverkene, men samtidig ser de en stor risiko ved det.

*Vi kan jo ikke overvåke det. Eneste mulighet vi har til det er jo hvis ungdommene selv forteller om det, eller hvis det kommer ut i media. Ofte er det jo på bakgrunn av de erfaringene vi har i forhold til de forskjellige miljøene de ungdommene kommer fra, og de forskjellige opplevelsene de har fra tidligere som vi må gå på*  
(Informant 1)

Informanten understreker at de ansatte får vite om nettsamfunn som innebærer selvskading gjennom media eller fra tidligere erfaringer. Flere av informantene beskriver et negativt sosialt press innad i nett-miljøer som driver med påvirkning til selvskading og selvmord.

*(...)det er jo veldig mye i forhold til det her med selvskading, det synes jeg var veldig sånn.. eh de la ut bilder og liksom trigget hverandre fram og tilbake. Og mye av det de sa var jo veldig støttende og gode ting for hverandre. Det var jo aldri noen som oppfordret til det, men de at de.. jeg opplevde det litt som en slags.. det blir jo så feil å kalle det konkurranse, men liksom hvem kan ha det mest drøye innlegget i dag?*  
(Informant 4)

*Mye ut av den risikoen som jeg ser, er jo i form av det her negative sosiale presset som også kan dannes. Eksempelvis det her med påvirkning i forhold til suicid, påvirkning til selvskading og alt det. Det er jo det jeg tenker som er det største og mest problematiske innenfor sosiale medier. Rusen klarer vi å jobbe med, her. Det er jo noe som vi har veldig god erfaring med. Men akkurat det her med selvmord og suicid er vanskelig.*  
(Informant 1)

Samtidig som ungdommene selv blir påvirket og deler sine erfaringer med selvskading eller lignende, søker ungdommer i nettverkene råd fra hverandre, som kan føre til en ekstra påkjenning hos ungdommene.

*De (ungdommene) viser jo (på vlog) hva de holder på med, også blir de kontaktet av masse andre ungdommer som har det vanskelig. Og som hun skal prøve å hjelpe... og hun selv har det vanskelig med suicidale tanker, også får hun beskjed av en annen ungdom at: «Jeg skal ta livet mitt nå», ehh «Jeg ville bare takke deg for at du har vist meg veien» eller et eller annet sånt, og det er liksom... også står hun (ungdommen deres) igjen der, og (tenker): «Tok hun livet sitt? Tok hun ikke livet sitt? Har jeg vært*

*med på at noen har tatt livet sitt?». Så jeg har sett hvor skadelig det kan være, samtidig som jeg og har sett at vi kan lære og få litt mer innsikt i ungdommene (sine liv) når vi følger med på hva det er de selv sier, når de kan uttrykke seg uten at de føler at de må passe på hva de sier til de voksne.*

(Informant 2)

*Jeg syns at...ofte når...veldig sånn påvirkning hvis noen er suicidale eller driver med selvskading for eksempel at de fort da ringer til venninner eller venner. (...)så overfører de følelser eller det negative som en selv har over på andre, også begynner de også å få de samme tankene og blir i samme suicidale verden. Hun jeg jobber med nå, hun blir veldig påvirket når andre er suicidale eller når andre har det vondt, så kommer hun også i samme tankegang.*

(Informant 5)

*Jeg vet ikke om du husker på Instagram, så fant de jo et sånt stort nettverk med selvskading og sånn her. Hvor det var veldig mange av våre jenter da, som var med der*

(Informant 4)

*(..)vi har jo de og som driver med selvskading og sånt, også søker de opp grupper da. Og da er det jo lett å komme på ville veier plutselig fordi de blir trigget veldig lett og de begynner med verre.. eller liksom selvskading, at du kan gå i fra små kutt til store som må sys. Jeg tenker jo at de (ungdommer på institusjon) er mer utsatt fordi de vet om et helt annet miljø enn det andre ungdommer som ikke bor på institusjon vet om at finnes.*

(Informant 2)

De lukkede nettsamfunnene som omhandler selvskading og deling av selvmordstanker, beskrives av mange av informantene som er kjent problem blant ungdommene. Det er en dobbelthet i at ungdommene hjelper og støtter hverandre, og samtidig er et offer for påvirkning. Informantene ser at støtten og forståelsen ungdommene får innad i nettverket er positiv, mens påvirkning til mer selvskading eller selvmordstanker er risikofylt.

### 5.3.3 Smitteeffekt og påvirkning som risiko

Det informantene beskriver oftest knyttet til ulike typer risiko, er en slags smitte-effekt i det skjulte eller en stor påvirkning ungdommene har på hverandre knyttet i et nettverk, gjerne knyttet til det informantene beskriver som «negative nettverk». Både selvskading, rus, rømming, kriminalitet, seksuell atferd, selvskading/selvsmordstanker og utlevering av seg og andre knyttes, i informantenes fortellinger opp mot negativ påvirkning fra andre.

*Det er jo mye konflikter i de her ungdomsmiljøene ikkesant. Og det er mye knivstikking og slossing og. Hvis at en som bor hos oss da, får høre at kompisen hans har blitt slått ned eller knivstukket da, så hiver han seg jo på telefonen og sender trusler til dem som har gjort det. For de vet hvem som har gjort det. De blir med på organisere liksom....hevn. Og det kan være vanskelig å kontrollere, fordi da sitter de*

*gjørne bare helt stille og bare skriver meldinger ikkesant. (...) Også merker man det gjørne ikke før det har skjedd noe da. Og da er det litt for sent.*  
(Informant 3)

*(...) han ene som jeg jobbet med, som har da blitt trua av en annen jente som bodde på institusjonen, som kontaktet noen andre som er kriminelle da.. og inne i dette miljøet, som da gir beskjed til de om at: «Han gjør sånn og sånn», også blir han da truet. Så det er jo den onde sirkelen som hele tiden går, og at man kommer seg liksom ikke ut av det.*  
(Informant 5)

Her beskriver informant 3 at en ungdom kan sende trusler via meldinger på telefonen, uten at noen merker at det er en konflikt, og at det dermed blir «litt for sent» å gjøre noe med det. Trusler blir også beskrevet som en risiko, som kan føre til en ond sirkel. Smitte-effekten blir beskrevet av informant 6 som at ungdommene trekkes mot andre med en type risiko-atferd.

*(...) Eller har du veldig ustabile trekk, at du sliter med selvmords-tanker, trekker man kanskje gjerne mot en del som gjør det samme og legger ut mye om det, så blir det en veldig sånn smitte-effekt. Og de er jo veldig lettpåvirkelige de ungdommene her, og de er veldig sårbare, også er de ungdommer i tillegg. Så de tar jo veldig mye inn da. Også kan du godt ha samtaler med dem (ungdommene), hvor de er veldig reflekterte og snakker om at det er ikke noe bra også. Men gjerne så jobber jo underbevisstheten med det materiale som de har sittet å sett på. De sitter jo gjerne...kan jo sitte å scrolle i flere timer, uten at de helt vet hva de har sett på*  
(Informant 6)

Samtidig påpeker informanten at ungdommene på institusjon er sårbare, ved at de både er ungdommer i seg selv, og at ungdommer på institusjon kanskje er spesielt lettpåvirkelige.

Informant 6 beskriver en slags relasjonsdanning mellom «institusjons-barn», som finner hverandre på bakgrunn av at de bor på barnevernsinstitusjon. Det virker som ungdommene søker felleskap og noen i «samme båt» som seg selv.

*(...) Ellers så bruker de det veldig mye til å få kontakt med hverandre, ikke bare på institusjonen, men mellom institusjoner. Det er fryktelig fascinerende hvor fort et institusjons-barn i \*by\*, kan finne et annet et (barn på institusjon) i \*annen by\* på sosiale medier, det går fort! Altså de er som magneter til hverandre. De har full kontroll på.. sånn som her i \*by\*, så er det jo \*navn\* som er akuttinstitusjonen her, og veldig mange av ungdommene våres har vært på akutt da, før de plasseres. De har full oversikt over hva som skjer, til enhver tid, på alle institusjoner. Også blir det gjerne en smitte-effekt da. En jente vi jobbet med, hun viste oss en video av den ene institusjonen som hun kjente noen på, som har knust en del vinduer oppå der. Samme kveld valgte hun å knuse vinduer hun og, fordi at det hadde hun liksom sett for seg at kunne være en greie hun kunne gjøre da, og trives med. Så de deler gjerne veldig mye av institusjons-livet sitt da.*  
(Informant 6)

Tross et felleskap og tilhørighetsfølelse som kan dannes gjennom disse nettverkene beskriver informant 6 en risiko, ved at ungdommene «smitter» hverandre i form av negativ atferd.

Smitte-effekten og nettverksdannelsen mellom institusjoner beskrives av flere.

*Ja.. altså.. det var en gutt og en jente som flyttet ned fra \*by\* og flyttet til \*annen by\*. Og hun sa jo bare at jeg kjenner ingen her, men det er jo bare å gå på Snap, men det er jo bare å gå på Snap så får jeg jo kontakt med alle som bor på institusjoner i \*tilflyttet by\*. Og alle kjenner til alle og vet hvem som har å gjøre med hverandre og som har problemer med hverandre, så alt går jo igjennom Snapchat og Facebook i og alt mulig.*

(Informant 5)

*Jeg vet jo at mange av ungdommene bruker spesielt Snapchat til å få kontakter, rundt på andre institusjoner.. bygge seg opp et nettverk hvor de kan få tak i det de vil få tak i(...).Også er det jo mye mobbing og mye krangling som skjer mellom ulike institusjoner da, og de som bor der: «De gjør sånn og det har skjedd» og ja. (...)*

(Informant 5)

*(...) alle var innenfor \*kommune\* (...) så de (institusjonene) var liksom ikke så langt ifra hverandre. Og veldig mange av ungdommene var jo inn og ut av psykiatrien og ble kjent med hverandre gjennom der. Eller ble kjent med hverandre på sånne møter hvor de snakket om hvordan institusjonene kunne bli bedre og sånt. Og i noen tilfeller så var det jo kjempe bra, den kontakten de fikk med hverandre og da hadde de liksom noen å støtte seg på. Andre ganger så var det skikkelig destruktivt hvor det var sånn... nesten litt sånn konkurranse.. hvem kan ha det verst og hvem kan gjøre det mest drøye. Og da og, skjedde jo mye av det på nettet, at de liksom skulle... hvem kan gjøre det verste? Hvem kan kutte lengst ned? Hvor lenge kan du være på «psyk» før.. Det var veldig sånne rare.. nesten sånne konkurranser mellom de, uten at det var vennlig da.*

(informant 4)

*Sånn som hos oss så kan jo folk komme i fra en annen landsdel av og til, for det kommer jo an på plass og alt det. Og da har de ikke noe nettverk, da har de ikke noe venner her. Så da søker de på nettet: «Okei hei, jeg er plassert der. Er det noen i området som har lyst til å bli kjent?» Og da er det jo igjen det...folk som er ute å søker etter sårbare som liksom.. noen helt nye som er på institusjon, da er jo kanskje de lett å ta.. Også er det jo vanskelig for ungdommer å komme inn i et miljø her, uten at det er gjennom en hobby eller et eller annet. Og hvis vi har ungdommer som har drevet med rus i lang så har jo de falt utenfor. Og da søker de jo etter, da er det jo kanskje gjennom andre unger de har kjent på andre institusjoner, at de går gjennom de og bli kjent med noen gjennom de, og gjennom de, og gjennom de. Også til slutt treffer de på noen, også da har de egentlig ikke peiling på hvem personen er. Men de har vært gjennom tre ledd til en de kjenner litt.*

(Informant 2)

Informantene legger vekt på en negativ atferd, ved at ungdommene gjennom disse nettverkene utsetter seg for risiko eller skadelige situasjoner som mobbing, krangling, konflikter og som informant 4 beskriver om en konkurranse om hvem som har det verst.

Informant 4 trekker også frem at nettverkene eller miljøene kan være positive ved at ungdommene har noen å støtte seg på.

Informantene beskriver også at globaliseringen sosiale medier fører med seg kan være risikofyllt ved at ungdommene har større tilgang til personer som ikke har gode intensjoner, for eksempel knyttet til utnytting seksuelt. Informant 4 forteller at mange av ungdommene er våken på natta og chatter med personer i andre tidssoner, hvor de ofte deler seksuelle bilder.

*Og veldig ofte utenlandske...jeg husker en som sa at hun måtte jo snakke (i telefon/chatte) midt på natta fordi da er jo de i USA våkne. Veldig mye utenlandske relasjoner med de jentene som snakket mye med på natta.*

(Informant 4)

*Men problemet med sosiale medier er jo det at verden har blitt så liten. Du får kontakt med mennesker over alt, og det er nok der at det største problemet innenfor det her kommer inn da. Den her globaliseringen av verden som vi ser hvor man kan ha kontakt med mennesker f.eks. i Spania, snakke engelsk og jobbe med...eller sender bilder sånn sett også over landegrenser, i form av seksuell utnyttelse.*

(Informant 1)

*Det (å ha kontakt med folk fra nett man ikke har kjennskap til fra før) skaper en risiko i form av at ungdommene utsetter seg for ting som de vanligvis ikke ville gjort. Risikoen kan jo være alt fra seksuelle overgrep til det at de bruker rus, alkohol, for den saks skyld. Det er jo mange av de ungdommene vi har som er lett påvirkelige, inn i mot sånne type miljøer. Som da er med på å øke en risiko i form av bruk av sosiale medier sånn sett.*

(Informant 1)

## 6. Drøfting av funn

Før jeg drøfter funnene mine ønsker jeg å repetere problemstillingen min, for å minne på hva jeg søker å belyse. Den er som følger: *Hvordan håndterer ansatte på barnevernsinstitusjon ungdommenes bruk av sosiale medier og mobil som de oppfatter kan medføre risiko?* De analytiske spørsmålene er knyttet til hvordan makt og omsorg fremkommer i informantenes fortellinger om det å jobbe med mobilbruk og risiko. For å drøfte funnene mine har jeg dermed valgt å ta utgangspunkt i tre hovedfunn fra analysen: moderne risikoer, muligheter og begrensninger i rollen som miljøterapeut, samt offermakten og telefonmakten.

### 6.1 «Moderne risikoer»

I lys av Beck (1992) sin forståelse av moderne risikoer er risiko på sosiale medier en moderne risiko og en del av selve risikosamfunnet. Mennesket har selv skapt sosiale medier og

teknologien som forutsetter fungeringen. Den menneskeskapt teknologien fører mulig til risiko, til tross for at sosiale medier i utgangspunktet ble skapt med et ønske om å forenkle verden. Før jeg går nærmere inn på Beck og det konstruksjonistiske perspektivet på moderne risiko, skal vi se på hva informantene nettopp forstår som risiko. Risikotypene som fremkommer i analysen er både knyttet til innhold på sosiale medier og handling i det digitale som fører til en risiko i det «analoge». Spesielt er de ansatte bekymret for lukkede nettsamfunn der det deles og drøftes selvskadings- teknikker og selvmord. I disse samfunnene de ansatte beskriver synes påvirkningen ungdommene har på hverandre å være stor. Det er samtidig snakk om en støtte i disse miljøene hvor ungdommene føler seg sett og hørt. Videre er risikoene knyttet til seksuell atferd, salg av seksuelle tjenester og utlevering av seg selv. Bruk og salg av rusmidler og det å planlegge å rømme via sosiale medier blir også nevnt av alle informantene. Til slutt bekymrer flere seg over at ungdommene møter ukjente fra nett.

Hvordan de ansatte forstår risiko og hva de definerer som risiko er nok preget av deres fagfelt, forståelse og erfaringer. Douglas og Wildavsky (1983) skriver, i samsvar med Beck (1992), at samfunnet aldri kan møte all risiko på en gang, men at det må foretas en risiko-seleksjon. En må velge ut noe som blir sett på som aktuell risiko. De skriver at det er interessant å se hvordan sosiale og kulturelle prosesser påvirker denne utvelgelsen og hvordan ulike definisjoner av typer risiko i ulike samfunn dermed dannes (Douglas & Wildavsky, 1983). Mange av risikotypene de ansatte snakket om samsvarer med de kategoriene jeg innledningsvis la til grunn på bakgrunn av EU Kids Online-undersøkelsen (Staksrud & Ólafsson, 2019) som var: mobbing, hatytringer, seksuelle meldinger, seksuelle bilder/pornografi, møter med nettkontakter og skadelig innhold (herunder pro-spiseforstyrrelser grupper). Mobbing ble ikke nevnt eksplisitt av informantene, men trusler og «meldinger» på hverandre som gjerne førte til slåsskamper eller krangling ble snakket om som en risiko. Videre er seksuell risiko, møter med nettkontakter og skadelig innhold sentralt. Overraskende var informantenes beskrivelser av at ungdommene brukte sosiale medier til å utlevere seg selv og andre (inkludert miljøpersonale), gjennom blant annet institusjons-vlogger eller Snapchat. Også at ungdommene danner nettverk og kan se ut til å alliere seg på tvers av institusjoner. Disse nettverksdannelsene fører til at det blir lettere å få tak i rus, å rømme og at de andre overnevnte risikoene ble mer tilgjengelige.

I risikosamfunnet er Beck (1992) opptatt av at det ikke nødvendigvis er en økning i risikoer og farer i det moderne samfunnet. Snarere motsatt. Men samfunnet har blitt mer opptatt av å

forebygge risiko, og ønsker en slags null-visjon for risiko. Tapet av kontroll av mulige bivirkninger av menneskeskapte fenomener gjør at vi tvinges til å handle, da vi i risikosamfunnet, er opptatt av å forebygge og forutse risiko (Aakvaag, 2008). Dette fører til en idé om at fremtiden er full av farer. Boyd (2014) skriver om angsten som brer seg i befolkningen når teknologiske nyvinningen kommer på markedet. Eksempelvis referer hun til da Walkman ble lansert, og folk var redde for at det skulle føre til at mennesker forsvant inn i ulike verdener, hvor man mistet muligheten til å kommunisere med hverandre. Hun skriver at; “These extreme rhetorics are equally unhelpful in understanding what actually happens when new technologies are broadly adopted. Reality is nuanced and messy, full of pros and cons. Living in a networked world is complicated” (Boyd, 2014 s.16). Redselen for ny teknologi har alltid vært til stede, men det har som regel vist seg å gå bedre enn antatt. Informantene uttrykker en frustrasjon over de mulige risikoene på sosiale medier ved at det er vanskelig å hjelpe ungdommene. Frustrasjonen er knyttet til å ikke ha kontroll, å ikke vite hvor grensene på sosiale medier går, ikke vite når de bør gripe inn eller hvordan de kan gripe inn. Samtidig har de en forståelse om at de bør gripe inn og få en slags oversikt over det digitale rommet. En kan kanskje si at de prøver å forutse en risiko de ikke har fullstendig kontroll over. Mulig kan det å anta at sosiale medier har mange risikoer være en fare i seg selv. Forståelsen av en paranoid atmosfære i det moderne risikosamfunnet, der en leter etter alle risikoer og antar det er best å forebygge disse, gjør også denne oppgaven til en del av det moderne risikosamfunnet. Ved å utforske risiko på sosiale medier og anta at det er et problem som foreligger på barnevernsinstitusjoner har jeg allerede forsøkt å si noe om at problemet er tilstede og at det bør utforskes for å minske eventuell fare. Som Boyd (2016) skriver, har det alltid vært et hysteri rundt ny teknologi knyttet til sosiale medier eller digitale kommunikasjonsformer, og det har ofte vært til liten nytte. Samtidig er realiteten nyansert og å leve i en verden som kommuniserer gjennom teknologi er komplisert (Boyd, 2014 s.16).

Det synes likevel at det kan være nyttig å utforske problemet. Noe av det informantene oppfatter som risiko på sosiale medier har fått store konsekvenser for ungdommer. Det samme har vi sett i media. Det virker å være et økende problem i følge de ansatte, og noe de opplever som utfordrende. Risikoene som utpeker seg spesielt for ungdommene på barnevernsinstitusjon, til forskjell fra typene risikoer som er definert i for eksempel EU Kids Online undersøkelsen, er at den problematikken ungdommene gjerne har fra før, som å være rus-avhengig, gjør seg gjeldende som en risiko i det digitale. Tilgjengeligheten ved å kjøpe rusmidler på sosiale medier og tilegne seg kontakter for å gjøre det, virker å være stor. Noen

av ungdommene hjelper også hverandre med for eksempel å tjene penger på seksuelt innhold, ved å dele kontakter og som ved et eksempel: å introdusere hverandre for «sugardaddies» som konsept.

Risikoene informantene snakker om er både knyttet til at ungdommene utsetter seg selv for risiko, utsetter andre for risiko eller at de blir utsatt for risiko. De fleste av informantene mener at ungdommer på institusjon er mer sårbare for risiko på sosiale medier enn annen ungdom, mens andre mener at det å være ungdom i seg selv gjør en sårbar for risiko og at det å bo på institusjon ikke bidrar til høyere risiko. Informantene som oppfattet ungdom på institusjon som mer sårbare for risiko på nett handlet om at de mente ungdommene et større behov hos ungdommene for oppmerksomhet, tilknytningsvansker eller at de var mindre kritiske til personer de ikke kjenner. Samtidig har mange allerede erfaringer med uønsket atferd som rus eller selvskading, og at sosiale medier gjorde dette mer tilgjengelig. Det at risikotypene stort sett omhandlet de samme kategoriene som i overnevnt litteratur kan tyde på at typer risiko på nett for ungdom på institusjon og ungdom som ikke er under barnevernet er ganske like. Samtidig er kanskje den negative nettverks-dannelsen større for ungdommer på institusjon. De ansatte bruker et likt språk om risiko-typene. De befinner seg noenlunde i den samme diskursen, som gjør at noen risiko typer kan være definert gjennom språket, mens andre ikke. Mulig er det andre risikoer man enda ikke har sett. Mulig er risikoene ikke så store som man tror. Som nevnt innledningsvis føler de fleste unge seg trygge på nett (Staksrud & Ólafsson, 2019). Samtidig synes det at informantene som jobber med ungdommene på barnevernsinstitusjon ser på sosiale medier og risikoene som kan oppstå der som en utfordring. Det virker å være behov for mer utforskning og kunnskap.

## 6.2 Muligheter og begrensinger i rollen som ansatt på barnevernsinstitusjon

*Også er det jo hvordan man skal finne løsninger for å jobbe med mobilbruk også, nå i dagens samfunn. For rettighetsforskriften er jo en ting, men altså den er jo ikke helt oppdatert med tanke på hvor tilgjengelig telefonen er da. Så det er ingenting vi ikke snakker om nei, det er mer kanskje at vi ikke orker å snakke om det, fordi at vi kanskje ikke vet helt hva vi skal gjøre (Informant 6)*

Som miljøterapeut på barnevernsinstitusjon må en trå varsomt, men også med tydelighet. I analysen gjøres det synlig at makt og omsorg innenfor barnevernsinstitusjoner innebærer både muligheter og begrensninger. Informantene uttrykker generelt en frustrasjon over å ikke helt vite hvordan de skal håndtere risiko på sosiale medier. De virker usikre på hva



ungdommene gjør som kan være risikofylt og forteller selv at de mangler kunnskap om dette problemet. Den tvetydige rollen til den ansatte på barnevernsinstitusjon kommer frem gjennom informantenes fortellinger. Det å skulle gi omsorg underlagt mange begrensninger (strukturelt) virker å være vanskelig (Neumann, 2018). Jensen (2016) mener at lovverk, systemkrav og arbeidsmåter fungerer som en innebygd makt i barnevernsarbeid. Omsorg og makt virker å ligge langt fra hverandre i innhold, men det viser seg i det barnevernsfaglige at makten ofte er et premiss for omsorg. Likevel forteller informantene om måten de jobber med ungdommene på som svært gjennomtenkt, basert på kunnskap, der tilnærmet alle valg er begrunnet med hensyn til ungdommenes beste og for å gi dem god omsorg. Flere av informantene sammenligner rollen sin med det å være forelder. De uttrykker at de i noen situasjoner ønsker en større åpning for tvang ved at denne tvangen er noe de mener blir brukt i «vanlige hjem». Eksempelvis gjelder dette å ta telefonen til ungdommen på natten om de er bekymret for nattesøvn eller at de er i kontakt med skadelige relasjoner. En informant kaller det «omsorgs-tvang».

Lovverket virker, hos noen av informantene, å være utfordrende på flere områder. For det første har ikke de ansatte mulighet til å frata telefonen om ungdommene har telefonen på seg. Flere av informantene mener at dette er uheldig i noen situasjoner da ungdommene er nøye på å ha telefonen med seg og på seg hele tiden. Ungdommene beskrives ved at de kan sine rettigheter godt, og dermed begrenses muligheten den ansatte har til å ta ungdommens telefon, selv om de mener det er nødvendig. For det andre peker mange av informantene på at tiltak om å begrense ungdommen i bruk av elektroniske hjelpemidler ikke fungerer. Ungdommene blir fratatt telefonen i noen dager grunnet en bekymring for risiko, og da de får telefonen tilbake virker problemet å oppstå igjen. Dermed vurderer mange av de ansatte at det å frata telefonen kun er et onde, og en kamp som ikke er verdt å kjempe i flere tilfeller. For det tredje mener noen av informantene at rettighetsforskriften ikke er oppdatert når det gjelder elektroniske kommunikasjonsmidler, da telefonen er mer tilgjengelig nå enn før. Ungdommene har flere telefoner, kobler seg på andre nettverk om ett nettverk er stengt, låner telefoner og har telefonene i lomma hele tiden. Dermed synes ikke tiltakene forskriften åpner for, å være tilpasset dagens ungdom sin mobilbruk. Likevel forteller mange av informantene at de ofte bruker tiltak om begrensning av telefon, og at det noen ganger fungerer, ved for eksempel at ungdommene blir roligere uten telefon og at det åpner for rom til å bygge relasjon.

Omsorg er som regel en styrke de ansatte har med seg, da de anser seg selv som gode på å gi omsorg og ved at de tar valg ut i fra et omsorgsperspektiv. Omsorgsrasjonaliteten hos ansatte kommer tydelig frem. De snakker om tilpassede situasjoner for hver enkelt ungdom. Jeg spurte i intervjuene om de ansatte hadde generelle regler for mobilbruk på institusjonen. Tilnærmet alle informantene svarte at de ikke hadde slike regler, da det viktigste var å lage tilpassede avtaler for hver enkelt ungdom, og ved felles regler oppsto kun unødvendige problemer. Omsorgsrasjonaliteten innebærer nettopp dette, ved at personlig kjennskap og innlevelse i den enkeltes situasjon er et premiss (Wærness 1999). Samtidig er de ansatte bevisste sitt omsorgsansvar, og flere nevner at omsorgen alltid er grunnleggende for deres arbeid. De ansatte viser også omsorgsrasjonalitet ved at er opptatt av de hverdagslige problemene til ungdommene, og oppmerksomme på og medfølende ovenfor ungdommenes følelser knyttet til mobilbruk og sosiale medier (Wærness 1999). De har stor forståelse for hvor knyttet ungdommene er til telefonen og hvilken trygghet det gir ungdommen å kunne kommunisere gjennom sosiale medier med venner, kjente og familie.

Den språklige omsorgen nevnes av alle informantene som kanskje det viktigste virkemiddelet til å hjelpe ungdommene med problemer på sosiale medier. I beskrivelsene av hvordan denne språklige omsorgen foregår, ligger det til grunn en anerkjennende relasjon. De ansatte er opptatt av å ikke snakke ned til ungdommen, ved å si at de vet best hva som er riktig eller galt på sosiale medier, men heller å prøve å forstå deres digitale livsverden ved å være nysgjerrig (Røkenes & Hanssen, 2006). Jeg opplever de ansatte som svært anerkjennende i den språklige omsorgen. De virker anerkjennende ved at de først søker forståelse og ber ungdommen fortelle om problemet og hvorfor det er et problem, videre er de bekreftende ovenfor ungdommens følelser knyttet til problemet, til slutt veileder de ungdommene og gir dem råd.

Omsorgen ser også i noen tilfeller ut til å bli brukt som en «juridisk knagg» (Tjelflaat, 2003). Noen av informantene beskriver en maktutøvelse, som å ta telefonen, og sier de kan begrunne det med «omsorgsansvaret» uten å gå inn på hvorfor de mener det gir god omsorg. Omsorgsbegrepet er ifølge Tjelflaat (2003) diffust, som kan gjøre det vanskelig å få tak på hva som er tilstrekkelig omsorg i en gitt situasjon. Dette kan synes å være tilfellet hos enkelte av informantene, der de ikke har god nok innsikt i et problem på sosiale medier, men mener allikevel at det er grunn til bekymring. Det synes derfor å være vanskelig for informantene å vurdere hvor grensen går gjeldende inngripen i ungdommenes telefonbruk. I tillegg virker det vanskelig å vurdere når en det oppstår risiko. Kunnskapen til de ansatte om sosiale medier er

både en styrke og svakhet. Informantene forteller at de har god kunnskapen om sosiale medier, hva som kan være risikofylt, og hvordan kommunikasjon gjennom sosiale medier foregår. De ansatte bruker selv sosiale medier og mener dette er en fordel. Samtidig peker de fleste informantene på at ungdommene bruker sosiale medier på enn annen måte enn dem selv, og at det er vanskelig å henge med på trender eller nye applikasjoner innen sosiale medier.

### 6.3 «Offermakten» og makt i telefonen

Ungdommene kan sies, etter klassiske maktdefinisjoner, å befinne seg i en slags offerrolle ved at de er i ufordel i et asymmetrisk maktforhold. Ungdommer på institusjon er underlagt strukturelle rammer og institusjonaliserte praksiser ved at de nettopp er plassert på institusjon. Skulle vi forstått Webers maktteorier ville det vært naturlig at den ansatte sitter med en makt over ungdommen i barnevernsinstitusjon ved at hen har et overordnet mandat til å utøve tvang ovenfor ungdommen. Samtidig er hen er pliktig til å yte profesjonisert omsorg. Järvinen og Mik-Meyer (2003) mener at det tradisjonelt sett er sosialarbeideren eller miljøterapeuten som definerer grensene i arbeidet, og dermed vil en automatisk klientifisering foregå i barnevernsarbeid. Skau (2003) mener også at klienten, eller ungdommen i dette tilfellet, er i ufordel grunnet at kunnskap om det systemet ansatt og ungdom inngår i, er ulikt fordelt til den ansattes fordel. En kan også se dette gjennom den panoptiske disiplineringen til Foucault. Ungdommen bor på institusjon, plassert med andre som har en merkelapp noe lik dem selv og blir kontrollert og overvåket til enhver tid (Aakvaag, 2008). De ansatte må følge med på ungdommene, i utgangspunktet for å gi dem god nok omsorg. De rapporterer og vurderer ungdommenes atferd og utvikling. Gitt at de har en offerrolle, er et interessant funn i analysen at ungdommene har en makt i flere situasjoner der de ivaretar egne interesser knyttet til mobilbruk og sosiale medier. Dermed blir maktforholdet i disse situasjonene omvendt fra de klassiske antatte maktstrukturene. Juritzen (2013) skriver at disiplinering av grupper og forståelser knyttet til individene i gruppene kan føre til at individer motsetter seg de dominerende forståelsene om dem. Mulig er et opprør hos ungdommene sentralt, eller at de bruker offerrollen til sin fordel.

Til tross for at individer blir overvåket i de panoptiske institusjonene, betyr ikke dette at profesjonsutøverne har makt over de «innsatte». Gjennom biomaktens kunnskapsproduksjon som fører til den noe tilslørte og allestedsværende makten er makten overalt (Aakvaag, 2008). Foucault peker på at makten kommer fra alle steder og ikke er begrenset til noen

maktinnehavere (Engelstad, 1999). I analysen ble det tydelig, som nevnt, at ungdommene har makt i visse situasjoner over de ansatte. Dette er kanskje først og fremst på grunn av deres kunnskap. Makten deres synes å virke gjennom kunnskapen de har om sosiale medier og sine rettigheter. Først er ungdommene nærmest eksperter på sosiale medier, da mye av hverdagslivet deres utspiller seg der. Informantene beskriver at ungdommene er kompetente brukere av sosiale medier. De skaffer seg nettverk på sosiale medier effektivt, og finner grupper eller personer som kan hjelpe de med det de ønsker, som for eksempel til å rømme eller å tjene penger. De bruker sosiale medier til å ivareta egne interesser, som her viser seg å kunne være risikofylte (for eksempel til å skaffe seg rusmidler), ved at de ansatte ikke har innsikt og ved at ungdommene finner veier å gå som overskrider kontrollen de ansatte kan ha. Foucaults maktanalyser tilsier at kunnskap er makt, da makten virker i og gjennom kunnskapen (Aakvaag, 2008). Ungdommene bruker også sosiale medier med en slags makt gjennom å utlevere ansatte, og å dele detaljert informasjon om livene sine i offentligheten. Informantene forteller at noe av dette innebærer en negativ påvirkning på andre ungdommer, eller at de fremmer en negativ holdning mot barnevernet eller institusjonen. Informantene forteller at ungdommene ofte har mange følgere og et stort publikum på sosiale medier, som i seg selv kan føre til makt. Som Stang (2016) har undersøkt, gir sosiale medier et nytt rom for offentlig debatt, og ungdommene ser ut til å få store følger-grupper hvor de kan uttale seg om forhold ved barnevernet eller institusjonen. Noen av informantene var redde for å bli utlevert eller at deres arbeid skulle bli fremstilt på en negativ måte. For eksempel gjennom institusjons-vloggene til ungdommene. Samtidig var de fleste mer opptatt av påvirkningen ungdommene hadde på hverandre gjennom sin makt når det gjaldt utsatthet for risiko.

I følge de ansatte overskrider ungdommene i noen tilfeller kontrollmuligheten til de ansatte ved en slags makt der de har god kunnskap om sine rettigheter. Dermed finner de løsninger som gjør det vanskelig for de ansatte å utøve tiltak i praksis, spesielt når det kommer til begrensning av telefon. Noen ganger beskriver de ansatte at det fører det til at de blir redde for å bruke tvang knyttet til begrensning av mobilbruk. Flere av informantene nevner av de er redde for å bruke tvang knyttet til begrensning av mobilbruk. Både på grunn av usikkerhet rundt loven, og ved at de gjør mye for å unngå tvang, da det må «være verdt kampen» med barna, i situasjoner der det virker som de mener det egentlig er nødvendig med tvangsbruk. Samtidig forteller noen at de har fått «påpakk» fra Fylkesmannen, blant annet på grunn av mistolkning av loven, og at de i etterkant dermed har blitt redde for at de ikke tolker eller forstår loven rett.

Det virker dermed som at frykten for å bruke tvang, både med tanke på barnas reaksjoner/tilsvar og kontrollerende myndigheters tilsvaer, hindrer noen i å bruke den tvangen de egentlig mener er nødvendig. Det ser ut til at noen av informantene heller trår varsomt frem, enn å stå i sin vurdering av når tvangsbruk er nødvendig i enkelte tilfeller når det gjelder mobilbruk. Dette virker å være grunnet at det vanskelig å bruke rettighetsforskriftens paragrafer om elektroniske hjelpemidler i praksis.

Det er også mange av informantene som uttrykker at de egentlig ønsker å gripe inn i situasjoner hvor de mistenker risiko for ungdommene knyttet til sosiale medier, men at de ikke føler at de har godt nok grunnlag, da tvangsbruk må begrunnes tydelig og det må innebære en stor sikkerhet. Dermed har telefonen en slags makt. Foucault mener at makten kommer fra alle steder (Aakvaag, 2008). Hovedsakelig synes utfordringer å være knyttet til innsyn, da sosiale medier representerer et uoversiktlig og skjult rom, spesielt når det gjelder kommunikasjon knyttet til det de ansatte oppfatter som risiko. Tvilen kommer frem hos noen av informantene ved at innsyn i mobilen ikke er mulig, og at når de tror noe kan være en risiko for ungdommen, andre ungdommer eller de ansatte på institusjonen. Her hindrer mobilens «digitale lukkethet» at de ansatte tilegner seg klare og tydelige bevis eller grunnlag for vurderingen. Flere understreker at de heller ikke ønsker innsyn og at de verdsetter privatlivet til ungdommene også på telefonen. Dermed virker det meget vanskelig å avdekke risiko og hindre eventuell skade eller fare for ungdommene eller andre på institusjonen. Sett i lys av Foucault er makten i de ansattes fortellinger også produktiv og hensiktsmessig, ikke bare begrensende overfor ungdommen eller den ansatte (Aakvaag, 2008). For å oppnå et godt miljøarbeid, gi ungdommene god omsorg og oppfølging er det nødvendig at en form for makt skal være tilstede. Jensen (2016) er kritisk rettet mot klientifisering og maktutøvelse hos Järvinen og Mik-Meyer (2003), og mener makt (den ansatte utøver) er helt nødvendig for sosialt arbeid. Makten kan anvendes til det positive for ungdommenes utvikling, samt være en hjelp til selvhjelp. De ser på makten som produktiv der den bidrar til forhandling mellom deltakerne (Jensen, 2016). De ansatte forteller om ulike muligheter til framgang i arbeidet på bakgrunn av makt. I situasjoner der ungdommene gjerne overskrider grensene de ansatte mener er nødvendige i henhold til mobilbruk, er de ansatte opptatt av å møtes på midten og inngå kompromiss. I veiledningen de ansatte utfører blir forhandling nevnt av flere som en god vei til målet, hvor både den ansatte og ungdommen får noen av sine interesser ivaretatt.

## 7. Avsluttende betraktninger

Det var tydelig at informantene var enige om at risiko på sosiale medier er et reelt og voksende problem på barnevernsinstitusjon. Mange av de andre informantene uttrykker en slags frustrasjon knyttet til usikkerhet rundt å jobbe med problematikken. Veiledning, åpen dialog og støtte kom frem som de viktigste måtene de håndterte risikoene på, samt at begrensning av telefon ofte ble brukt. Oppgaven kan bidra til å belyse hvordan noen ansatte på barnevernsinstitusjon erfarer risiko på sosiale medier og mobilbruk hos ungdommene og hvordan de håndterer det, samt muligheter og begrensinger de har i dette arbeidet. Jeg forstår det slik på informantene at det finnes et behov økt kunnskap om sosiale medier og dets risiko, samt det å kunne finne løsninger på hvordan profesjonell omsorg kan ytes der hvor sosiale medier og telefonen gjennomsyrrer hverdagen.

### 7.1 Videre forskning

Forslag til videre forskning er å utforske ungdommenes perspektiver på dette. Det er grunn til å tro at ungdommene har andre syn på risiko på sosiale medier enn de ansatte, og at ungdommenes forståelse av det er helt sentralt for å kunne hjelpe de. Videre kunne det vært interessant utforske teamet og forskjellene mellom ulike typer barnevernsinstitusjoner, da det kom frem i mine intervjuer at muligheter de ulike institusjonene har er veldig forskjellige, spesielt når det gjelder tidsaspektet og forskjellen mellom akutt- og omsorgs-institusjon.

## 8. Litteraturliste

- Anker, T. (2020). *Analyse i praksis: En håndbok for masterstudenter*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Backe-Hansen, E., Løvgren, M., Neumann, C. B. & Storø, J. (2017). *God Omsorg i Barnevernsinstitusjoner*. Oslo Metropolitan University - OsloMet: NOVA.
- Barnevernloven (1992). Lov om barneverntjenester § 3-4 (LOV-1992-07-17-100) Hentet fra: [https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100/KAPITTEL\\_5#%C2%A75-9](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100/KAPITTEL_5#%C2%A75-9)
- Beck, U. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage.
- Beck, U. (1997). *Risiko og frihet*. redigert av T. H. Nielsen.
- Beck, U. (2007). *Weltrisikogesellschaft*. Frankfurt a.M: Suhrkamp.
- Bergsjø, H., Malmedal, B. & Windvik, R. (2018). *Barn på nett en veileder for foreldre og lærere*. Oslo: Universitetsforl.
- Björktomta, S., & Hansen, H. A. (2018). «Child Welfare Services and Social Media - Childhood, Being and Becoming in a Digital Society». *Croatian Medical Journal* 59(2):90–92. doi: 10.3325/cmj.2018.59.90.
- Boyd, D. (2014). *It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens*. New Haven, Conn: Yale University Press.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). «Using thematic analysis in psychology». *Qualitative Research in Psychology* 3(2):77–101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa.
- Bufdir. (2015). «Ulike typer barnevernsinstitusjoner». *bufdir.no / Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet*. Hentet 29. april 2021 ([https://bufdir.no/Barnevern/Tiltak\\_i\\_barnevernet/Barnevernsinstitusjoner/Ulike\\_typer\\_barnevernsinstitusjoner/](https://bufdir.no/Barnevern/Tiltak_i_barnevernet/Barnevernsinstitusjoner/Ulike_typer_barnevernsinstitusjoner/)).
- Dalen, M. (2013). *Intervju som forskningsmetode: en kvalitativ tilnærming*. 2. utg. Oslo: Universitetsforl.
- Douglas, M. & Wildavsky, A. (1983). *Risk and Culture: An Essay on the Selection of Technological and Environmental Dangers*. 1. utg. Berkeley: University of California Press.
- Engelstad, F, red. (1999). *Om makt: teori og kritikk*. 1. utg. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Foucault, M. (1999). *Overvåkning og straff: det moderne fengsels historie*. 3. utg. Oslo: Gyldendal.
- Foucault, M. (1999). *Seksualitetens historie: 1 : Viljen til viten*. Bd. 1. Oslo: EXIL.
- Helljesen, V. & Edvardsen, I. (2019). «Rådet for psykisk helse om Instagram-nettverk: – Får lyst til å grine». *NRK*, oktober 27.

- Hernæs, Ø. M. (2020). «Hvem bor i barnevernsinstitusjon?» *Stat & styring* (4):48–51.
- Høstmælingen, N., Kjørholt, E. S. & Sandberg, K. (2016). *Barnekonvensjonen: barns rettigheter i Norge*. 3. utg. Oslo: Universitetsforl.
- Jensen, G. (2016). «Brukermedvirkning Og Maktutøvelse - Ungdom Som Medspiller Og Motspiller i Barnevernet». *Tidsskriftet Norges Barnevern* 92(3–04):304–20. doi: 10.18261/issn.1891-1838-2016-03-04-13.
- Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (2003). *At skabe en klient: institutionelle identiteter i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kayed, N. S., Jozefiak, T., Rimehaug, T., Tjelflaat, T., Brubakk, A. M. & Wichstrøm, L. (2015). *Resultater fra forskningsprosjektet Psykisk helse hos barn og unge i barnevernsinstitusjoner*. NTNU Regionalt kunnskapssenter for barn og unge - Psykisk helse og barnevern.
- Kjær, A-K. B. (2019). «Risikovurderinger i barnevernet - hva innebærer det og når trengs det?» *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål* (2):131–49. doi: 10.18261/issn.0809-9553-2019-02-03.
- Kojan, B. H., Marthinsen, E. & Clifford. G. (2014). «Barnevern og sosiale nettsamfunn - en utforskende analyse». *Tidsskriftet Norges Barnevern* 91(02–03):67–76.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *InterViews: learning the craft of qualitative research interviewing*. 2nd ed. Los Angeles: Sage Publications.
- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko: skadelige omsorgssituasjoner*. 2. utg. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Landmark, B. (2020). «Barn og unges rettigheter i barnevernsinstitusjon». i *Miljøterapi i barnevernsinstitusjoner: juridiske, teoretiske og praktiske perspektiver*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Levin, I. (2004). *Hva er sosialt arbeid*. Bd. 7. Oslo: Universitetsforl.
- Lillevik, O. G. (2020). «Tvang og omsorg». i *Miljøterapi i barnevernsinstitusjoner: juridiske, teoretiske og praktiske perspektiver*, redigert av Ø. Stokvold. Bergen: Fagbokforlaget.
- Lillevik, O. G., & Øien, L. (2015). «Hva er miljøterapi?» *Sykepleien forskning (Oslo)* (5):60-. doi: 10.4220/Sykepleiens.2015.54066.
- Lunde, A. L., & Aasheim, A. (2020). «– Å ta telefonen fra ungdommene hjelper bare der og da». *Aftenposten*.
- Magnusson, E. & Marecek, J. (2015). *Doing Interview-Based Qualitative Research: A Learner's Guide*. Cambridge: University Press.
- Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: en innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.



- Medietilsynet. (2020). *Barn og medier 2020 - Om sosiale medier og skadelig innhold på nett*. Delrapport 1.
- Megele, C. & Buzzi, P. (2020). *Social Media and Social Work: Implications and Opportunities for Practice*. 1. utg. Bristol: Policy Press.
- Mik-Meyer, N. & Villadsen, K. (2013). *Power and welfare: understanding citizens' encounters with state welfare*. Abingdon, Oxon ; New York, NY: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Moland, A. & Solvang, R. (2019). «Slik er det hemmelige Instagram-nettverket på innsiden». *NRK*, oktober 26.
- Neumann, C. B. (2018). «Omsorg: omsorgsutøvelsens betingelser i sosialet arbeid». i *Sosiologi i sosialfagene*, redigert av G. R. Farstad. Oslo: Universitetsforl.
- Olsen, B. C. R. (2018). «Makt - et fenomen med mange fasetter». i *Sosiologi i sosialfagene*, redigert av G. R. Farstad. Oslo: Universitetsforl.
- O'Neill, B., Staksrud, E. & Mc Laughlin, S. (2013). «Introduction». i *Towards a better internet for children? policy pillars, players and paradoxes*. Göteborg: Nordicom.
- Reime, M. A. (2017). «Mellom uansvarlig og kompetent - Forståelser av barnet og rettighetspraksiser blant ansatte i barnevernsinstitusjoner». doi: 10.18261/issn.1891-1838-2017-01-03.
- Rettighetsforskriften. (2011). «Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon (LOV-1992-07-17-100-§5-9)». Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-11-15-1103>
- Rosenberg, H., Ophir, Y. & Billig, M. (2021). «OMG, R U OK? ▪ Therapeutic Relationships between Caregivers and Youth at Risk on Social Media». *Children and Youth Services Review* 120:105365–105365. doi: 10.1016/j.childyouth.2020.105365.
- Røkenes, O. H. & Hanssen, P. H. (2006). *Bære eller bryte: kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Skau, G. M. (2003). *Mellom makt og hjelp: om det flertydige forholdet mellom klient og hjelper*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Olafsson, K., Livingstone, S. & Hasebrink, U. (2020). *EU Kids Online 2020. Survey results from 19 countries*. EU Kids Online.
- SSB. (2020). «Barnevernsinstitusjoner». *ssb.no*. Hentet 29. april 2021 (<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverni/aar/2020-12-01>).
- Staksrud, E. (2013)a. *Children in the Online World: Risk, Regulation, Rights*. Farnham: Routledge, Taylor & Francis Group, Ashgate.

- Staksrud, E. (2013)b. *Digital mobbing: hvem, hvor, hvordan, hvorfor - og hva kan voksne gjøre?* Oslo: Kommuneforlaget.
- Staksrud, E. & Ólafsson, K. (2019). *Tilgang, bruk, risiko og muligheter. Norske barn på Internett. Resultater fra EU Kids Online-undersøkelsen i Norge 2018*. Institutt for medier og kommunikasjon.
- Stang, E. (2016). «Barnevern på sosiale medier - offentlig deltakelse og utøvelse av medborgerskap». *Tidsskrift for samfunnsforskning* 57(4):371–96. doi: 10.18261/issn.1504-291X-2016-04-02.
- Stang, E. (2018). «Barnevernet i den digitale offentligheten – Ytringer og debatt om norsk barnevern i sosiale medier». OsloMet – storbyuniversitetet.
- Tjelflaat, T. (2003). «Barnevernsinstitusjon - en arena for omsorg?» i *Barn utenfor hjemmet: flytting i barnevernets regi*, redigert av E. Backe-Hansen. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Tjora, A. (2018). *Viten skapt kvalitativ analyse og teoriutvikling*. Oslo: Cappelen Damm.
- Vissenberg, J. & d’Haenens, L. (2020). «Protecting Youths’ Wellbeing Online: Studying the Associations between Opportunities, Risks, and Resilience». *Media and Communication (Lisboa)* 8(2S1):175–84. doi: 10.17645/mac.v8i2.2774.
- Willoughby, M. (2019). «A Review of the Risks Associated with Children and Young People’s Social Media Use and the Implications for Social Work Practice». *Journal of Social Work Practice* 33(2):127–40. doi: 10.1080/02650533.2018.1460587.
- Wærness, K. (1999). «Omsorg, omsorgsarbeid og omsorgsrasjonalitet - refleksjoner over en sosialpolitisk diskurs». i *Blir omsorgen borte?: eldreomsorgens hverdag i den senmoderne velferdsstaten*, redigert av K. Wærness. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forl.
- Aalen, I. (2015). *Sosiale medier*. Bergen: Fagbokforl.
- Aamodt, H. A. & Mossige, S. (2014). *Kontakt på sosiale medier mellom foreldre og under offentlig omsorg. «Det er jo morsomt for mamma å følge med på oss. Da ser hun at vi driver med idrett»*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring NOVA, OsloMet – Oslo Metropolitan University.
- Aasheim, A., Lunde, A.L & Ringnes, T. (2020). «De deler rus og overdoser direkte på Snapchat. De har tusenvis av unge følgere.» *Aftenposten*.

## 9. Vedlegg

### 9.1 Informasjonsskriv og samtykkeskjema

#### **Vil du delta i forskningsprosjektet**

##### **«Ansatte på barnevernsinstitusjon sine erfaringer med barn og unges bruk av internett (sosiale medier) som medfører risiko»**

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke ansatte som jobber på barnevernsinstitusjoner sine erfaringer med barn og unges bruk av internett som medfører risiko, skade eller fare. I dette skrivet gir vi deg informasjon om prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

#### **Formål**

Jeg er student ved master i barnevern (sosialt arbeid) på OsloMet og skal nå skrive min avsluttende masteroppgave. Formålet med prosjektet er å undersøke hvordan ansatte på barnevernsinstitusjon forholder seg til beboernes nettbruk/mobilbruk som kan være skadelig eller farlig for barna/ungdommene. Med risikoer på nettet menes at unge ser, drøfter eller deltar i plattformer som inneholder f.eks.: seksuell utnyttelse, mobbing, skadelige grupper/nettsamfunn, selvskading/selv mord, pro-spiseforstyrrelser og narkotika. Jeg ønsker å intervju ansatte på barnevernsinstitusjoner om hvordan de forholder seg til dette, om de har opplevd risikobruk hos ungdommene, om de har kompetanse på området, hvordan de står i posisjon til eventuelt å hjelpe ungdommene og om det arbeides med dette på arbeidsplassen. Temaet virker å være aktuelt og lite undersøkt. Oppgaven vil fokusere på de ansatte på institusjoner sine erfaringer.

Problemstillingen er som følger: *Ansatte som jobber på barnevernsinstitusjon sine erfaringer med barn og unges bruk av internett som medfører risiko, skade eller fare*

For å finne ut av dette ønsker jeg å intervju 8-10 ansatte på barnevernsinstitusjoner. Intervjuet vil være et semi-strukturert, individuelt intervju. Intervjuet vil bli tatt opp ved bruk av båndopptaker, samt ved notater underveis. Intervjuet vil vare ca. en time og jeg ønsker å gjennomføre intervjuene i januar og februar 2021. Jeg er ikke interessert i hvilken arbeidsplass du jobber på, men hvordan du opplever at arbeidsplassen forholder seg til

problematikken, samt dine egne erfaringer. Taushetsplikten skal selvfølgelig opprettholdes av informant og intervjuer.

### **Det er frivillig å delta**

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

### **Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger**

Jeg vil kun bruke opplysningene om deg til formålene jeg har beskrevet i dette skrevet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Lydopptaket vil kun bli brukt av meg i mine analyser, og det vil bli slettet så fort intervjuet er transkribert. Jeg vil erstatte navn og kontaktopplysninger med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra de øvrige dataene, samt lagre forskningsmateriale på en kryptert fil. Ingen enkeltpersoner vil kunne bli gjenkjent i oppgaven, og alle opplysninger som innhentes vil bli anonymisert.

### **Dine rettigheter**

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

### **Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?**

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra OsloMet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

### **Hvor kan jeg finne ut mer?**

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Meg: Marte Pettersen Bjørnebek, på telefonnummer: **94156755**, eller epost: [marte.pb@outlook.com](mailto:marte.pb@outlook.com)
- OsloMet ved min veileder for masteroppgaven professor Marit Haldar på telefonnummer: **67238122** , eller på epost: [marit.haldar@oslomet.no](mailto:marit.haldar@oslomet.no)
- Vårt personvernombud: Ingrid S. Jacobsen på telefonnummer: **67235534**, eller på epost: [personvernombud@oslomet.no](mailto:personvernombud@oslomet.no)

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost ([personverntjenester@nsd.no](mailto:personverntjenester@nsd.no)) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Marte Pettersen Bjørnebek  
(student)

---

## Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Ansatte på barnevernsinstitusjon sine opplevelser av barn og unges bruk av internett som medfører risiko, skade eller fare» , og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

## 9.2 Intervjuguide

### Problemstilling

- *Hvordan håndterer ansatte på barnevernsinstitusjon ungdommenes bruk av sosiale medier og mobil som de oppfatter kan medføre risiko?*

### Grunnleggende informasjon om intervjuobjektet

- Utdanning
- Har du kort (0-3 år) eller lang (over 3 år) erfaring fra barnevernet/institusjon

### Om arbeidsplassen

- Hvordan snakkes temaet om på arbeidsplassen?
- Er det noe du ønsker mer/mindre av, opplever manglende kompetanse på?

### Regler og retningslinjer – «internt og eksternt»

- Er du/dine kollegaer godt kjent med rettighetsforskriften, hvordan brukes denne med tanke på mobilbruk/internettbruk?
- Har dere noen interne regler som omhandler mobilbruk for ungdommene, i så tilfelle hvordan er disse, og hvordan fungerer de?

### Bruk av mobil hos ungdommene

- Apper/sosiale medier (Snapchat, Messenger, Instagram, TikTok) – har du kunnskap/innsikt i hva og hvordan ungdommene bruker dette?

### Sosiale medier og påvirkning på relasjoner

- Hvordan opplever du at du, i din posisjon/relasjon til ungdommen støtte/veilede, eller ikke støtte/veilede ungdommen hvis den stor ovenfor noe vanskelig på sosiale medier/nett?
  - Hva er eventuelt utfordringene?
- Hvordan samarbeider dere med ungdommene når det gjelder utfordringer med mobilbruk eller risiko på nett?

### Risikorum på internett

- Hvilke risikoer opplever du at sosiale medier kan ha for ungdommene?
- Hva er, hvis du har, dine spesifikke erfaringer av internett som risiko?
  - Hvordan ble dette håndtert?
- Tenker du at beboerne er spesielt sårbare for risiko på nett?
  - Hvorfor?
- Andre utfordringer?

### Tvang/omsorg

- Hvilke erfaringer har du gjeldende bruk av tvang ved mobilbruk/internettbruk?
- Hvordan ser du på grensen mellom tvang og omsorg når det gjelder mobil/internettbruk, og eventuell risiko?

- Hvilke tanker har du om ytringsfrihet og privatliv, når det gjelder sosiale medier og ungdommene?

### **Ved lang erfaring**

- Har du opplevd noen endringer i din karriere om hvordan risiko på nett har utviklet seg?

### **Annet**

- Noe annet du ønsker å fortelle om/tenker jeg ikke har spurt om?
- Har du noen spørsmål videre?

# NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

## NSD sin vurdering

### Prosjekttittel

Ansatte på barnevernsinstitusjon sin opplevelse av barn og unges bruk av internett som medfører risiko, skade eller fare

### Referansenummer

995336

### Registrert

15.12.2020 av Marte Pettersen Bjørnebek - s338284@oslomet.no

### Behandlingsansvarlig institusjon

OsloMet – storbyuniversitetet / Fakultet for samfunnsvitenskap / Institutt for sosialfag

### Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Marit Haldar, maritha@oslomet.no, tlf: +4767238122

### Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

### Kontaktinformasjon, student

Marte Pettersen Bjørnebek, marte.pb@outlook.com, tlf: 94156755

### Prosjektperiode

01.09.2020 - 14.05.2021

### Status

18.01.2021 - Vurdert

### Vurdering (1)

---

#### 18.01.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 18.01.2021, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

#### DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

Det er obligatorisk for studenter å dele meldeskjemaet med prosjektansvarlig (veileder). Det gjøres ved å trykke på "Del prosjekt" i meldeskjemaet.

#### MELD VESENTLIGE ENDRINGER



Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

#### TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 14.05.2021.

#### LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

#### TAUSHETSPLIKT

Informantene i prosjektet er ansatte på barnevernsinstitusjonene, og har taushetsplikt. Det er viktig at intervjuene gjennomføres slik at det ikke registreres taushetsbelagte opplysninger. Vi anbefaler at dere minner informantene om dette i forbindelse med intervjuene

#### PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

#### DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

#### FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

#### OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Silje Fjelberg Opsvik  
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)